

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce

2026

Bc. Lenka Blažková

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra historických věd
Studijní program Moderní dějiny

Diplomová práce
Vybrané politické procesy v Československu v
50. letech 20. století očima tehdejší legislativy
Bc. Lenka Blažková

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2026

Mé upřímné poděkování patří mému vedoucímu práce doc. PhDr. Lukáši Novotnému Ph.D., za jeho odborné vedení, ochotu, cenné rady a trpělivý přístup při zpracování této diplomové práce. Poděkování rovněž náleží mé rodině za jejich podporu a povzbuzení během studia.

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Prohlašuji, že při finalizaci textu byla v omezené míře využita asistence nástroje Chat GPT, a to výhradně za účelem jazykové a stylistické úpravy.

Plzeň, duben 2026

.....

Obsah

Úvod.....	1
1 Stručný historický kontext 1945 – 1948.....	8
1.1 Nástup komunistického režimu v Československu v roce 1948 a jeho důsledky.....	9
1.2 Vláda komunistického režimu	11
2 Politické procesy.....	14
2.1 Příčiny politických procesů	14
2.2 Úvod do politických procesů	16
2.3 Vývoj a druhy politických procesů	17
2.4 Význam politických procesů.....	19
2.5 Politické a justiční orgány	19
2.6 Praktiky a sovětské poradci	21
2.6.1 Obecné podmínky ve vyšetřovací vazbě StB v porovnání s mezinárodními pravidly ..	22
2.7 Důsledky procesů.....	25
3 Z pohledu legislativy.....	26
3.1 Ústava 1948.....	26
3.2 Zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky a zákon č. 232/1948 Sb., o státním soudu	27
3.3 Zákon č. 86/1950Sb., trestní zákon.....	28
3.4 Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním.....	29
4 Vybrané politické procesy.....	31
4.1 Proces s JUDr. Miladou Horákovou a „záškodnickým centrem“	31

4.1.1 Miladino zatčení	32
4.1.2 Výsledky a svědek Jaromír Kopecký	34
4.1.3 Obžaloba.....	37
4.1.4 Hlavní soudní proces v Praze	38
4.1.5 Snaha o milost a poslední rozloučení	40
4.2 Proces s JUDr. Zdeňkem Peškou	42
4.3 Rudolf Slánský a „protistátní spiklenecké centrum“	45
4.3.1 Protokol o výpovědi s Bedřichem Geminderem	46
4.3.2 Zatčení a věznění Rudolfa Slánského.....	48
4.3.3 Žaloba na spiklenecké centrum	50
4.3.4 Hlavní den líčení se Slánským	53
4.3.5 Vynesení rozsudku a výkon trestu.....	54
4.4 Proces s generálem Heliodorem Píkou.....	56
4.5 Akce Kameny a proces s manželi Maláčovými	59
5 Propaganda.....	63
Závěr	69
Seznam pramenů a literatury.....	73
Nevydané prameny	73
Vydané prameny	73
Odborná literatura	73
Internetové zdroje	76
Resumé.....	77
Přílohy.....	79

Úvod

Politické procesy představovaly jeden z nejvýraznějších nástrojů represivních režimů 20. století, jejichž prostřednictvím docházelo k systematickému potlačování skutečných i domnělých odpůrců vládnoucí moci. Významné politické procesy nastaly zejména po únoru 1948, kdy se moci chopila Komunistická strana Československa a oslabovala výrazně činnost demokratických institucí. Pomocí těchto procesů bylo možné vybudovat komunistický režim za poměrně krátkou dobu, staly se jedním z klíčových nástrojů k upevnování komunistické moci. Přesný počet procesů nelze jednoznačně určit, nicméně největší počet případů projednal Státní soud v období let 1948–1952. Politické procesy nesloužily pouze k perzekuci odpůrců režimu, nýbrž měly „*politicky vychovávat masy*“. Cílem těchto procesů bylo zejména informovat o těchto nezákonnostech společnost prostřednictvím médií a současně měly působit preventivně tak, aby se společnost obdobnému chování do budoucna vyvarovala. Autorka si ve své práci položila čtyři hlavní otázky: *Co jsou politické procesy, jakým způsobem probíhaly a jaký význam plnily?, Jakou roli sehrála Státní bezpečnost?, Jaký vliv měly dané procesy na společnost, obžalované a jejich rodiny? Co přimělo obviněné, uvádět nepravdivé skutečnosti v rámci hlavního líčení před soudem, i přes nesoulad s vlastním přesvědčením?*

Diplomová práce je strukturována do několika základních kapitol a podkapitol. Úvodní část je věnována stručnému historickému kontextu v letech 1945–1948, v němž autorka analyzuje období tzv. Třetí republiky, které je charakteristické omezenou řízenou demokracií a existencí politických stran výhradně v rámci Národní fronty. Pozornost je dále zaměřena na výsledky voleb roku 1946 a na aféry, které předcházely nástupu komunistů k moci. V následujících podkapitolách autorka rozebírá okolnosti, jež přispěly k nástupu komunistického režimu v Československu, a následně mapuje události, směřující ke komunistickému převratu dne 25. února 1948. Dále se zabývá přijetím nové Ústavy z května 1948, průběhem parlamentních voleb v témže období a charakteristikou vlády komunistické stany, jež doprovázely prověrky a velké změny v oblasti práva, zemědělství, kultury a mnoho dalších odvětví.

Druhá kapitola diplomové práce je věnována politickým procesům. V úvodní podkapitole autorka popisuje příčiny politických procesů, a to jak z hlediska mezinárodního, tak vnitrostátního kontextu a poukazuje na zcela odlišné řešení politických záležitostí od administrativně perzekučních metod a trestně soudních

zámkroú. Součástí této části je rovněž kvantifikace trestných činů proti republice a zmínka o dalších souvisejících procesech, jejichž přesné vymezení nelze jednoznačně určit. V následující podkapitole autorka vymezuje základní časové etapy politických procesů a stručně charakterizuje druhy jednotlivých skupin, které se staly jejich oběťmi. Zároveň je zde uveden jeden z prvních případů, konkrétně proces spojený se zavražděním komunistického funkcionáře Augustina Schramma. Podkapitola nazvaná „*Význam politických procesů*“ zaznamenává, jakým způsobem procesy straně napomáhaly k prosazování jejich stranických záměrů, a jakou roli v této věci sehrávalo soudnictví. Následující část je věnována institucím komunistické strany, které představovaly významnou roli v rámci realizace politických procesů. Autorka zde zdůrazňuje zejména nadřazené postavení Státní bezpečnosti, která měla zásadní vliv na přípravu a samotný průběh jednotlivých procesů, nad justičními orgány, jež stály vedle politických orgánů a sehrávaly významnou roli, zejména v závěrečné fázi politických procesů. Další podkapitola rozebírá, jaké praktiky při výslechu uplatňovali vyšetřující na obžalovanými a poukazuje na význam otázkových a výslechových protokolů, které byly součástí daného vyšetřování a jež tvořily klíčový důkazní prostředek v následném soudním řízení, a jejichž obsah byli obžalovaní nuceni umět nazpaměť. V další části je pozornost věnována srovnání Prozatímního řádu vyšetřovacích věznic Sboru národní bezpečnosti s mezinárodně uznávanými standardy zacházení s vězni, obsaženými v tzv. Souboru pravidel. Autorka poukazuje především na skutečnost, že praxe Státní bezpečnost se od těchto standardů výrazně odchylovala a často zahrnovala nelidské a protiprávní zacházení. Závěrečná kapitola poukazuje, jaké dopady měly tyto politické procesy na oběti a jejich rodiny. Nutno podotknout, že výrazně ovlivnily celou společnost, a to zejména v oblasti hospodářství, kultury, politiky a právního systému.

Třetí kapitola sleduje právní úpravu, která formovala fungování společnosti v období po únoru 1948. Vzhledem k nastolení komunistického režimu docházelo k postupné transformaci právního řádu, jenž byl přizpůsobován ideologickým a mocenským potřebám státu. Autorka se této problematice věnuje prostřednictvím čtyř podkapitol, v nichž analyzuje klíčové právní předpisy daného období. První podkapitola je věnována přijetí Ústavy z května 1948, která zakotvila princip jednotné lidové moci. Ústava reflektovala zlidovění místních soudů a správy, a současně deklarovala přeměnu hospodářství tak, aby sloužilo celé společnosti. Touto Ústavou byl zrušen Ústavní a Nejvyšší správní soud, přičemž jako nejvyšší orgán ve státě bylo ustanoveno Národní shromáždění. Proměna se dotkla rovněž postavení soudců, kteří již nebyli vázáni výlučně

zákonem, nýbrž širším konceptem právního řádu lidově demokratického státu. Následující podkapitola se zabývá zákonem č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky, jenž nahradil dřívější zákon a výrazně zpřísnil trestní postih jednání namířených proti státu. Tento zákon se dělil do pěti hlav, které autorka stručně popisuje. V návaznosti na něj je představen zákon č. 232/1948 Sb., o státním soudu, na jehož základě byl zřízen Státní soud v Praze, určený k projednávání nejzávažnějších trestních činů. Další podkapitola je věnována zákonu č. 86/1950 Sb., trestního zákona, autorka se zde věnuje jednotlivé klasifikaci trestních činů. Na tuto úpravu navazuje zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním, jemuž je věnována závěrečná podkapitola. Tento právní předpis upravoval průběh trestního řízení, zejména jeho jednotlivá stádia, a současně posiloval postavení prokurátora v rámci trestního stíhání.

Ve čtvrté kapitole diplomové práce a jejích jednotlivých podkapitol autorka použila informace z Národního archivu v Praze. Přesněji se jedná o fond Státní prokuratury a Státního soudu Praha. Na základě těchto pramenů se autorka zaměřila na analýzu vybraných politických procesů. První podkapitola je věnována podrobné analýze procesu s JUDr. Miladou Horákovou a „*záškodnickým centrem*“, Tato část je dále členěna do několika tematických okruhů, které sledují životní osudy obžalované od jejího politického působení přes zatčení, vyšetřování a soudní řízení až po její odsouzení a popravu dne 27. června 1950. V úvodní části autorka stručně představuje život doktorky Horákové, a uvádí, do jaké míry se politicky angažovala a jaké funkce zastávala před únorem 1948 až do svého zatčení. Následující podkapitola se zaměřuje na její postoj vůči komunistické straně a následné zatčení. Na ni navazuje část věnovaná průběhu vyšetřování, v níž autorka poukazuje na roli Státní bezpečnosti. Poukazuje přitom na skutečnost, že v počáteční fázi vyšetřování nebyly k dispozici žádné usvědčující materiály k zatčení, což se změnilo až po zapojení vyšetřovatele Karla Švába, jenž při výsleších intenzivně využíval sovětské vyšetřovací metody, zejména v systému otázek. Tyto postupy byly inspirovány činností sovětských poradců Lichačeva a Makarova, kteří se na přípravě tohoto procesu významně podíleli. Zásadní zlom ve vyšetřování představovala výpověď Jaromíra Kopeckého, jenž pod vlivem psychického i fyzického nátlaku doznal spolupráci v zahraničněpolitické komisi národně socialistické strany vedené Miladou Horákovou. V rámci výpovědi uvedl informace o údajné prozápadní orientaci této činnosti, kontaktech se zahraničními diplomatickými kruhy a aktivitách namířených proti komunistickému režimu. Tato svědectví, která odpovídala očekáváním vyšetřovatelů, vytvořila základ pro zahájení soudního řízení. Milada Horáková zpočátku tato tvrzení

odmítala, avšak v důsledku dlouhodobého nátlaku a opakovaných výslechů byla nucena se k části obvinění doznat. Následně autorka popisuje jednotlivé etapy výslechů, které rozdělila do tří fází a tím navazuje na další podkapitulu, která se týká již samotné obžaloby. V ní jsou rozebrány skutky, z nichž byla Milada Horáková viněna, včetně její údajné účasti na ilegální činnosti. V průběhu hlavního líčení byla jako první vyslýchána Milada Horáková, po níž následovali další obžalovaní. Závěrečný den procesu byl věnován přednesu závěrečných řečí. Autorka v této souvislosti poukazuje na významnou roli propagandistické kampaně, která proces doprovázela, a rovněž na skutečnost, že některé části výpovědí, zejména ty, v nichž obžalovaná vyjadřovala nesouhlas s obžalobou a odkazovala na demokratické tradice s odkazem na Tomáše Garriguea Masaryka a Edvarda Beneše, byly záměrně upravovány či vypouštěny tak, aby budily větší dojem doznání. Závěrečná podkapitola se zabývá snahami obžalovaných o odvolání a žádostí o milosti za dané tresty. Nutno podotknout, že Horáková milost odmítla i přes naléhání jejího advokáta i rodinných příslušníků. O její omilostnění se zasazovaly rovněž zahraniční osobnosti, jako byl Albert Einstein či Eleanor Rooseveltová, avšak bez úspěchu. Dne 8. června 1950 byla JUDr. Milada Horáková odsouzena a následně 27. června 1950 popravena. Plně rehabilitována byla až v roce 1990.

V následující podkapitole se autorka věnuje procesu s JUDr. Zdeňkem Peškou, jenž byl jedním z odsouzených v rámci politického procesu Horáková a spol. Autorka nejprve stručně představuje jeho život a profesní dráhu, včetně jeho spolupráce s Miladou Horákovou. Následně autorka popisuje okolnosti jeho zatčení a formulaci obžaloby, podle níž měl vytvořit ilegální skupinu s cílem vybudovat základnu pro násilný protistátní převrat, dopustit se vojenské špionáže a podílet se na výrobě a distribuci rozvratných letáků. Na základě této obžaloby byl zahájen soudní proces, v jehož rámci byl Zdeněk Peška vyslechnut jako pátý v pořadí dne 5. června 1950. Průběh hlavního líčení v podstatě odpovídal předem připravenému scénáři. Na základě rozsudku byl uznán vinným a odsouzen k trestu těžkého žaláře v trvání dvaceti pěti let, doplněném o peněžitý trest ve výši 60 000 Kčs. Závěrečná část podkapitoly se zaměřuje na analýzu Peškovo obhajoby v průběhu hlavního líčení.

Třetí část podkapitoly je věnována politickému procesu s Rudolfem Slánským a tzv. „*protistátním spikleneckým centrem*“. Tato část je dále členěna do několika tematických podkapitol. V první z nich autorka analyzuje výpověď Bedřicha Gemindera, který popsal okruh osob spolupracujících se Slánským v době údajného spiknutí a poukázal na postupnou koncentraci rozhodovacích pravomocí v jeho rukou, což mělo vést k faktické

izolaci prezidenta republiky od klíčových státních záležitostí. Další podkapitoly se zabývají okolnostmi zatčení a věznění Rudolfa Slánského, jenž zprvu považoval své zadržení za nedorozumění. Vzhledem k tomu, že se v minulosti podílel na schvalování obdobných vyšetřovacích postupů, byl s jejich průběhem obeznámen. V následné fázi byl vystaven intenzivním výsledkům provázeným psychickým i fyzickým nátlakem. Zpočátku kladl odpor, a dokonce se pokusil o sebevraždu, avšak postupně se k obviněním doznal a přijal roli, kterou mu vyšetřovatelé předem určili. Podkapitola nazvaná „*Žaloba na spiklenecké centrum*“ jsou uvedena jména obžalovaných a Rudolf Slánský je označen jako hlavní organizátor protistátního spikleneckého centra. Autorka zde analyzuje skutky, z nichž byl obviněn, a poukazuje na skutečnost, že jeho výpovědi odpovídaly předem připravenému scénáři a byly v souladu s požadavky vyšetřujících orgánů. Na obžalobu navazuje podkapitola věnovaná průběhu hlavního líčení, které bylo zahájeno dne 20. listopadu 1952. Jako první vystoupil před soudem právě Rudolf Slánský, jenž se k činům uvedeným v obžalobě doznal. Závěrečná podkapitola se zabývá vynesením rozsudku, v němž soud konstatoval vinu obžalovaných a uložil jim tresty odpovídající politickému charakteru procesu. Rudolf Slánský byl spolu s dalšími odsouzen k trestu smrti, který byl vykonán dne 3. prosince 1952.

V další podkapitole se autorka zabývá procesem s generálem Heliodorem Píkou, kdy nejprve stručně představuje jeho životní dráhu a profesní působení, načež přechází k okolnostem jeho zatčení. Následná část je zaměřena především na vedené výslechy, v jehož rámci Heliodor Píka zpočátku odmítal veškerá vznesená obvinění. Autorka dále analyzuje průběh hlavního líčení, které proběhlo neveřejně. V jeho rámci byl Heliodor Píka uznán vinným ze sdělování utajovaných skutečností významných pro obranu státu představitelům Intelligence Service a z jednání, jež mělo představovat překážky v boji za osvobození republiky. Na základě těchto závěrů byl vynesena rozsudek, jímž byl odsouzen k trestu smrti oběšením. Tento trest byl vykonán dne 21. června 1949 v prostorách věznice v Plzni.

Posední podkapitola se věnuje případu rodiny Maláčových, který je spojován s akcí „*Kameny*“. Tato operace byla založena na vytváření falešných státních hranic, jejichž prostřednictvím docházelo k inscenovaným pokusům o nelegální přechod do zahraničí, s cílem vyvolat trestní odpovědnost dotčených osob. Autorka se v této souvislosti zaměřuje na případ organizovaného „*útěku*“ přes uměle vytvořenou hranici ve Všerubech na Domažlicku, kde byl do celé situace zapojen Oldřich Maláč spolu se svou manželkou Ludmilou. Celé jednání ze strany Státní bezpečnosti bylo naplánováno tak, aby spáchali

údajný pokus o překročení státní hranice. Klíčovým důkazním prostředkem se staly výslechové protokoly, které obsahovaly nepravdivé informace sepsané samotnými obviněnými, a následně sloužily jako podklad pro jejich zatčení. Hlavní líčení proběhlo dne 3. června 1949 před Státním soudem v Praze, kde byl rozsudkem Oldřich Maláč uznán vinným a odsouzen k trestu odnětí svobody v délce patnácti let. Součástí rozsudku byl rovněž peněžitý trest ve výši 10 000 Kčs, konfiskace části majetku a ztráta čestných občanských práv na dobu sedmi let. Jeho manželka s ohledem na svůj zdravotní stav a skutečnost, že jednala pod tlakem manžela, byla zproštěna obžaloby pro nedostatek důkazů. Oldřich Maláč si z uloženého trestu odpykal přibližně osm a půl roku. Po propuštění v roce 1963 zastával méně kvalifikovanou dělnickou práci a v období Pražského jara se spolu s manželkou rozhodl opustit Československo. Následně emigrovali a usadili se v Kanadě, kde zahájili nový život.

Závěrečná kapitola obecně popisuje komunistickou propagandu v oblasti vnitřní politiky a analyzuje způsoby, jakými komunistická strana využívala danou propagandu v souvislosti s politickými procesy. Pozornost je zaměřena zejména na využití literární a filmové tvorby. Dále se autorka zabývá konkrétními projevy propagandy v procesu s Miladou Horákovou a spol., přičemž poukazuje na roli veřejných rezolucí, jejichž prostřednictvím obyvatelstvo vyjadřovalo podporu režimu a požadovalo uložení nejpřísnějších trestů. Současně je analyzován vliv propagandy na průběh a vnímání procesu s generálem Helioldem Píkou.

Autorka ve své diplomové práci použila z větší části archivní zdroje z Národního archivu Praha z fondu Státní prokuratury a Státního soudu v Praze a odbornou literaturu psanou převážně českými autory. Hlavní a velmi užitečnou byla kniha *Komunistický režim a politické procesy v Československu* od Karla Kaplana a Pavla Palečka. Tato kniha poskytuje ucelený přehled o historii politických procesů, vymezuje vybrané politické procesy a zejména poukazuje na mechanismus výroby daných procesů a jaké měly důsledky.

Významným zdrojem informací byla rovněž publikace *Procesy* od Jaromíra Slušného, která se zaměřuje na jednotlivé politické procesy, zejména na procesy s Rudolfem Slánským a Miladou Horákovou. Autor v ní podrobně popisuje průběh těchto soudních řízení.

Další důležitou literaturou byla kniha Miroslava Ivanova *Milada Horáková – justiční vražda*, která se věnuje událostem předcházejícím zatčení Milady Horákové, jejímu věznění a samotnému soudnímu procesu.

Významným a velmi přínosným zdrojem se stala *Encyklopedie českých právních dějin*, konkrétně VIII. svazek do roku 1949 od autorů Karla Schellera a Jaromíra Tauchena a navazující IX. svazek věnovaný období od roku 1950. Tato publikace představuje rozsáhlý soubor politických procesů daného období, doplněný o jejich podrobné charakteristiky a analýzy. Na jejím zpracování se podílel kolektiv autorů ze Západočeské fakulty právnické.

Nezbytným zdrojem k danému tématu je rovněž publikace Petra Blažka *Nezapomeňte na mne – JUDr. Milada Horáková a největší politický proces*. Publikace obsahuje stručné shrnutí dalších obžalovaných v tomto procesu, ale především je věnována jistému přehledu o vykonstruovaném politickém procesu s doktorkou Miladou Horákovou a jejím následném zavraždění. Tato kniha nabízí stručné představení dalších obžalovaných v procesu, především však poskytuje přehled o konstrukci politického procesu proti Miladě Horákové a jejím následném odsouzení k trestu smrti. Součástí publikace je rovněž řada dobových černobílých fotografií, významných dokumentů a posledních dopisů Milady Horákové adresovaných jejím nejbližším, z nichž některé byly využity i v přílohové části této práce.

1 Stručný historický kontext 1945–1948

Společenský a politický vývoj v Československu po roce 1945 poznamenal několik faktorů. Období tzv. Třetí Československé republiky je charakterizované omezenou řízenou demokracií, kdy docházelo k omezení svobody slova, zejména pokud šlo o kritiku vůči Sovětskému svazu. Byl vybudován základ politického uspořádání samotného Československa, který nepřipouštěl existenci jiné politické strany, než která byla v rámci Národní fronty, což znamenalo, že mimo Národní frontu nemohl existovat ani kandidovat žádný jiný politický subjekt.¹ Tato doba souvisí především se zrodem Košického vládního programu z března roku 1945, který stanovoval nové uspořádání československé vlády v rámci Národní fronty Čechů a Slováků.² Podle článků dva a tři se Rudá armáda stala vzorem pro budování nové československé armády: „*Vláda oceňujíc výjimečné zásluhy Rudé armády o naše osvobození i její rozhodující úlohu v zajištění naší budoucnosti a vzdávajíc hold nedostižitelnému vojenskému umění, bezpříkladné sebeobětavosti a bezmeznému hrdinství jejich příslušníků – chce ještě více upevňovat bojovou spolupráci čs. armády s Rudou armádou a vidí v ní vzor pro budování nové, skutečně demokratické, antifašistické čs. armády.*“³ Program dále zaručoval všechny ústavní svobody od svobody osobní až po svobodu náboženskou, aktivní volební právo od osmnácti let, zrovnoprávnění žen a ustanovoval, že lid je jediným zdrojem státní moci.⁴ Již v prvním článku tomto programu se objevila příprava nových parlamentních voleb, které se uskutečnily v květnu 1946.⁵

Výsledky voleb ze dne 26. května 1946 zaručily vítězství komunistické strany, nicméně na Slovensku vyhrála Demokratická strana, což vyvolávalo nepokoje nejen v KSČ, ale i u prezidenta Edvarda Beneše. V rámci KSČ na funkci předsedy vlády nastoupil Klement Gottwald, ministrem vnitra se stal Václav Nosek, ministrem informací Václav Kopecký, ministrem financí Jaromír Dolanský, ministrem zemědělství Július

¹ BURSÍK, Tomáš, PAŽOUT, Jaroslav, *Revize politických procesů a rehabilitace jejich obětí v komunistickém Československu*, Praha 2021, s. 12.

² *Košický vládní program*, Praha 1984, s. 9–36.

³ Tamtéž, s. 11.

⁴ *Program vlády Národní fronty Čechů a Slováků v obrazech*, Praha 1945, část V., s. 21.

⁵ FRIEDL, Jiří, JEDLIČKOVÁ, Blanka, ŠKERLOVÁ, Jana a kol., *Parlamentní volby 1946 a Československo. Souvislosti, prognózy, fakta, následky*, Praha 2017, s. 215.

Đuriš. Vládu dotvořili dva nestraníci, kterým byl Jan Masaryk, který zastával funkci ministra zahraničních věcí a ministr národní obrany, kterým se stal Ludvík Svoboda.⁶

Před převzetím moci byla činnost komunistické strany Československa prováděna řadou nechvalně známých afér. V září roku 1947 proběhla tzv. Krčmaňská aféra, při níž byl spáchán pokus o atentát na tři členy vlády. Petr Zenkl, Prokop Drtina a Jan Masaryk byli nekomunističtí ministři, kteří dostali krabičku s parfémem, která obsahovala výbušninu. Bezpečnostní orgány celou aféru vyšetřovaly a snažily se dokázat, že si atentát objednali národní socialisté. Avšak představitelé této strany získali informace o tom, že je připravovali komunističtí funkcionáři v malé obci Krčmani na Olomoucku a pověřili ministra spravedlnosti Drtinu, aby zahájil šetření. Velmi rychle se ukázala propojenost s komunistickou stranou, ale to komunisté odmítli a obvinili ho z kampaně. Po únoru 1948 komunisté ukončili vyšetřování a potvrdily výsledky, k nimž dospěly orgány ministerstva vnitra.⁷

Druhou aférou byla mostecká špionážní aféra v roce 1948, kdy její iniciátoři obvinili bývalého důstojníka československé armády Pravoslava Reichla a další ze špionáže, prováděné v severních Čechách. Obvinění měli připravovat protistátní puč s vědomím vedoucích funkcionářů národně socialistické strany, zejména Petra Zenkla, Prokopa Drtiny a Vladimíra Krajiny. Tyto informace měli údajně doložit dva pracovníci bezpečnosti a jeden jejich spolupracovník. Ve vyšetřovací vazbě organizátoři vymáhali, aby svoje spojení s politiky přiznali.⁸

1.1 Nástup komunistického režimu v Československu v roce 1948 a jeho důsledky

K nástupu komunistického režimu v Československu značně přispěly spory mezi komunisty a nekomunisty. Neustálé pochybnosti vyvolával zejména ministr vnitra Václav Nosek, ale i ostatní uvnitř KSČ, kteří nechtěli ve vládě řešit případy porušování právních norem ze strany bezpečnostních složek, které vykazovaly znaky závažné trestné činnosti. Nekomunisté zejména kritizovali zneužívání pravomocí StB, která byla plně pod kontrolou KSČ.⁹ Doktor František Škarvan se k dané situaci vyjádřil následovně:

⁶ VEBER, Václav, *Osudové únorové dny*, Praha 2008, s. 50–58.

⁷ KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2001, s. 13–14.

⁸ Tamtéž, s. 15.

⁹ HANZLÍK, František, *Únor 1948. Výsledek nerovného zápasu*, Praha 1997, s. 178–180.

„Vítězný únor není v podstatě nic jiného než promyšlená akce k dovršení moci jedné strany, komunistů, a série a zřetězení kardinálních chyb a nedostatků na straně druhé, straně demokratů.“¹⁰

Únorová krize vypukla 17. února, kdy měla být zahájena schůze, na níž měla být z podnětu ministra spravedlnosti Prokopa Drtiny projednána zpráva ohledně zneužívání Bezpečnosti komunisty. Nicméně Klement Gottwald jako předseda vlády odmítl diskutovat bez přítomnosti ministra vnitra Václava Noska, odložil schůzi na 20. únor a schůze byla v odpoledních hodinách bez výsledku ukončena. Proti tomu se bouřili ministři z nekomunistických stran a vyhrožovali demisí, kterou nakonec podali 20. února, kdy se na schůzi opět Václav Nosek nedostavil, tudíž se nejednalo. Demisi podalo celkem 12 nekomunistických ministrů z 26, přičemž ministr zahraničí Jan Masaryk jí odmítl a tím vypukla vládní krize. Nutno podotknout, že sociální demokraté se rozhodli zachovat neutralitu. Již 21. února komunisté uspořádali na Staroměstském náměstí velkou demonstraci a vytvářeli vlastní ozbrojené Lidové milice a Akční výbory Národní fronty. Dne 22. února prezident přijímá demisi ministrů a uskuteční se sjezd závodních rad a odborových skupin. Následně dne 23. února Státní bezpečnost zatýkala příslušníky nekomunistických stran, ale i pracovníky v justici. Jediná akce proti událostem byl pochod několika tisíců vysokoškoláků na Pražský hrad. Nadále pokračovaly dne 24. února nátlakové akce na ostatní strany, v tisku, uskutečnila se i generální stávka, které se zúčastnilo přes 2, 5 milionů pracujících.¹¹ Koncem února prezident Edvard Beneš přijal demisi ministrů a jmenoval novou Gottwaldovu vládu.¹² Prezident Beneš kdysi dávno prohlásil: *„V politice jsem se vždycky choval, tak, jako bych hrál tenis.“¹³*

Dne 26. února 1948 se vrchní topič Československých státních drah Rudolf Noc nechal slyšet a na nádraží ve Všetatech prohlásil: *„Co s námi chtějí komunisté dělat? Chtějí vyvolat revoluci a diktaturu, a né demokracii. My národní socialisté nebudeme poslouchat takového Gottwalda, tj. obyčejný truhlář, jako byl Hitler lakýrník. Gottwald pracuje pro to, aby přivolał Stalina a zavedl ruský režim. My národní socialisté nesmíme k tomu svolit a Němce bysme vyhnali sami.“¹⁴*

¹⁰ ČAPKA, František, LUNEROVÁ, Jitka, 1948: *Vítězný únor. Cesta k převratu*, Brno 2012, s. 108.

¹¹ Tamtéž, s. 108–119.

¹² KAPLAN, Karel, *Únor 1948. Komentované dokumenty*, Praha 2018, s. 202.

¹³ LIŠKA, Vladimír, *Causa Edvard Beneš*, Praha 2005, s. 253.

¹⁴ VILÍMEK, Tomáš, TŮMA, Oldřich, *Projevy a podoby protirežimní rezistence v komunistickém Československu 1948-1989*, Praha 2018, s. 83.

Nově vytvořená Ústava z května 1948 zachovala existenci volebního práva, ale úplně vypustila ustanovení, že volby se konají podle systému poměrného zastoupení. Následující volby, konané v květnu 1948 se již uskutečnily na základě volebního zákona, č. 75/1948 Sb., který umožňoval kandidaturu politických stran, sdružení nebo politických skupin. I přes přesvědčení vrcholných funkcionářů, že volby KSČ vyhraje, v jednotlivých regionech však zaznívaly hlasy, že komunisté mohou získat pouhých 58 až 60 procent hlasů. Proto ve volbách konaných 30. května 1948 byly poprvé použity jednotné kandidátky Národní fronty. Představitelé dalších politických stran skoro neprotestovali, jediný kdo zaujal nesouhlasné stanovisko byl prezident Edvard Beneš. Historici se shodují, že právě nesoulad s jednotnou kandidátkou Národní fronty a chatrné zdraví přispělo k rezignaci na funkci prezidenta republiky.¹⁵ Role prezidenta Beneše v únorové krizi a zejména ústup před Gottwaldovými požadavky byl posléze poraženými demokratickými politiky považováno za zradu.¹⁶ Těžce nemocný prezident Beneš 2. června 1948 abdikoval, přičemž k veřejnosti se tato správa dostala až 7. června, kdy prezidentovi zbývaly pouhé tři měsíce života.¹⁷

Při květnových parlamentních volbách v roce 1948, kde si voliči mohli poprvé vybírat mezi bílým lístkem nebo jednotnou kandidátkou Národní fronty. Jednalo se o velmi specifický jev, kdy i přes zachování svobodné vůle, docházelo k manipulacím a nátlaku.¹⁸ Jednotná kandidátka Národní fronty získala ve volbách 86,6 procent hlasů, celkem hlasovalo 6 424 734 osob. Oficiálně bylo odevzdáno celkem 774 032 bílých lístků, což činilo 9,68 procent všech odevzdaných hlasů, z toho 7 až 10 procent voličů hlasovalo neplatnými lístky a dalších 10 procent lidí se k volbám vůbec nedostavilo.¹⁹

1.2 Vláda komunistického režimu

Zakladatelské období komunistického režimu začínalo únorem 1948, přičemž jeho postupné oslabení nastalo po roce 1953 v souvislosti se smrtí Josifa Stalina.²⁰ Po komunistickém převratu vedení Komunistické strany Československa považovalo za

¹⁵ Tamtéž, s. 86–87.

¹⁶ LIŠKA, s. 235.

¹⁷ Tamtéž, s. 244.

¹⁸ BURSÍK, Tomáš, PAŽOUT, Jaroslav, PORTMANN, Kateřina, VILÍMEK, Tomáš, *Třídni (ne)spravedlnost. Proměny politicky motivované trestněprávní perzekuce v Československu v letech 1948-1989*, Praha 2020, s.12.

¹⁹ VILÍMEK, TŮMA, s. 89–91.

²⁰ KAPLAN, PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, s. 18.

nezbytně nutné upevnit svoji moc na důležitých mocenských pozicích. Již v únoru 1948 učinili funkcionáři KSČ kroky, které směřovaly k potlačení lidských a politických práv skrze zavedení cenzury, nezákonného zatýkání, zrodu akčních výborů a Lidových milic. Nutno podotknout, že se jistá opatření děla bez opory v právním řádě a že KSČ tyto kroky vedla k zavedení stranické kontroly nad politickým systémem. Namísto „*nespolehlivých*“ osob se měli dosazovat „*spolehliví a politicky uvědomělí kádři*“, kteří by tak podzvedly daný režim. Řada lidí byla zatčena především za neúčast na generální stávce 24. února 1948 nebo pro veřejně vyslovené názory, které směřovaly proti komunistické straně. Na základě rozhodnutí Akčních výborů, byly učiněny mírnější formy politické perzekuce, které se skrývaly v podobě propuštění z práce či vyloučení ze studií.²¹ Ve společnosti se začaly zavádět tzv. prověrky. Na základě těchto prověrek členové komunistické strany posuzovali politickou způsobilost jednotlivců, a to zejména s ohledem na jejich sociální a třídní původ, vztah k režimu, politických názorů i konkrétních jednání v daném období. Prověrky se začaly objevovat mezi úředníky, příslušníky bezpečnosti, učiteli, ale převážně vůči studentům na vysokých školách v roce 1949, po nichž vysoké školy opustila skoro čtvrtina z prověřovaných studentů. K prověrkám docházelo i u všech členů komunistické strany, které se konaly v roce 1948 a následně v roce 1950. Cílem těchto prověrek se stalo především zastrašení obyvatelstva.²²

Krátce po únoru docházelo k postupné likvidaci soukromého vlastnictví výrobních prostředků a začaly se zestátňovat velkoobchody, stavebnictví, zahraniční obchody a podniky nad 50 zaměstnanců. Postupně bylo zlikvidováno i soukromé zemědělství a nahrazeno jednotným zemědělským družstvem, kdy tento proces nazýváme kolektivizace. Dne 23. února 1949 byl schválen parlamentem zákon o JZD, který slučoval dosavadní družstva na vesnici a orientoval je na společnou výrobu. Všechny hospodářské problémy spadaly do tzv. první pětiletky, jejíž program spočíval ve výstavbě socialistických základů republiky, kdy se důraz kladl především na těžký průmysl.²³

Ve společnosti rychlost a způsob nastolení komunistického režimu vyvolával řadu rozdílných reakcí. Značná část lidí přijímala režim v naději a víře, dokonce se podíleli na jeho výstavbě. Většina obyvatel se vnitřně s režimem nesmířila, avšak snažila se najít své

²¹ BURSÍK, PAŽOUT, PORTMANN, VILÍMEK, s. 11.

²² ČERNÁ, Marie, CUHRA, Jaroslav a kol., *Prověrky a jejich místo v komunistickém vládnutí. Československo 1948-1989*, Praha 2012, s. 7–8.

²³ ČAPKA, LUNEROVÁ, s. 127–128.

místo v nových poměrech. Podstatná část jedinců proti režimu veřejně vystupovala, jelikož nechtěla přijímat vnucované novoty. Společnost procházela proměnou, která se současně odrážela v oblasti politiky, hospodářství, kultury i dalších sfér veřejného života.²⁴

²⁴ KAPLAN, PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, s. 19.

2 Politické procesy

2.1 Příčiny politických procesů

Politickým procesům předcházela poválečná soudní řízení vedená proti představitelům kolaborantských režimů a jejich spolupracovníkům. V Československu zprvu probíhaly procesy na základě dekretů prezidenta republiky z 19. června 1945 o potrestání Němců, kolaborantů a zrádců.²⁵ Politické procesy v Československu se v porovnání s ostatními státy východního bloku rozvinuly s určitým časovým odstupem. Z mezinárodního hlediska sehrál významnou roli koncept tzv. „vnitřního nepřítele“ a současně i konflikt mezi Josipem Titem a Josifem Vissarionovičem Stalinem, který vyvrcholil v roce 1948 a jenž se týkal míry nezávislosti států východního bloku na sovětském centru. Tento vývoj vedl k posílení požadavku bezvýhradné loajality vůči Moskvě a současně poskytl ideologické zdůvodnění pro zahájení vlny politických procesů, zaměřených mimo jiné i proti samotným komunistickým funkcionářům.²⁶ Procesy byly ovlivněny politickou situací, která se vytvořila v Evropě po druhé světové válce, kdy se Evropa rozdělila na kapitalistický a komunistický tábor. Jednotlivé státy, které spadaly do východního bloku, se musely řídit Sovětským svazem, ať už v armádě, ekonomii, kultuře či politice. Takto si Moskva získala kontrolu nad těmito státy.²⁷

Z hlediska vnitropolitického vývoje první příčinou politických procesů se stala změna režimu a uspořádání společnosti, která souvisela s upevňováním mocenského postavení Komunistické strany Československa v řídicích strukturách i hospodářských institucích, ale samozřejmě i v zájmových a masových organizacích. Vznikaly společenské změny, jako byla kolektivizace zemědělství²⁸ a zakládání státních podniků.²⁹ Již v době, kdy komunistická strana směřovala k moci, bylo zřejmé, že představitelé této strany budou řešit politické záležitosti zcela odlišně od administrativně perzekučních metod a

²⁵ KAPLAN, PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, s. 10.

²⁶ BLÁHOVÁ, Ivana, BLAŽEK, Lukáš, BOŠTÍK Martin, STARÁ Tereza, *Jménem republiky! Osm případů zvůle komunistické justice*, Praha 2015, s. 20–21.

²⁷ SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír (eds.), *Encyklopedie českých právních dějin, VIII. Svazek Procesy (do roku 1949)*, Plzeň 2016, s. 769.

²⁸ Je označení procesu přeměny individuálního soukromého zemědělství na kolektivní, zpravidla s ideou společného vlastnictví.

²⁹ BLÁHOVÁ, BLAŽEK, BOŠTÍK, STARÁ, s. 21.

trestně soudních zákroků. K provádění mocenských záměrů přispěli především vedoucí komunisté z politického zpravodajství a bezpečnosti, kteří spolupracovali se sovětskými zpravodajskými orgány.³⁰ V říjnu 1949 do Československa přijeli na žádost Klementa Gottwalda a Rudolfa Slánského sovětsí experti Alexandr Lichačov a Sergej Makarov, aby zde pracovali jako odborní poradci pro československou bezpečnost. Jejich činnost spočívala ve vyhledávání a usvědčování „nepřátel socialismu“ a velkou částí se podíleli na zinscenování politických procesů.³¹

Vlna politických procesů, která nastala po státním převratu v únoru 1948, zachvátila společnost velmi rychle, a především oslabovala činnost jednotlivých demokratických institucí. Jen s pomocí politických procesů bylo možné vybudovat v tak krátké době celou konstrukci komunistického režimu a udržovat ho při životě.³² Odpovědnost za nezákonné perzekuce spadala především na celý sekretariát ÚV KSČ, jehož členy vedle Klementa Gottwalda byli například i Rudolf Slánský, Antonín Zápotocký, Václav Kopecký, Viliam Široký, Antonín Novotný a mnoho dalších. Jednalo se o nový stranický orgán, který měl veškerou politickou a hospodářskou moc.³³

Při schůzi předsednictva ÚV KSČ ze dne 12. ledna 1948 bylo usneseno, že ministr spravedlnosti vydá orgánům pokyny o důsledném používání zákona na ochranu republiky. Následoval 21. únor 1948, kdy byla zřízena tzv. bezpečnostní „pětka“, neboli Komise pro bezpečnost, která byla zřízena po dobu vládní krize. Jejími členy byli Rudolf Slánský, Václav Nosek, Jindřich Veselý, Bedřich Reicin a Josef Pavel. Na následujícím zasedání předsednictva, které se uskutečnilo dne 22. března 1948, se schválilo zahájit ihned politické procesy na Slovensku. Komise měla za úkol vést věci týkajících se politických procesů dále v opatrnosti a materiály spolu s návrhy postupně předkládat předsednictvu. Na zasedání konaném dne 4. října 1948 byla předmětem jednání reorganizace ministerstva vnitra a schválilo se vytvoření dvou hlavních sektorů, bezpečnosti s odborem Státní bezpečnosti, všeobecné bezpečnosti a veřejné zprávy.³⁴

³⁰ KAPLAN, PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, s. 17–18.

³¹ KAPLAN, *K politickým procesům v Československu 1948–1954. Dokumentace komise ÚV KSČ pro rehabilitaci 1968*, Praha 1994, s. 46.

³² KAPLAN, PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, s. 18–19.

³³ LIŠKA, s. 223–224.

³⁴ KAPLAN, *K politickým procesům v Československu 1948–1954. Dokumentace komise ÚV KSČ pro rehabilitaci 1968*, s. 16–22.

2. 2 Úvod do politických procesů

Politické procesy byly v oficiálních statistikách evidovány zejména podle počtu soudních řízení a vynesných rozsudků za trestné činy proti republice. Tyto trestné činy byly nejprve vymezeny zákonem na ochranu lidově demokratické republiky a později upraveny ve zvláštní části hlavy první trestního zákona. Nejvyšší počet těchto případů projednal Státní soud v letech 1948–1952, zatímco okresní soudy se zabývaly především méně závažnými delikty. Přesný počet politických procesů nelze jednoznačně určit, jelikož chybí statistická data a není přesně vymezeno, jaké trestné činy spadají do této kategorie. Podle zákona č. 119/1990 Sb., se jednalo celkem o 257 864 lidí, které režim postihl během let 1948-1989. Tento údaj však nezahrnuje 3 873 osob odsouzených vojenskými soudy, dále 1 192 osob, u nichž příslušné instituce podaly stížnost proti porušení zákona, ani přibližně 1500 obětí odsouzených podle zákona č. 82/1968 Sb. Celkový počet tak dosahuje minimálně 264 429 obětí. Přesto, že je toto číslo hrozné, jedná se jen o spodní hranici, kterou lze jednoznačně doložit.³⁵

Vedle trestných činů proti republice zahrnovala represivní praxe i řadu procesů motivovaných čistě politicky. Typickým příkladem byly případy neplnění povinných dodávek potravin, jejichž množství bylo často záměrně nastavováno tak, aby přiměly rolníky ke vstupu do jednotných zemědělských družstev. Tyto případy projednávaly zpravidla okresní soudy a jejich celkový rozsah lze pouze odhadovat. Uvedené statistiky navíc nezahrnují politické tresty ukládané příslušnými komisemi národních výborů, kdy se zejména jednalo o postihy rolníků za odpor vůči kolektivizaci či přestupky související s odporem proti státní církevní politice. Stejně tak celkové číslo nezahrnuje osoby vězněné bez soudního řízení, které byly zařazovány do táborů nucených prací.³⁶

V počáteční fázi politických procesů tyto procesy nesloužily pouze k perzekuci skutečných či vymyšlených odpůrců režimu, ale zároveň měly plnit funkci „*politicky vychovávat masy*“. Jejich cílem bylo formovat postoje obyvatelstva prostřednictvím prezentace odsouzených jako nepřátel režimu a současně působit preventivně, aby se občané vyvarovali jednání, které by mohlo vést k obdobnému postihu. K naplnění tohoto záměru bylo nezbytné zajistit širokou publicitu procesů, a to jak prostřednictvím médií, tak účastí veřejnosti na soudních přelíčeních. Z tohoto důvodu byla většina procesů

³⁵ KAPLAN, PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2001, s. 38–39.

³⁶ Tamtéž, s. 39.

koncipována jako veřejná, přičemž neveřejná jednání byla vyhrazena zejména případům týkajícím se bývalých příslušníků bezpečnostních složek a armády. Mediální prezentace těchto procesů byla doprovázena výzvami k ostražitosti a obvinění byli systematicky označováni jako nepřátelé, zrádci či spojenci imperialismu.³⁷

Zvláštní místo v procesech zaujímaly tzv. monstrprocesy, jejichž organizátoři usilovali o co největší společenský i mezinárodní ohlas. Tyto procesy byly záměrně zinscenovány tak, aby působily šokujícím dojmem. Tomu odpovídalo nejen jejich politické zaměření a výběr obžalovaných, ale i výše trestu, pečlivá příprava a následný průběh přelíčení.³⁸

2.3 Vývoj a druhy politických procesů

Politické procesy se v Československu v průběhu vlády komunistické strany vyvíjely a nelze je proto chápat jen jako jednotný celek, nýbrž jako proměnlivý proces. Z tohoto důvodu je vhodné, je zařadit do několika základních časových etap. První období, označované jako zakladatelské, spadá do let 1948–1954 a vyznačuje se největším uplatněním trestního postihu. Toto dlouhé období lze dále členit na několik fází. Počáteční fáze je datována od roku 1948 a skončila příchodem sovětských poradců. Významným mezníkem této etapy byl proces s Miladou Horákovou a spol. Druhá fáze je spojována s tzv. velkými politickými procesy, jejichž vrcholem se stal proces s Rudolfem Slánským a spol. Závěrečnou fází lze charakterizovat jako méně významnou, neboť politické procesy již nebyly v takové míře veřejně projednávány ani medializovány a postupně se přesouvaly do ústraní. Druhé období datované 1957–1969, je spojováno s postupnou liberalizací poměrů³⁹ a snahou o revizi předchozích politických procesů. V této době docházelo k diskusím o změnách právního rámce. První fáze druhého období byla charakteristická pro užívání amnestií a podmíněného propouštění jako prostředků k nápravě nezákonností procesů v zakladatelských časech. Závěrečné třetí období spadá do let 1969–1989 a souvisí s nástupem normalizace⁴⁰ a činností opozičních skupin.⁴¹

³⁷ Tamtéž, s. 42–43.

³⁸ Tamtéž, s. 43.

³⁹ Je to proces uvolňování pevných stanovených pravidel, omezování státních zásahů, rušení restrikcí v ekonomice či společnosti.

⁴⁰ Jednalo se o období po násilném potlačení Pražského jara 1968 armádami Varšavské smlouvy, během které docházelo k upevnění moci Komunistické strany a zejména utužení cenzury.

⁴¹ BLÁHOVÁ, BLÁŽEK, BOŠTÍK, STARÁ, s. 23–24.

Politické procesy se dotkly všech věkových i sociálních skupin obyvatelstva, jenž někteří odsouzení skutečně bojovali proti komunismu a získali dokonce i podporu západních zpravodajských služeb. Jiným trestaným se nepodařilo přejít přes hranice nebo se stali oběťmi provokací Státní bezpečnosti. Řada osob byla souzena za svůj skutečný, nebo stačilo i za předpokládaný, negativní postoj proti komunistickému zřízení. Mezi odsouzené patřili například i lidé, kteří byli politicky aktivní před únorem 1948, členy nekomunistických stran, příslušníky buržoazie, kulaky, příslušníky armády, ale šlo i o členy organizací jako byl Sokol či Junák. Cílem KSČ bylo odstranit tyto „nepřátelé“ a zavést tzv. beztrždní společnost. Komunistický režim se zaměřil především na příslušníky politických stran, kteří dříve spadali do Národní fronty.⁴²

Jako jeden z prvních politických procesů je uváděn případ spojený se zavražděním komunistického funkcionáře Augustina Schramma ze dne 27. května 1948. Státní bezpečnost v této souvislosti vytvořila teorii, podle níž měl být čin spáchán bývalými mladými funkcionáři národně socialistické strany, přičemž za hlavního pachatele byl označen jistý Milan Choc, kterému byla připisována i smrt bývalého ministra zahraničních věcí Jana Masaryka, což dále posílilo jeho prezentaci jako klíčové postavy celé kauzy. Následně byl proti němu a dalším obviněným zahájen politický proces, který probíhal v období od 3. do 25. listopadu 1948. Předem vypracovaný plán, byl následně schválen zástupci státního soudu. Později se ukázalo, že Milan Choc byl v dané kauze neviný.⁴³

Za základ lze považovat proces s JUDr. Miladou Horákovou a spol., který měl varovat další odpůrce komunistického režimu, aby nezamýšleli připravit podobný zásadní politický zlom v Československu. Přesto na něj navazovaly obdobné procesy s bývalými členy Národní fronty. Ať už u armády, kde bylo zapotřebí, aby se představitelé podrobili režimu a stali se oporou KSČ, nebo u církve, která pro vládnoucí stranu nebyla potřebná, byly nastoleny právě tyto procesy. Nejvýznamnější je proces a následná poprava generála Heliodora Píky. Z hlediska církve se jedná o soudní proces vedený proti biskupům a představitelům mužských řeholních řádů. Nutno podotknout, že komunistický režim nepřipouštěl soukromý sektor, proto bohatším sedlákům znepríjemňovali život řadou opatření, které nebylo možné plnit. Závěrečnou poslední postiženou skupinou byli

⁴² SCHELLE, TAUCHEN, *Encyklopedie českých právních dějin, VIII. Svazek Procesy* (do roku 1949), s. 766.

⁴³ KAPLAN, PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, s. 57–58.

samotní funkcionáři KSČ A KSS a představitelé bezpečnostních složek, kteří se podíleli na politických procesech. Nejvýznamnější proces s „nepřáteli ve vlastní straně“ se stal případ Rudolfa Slánského a spol. a proces Marie Švermová a spol., na které navázala celá řada dalších procesů, například proti slovenským „buržoazním nacionalistům“, který se týkal mimo jiné i Gustava Husáka a dalších.⁴⁴

2.4 Význam politických procesů

Politické procesy sloužily především k upevnění a legitimizaci mocenského režimu a současně napomáhaly prosazování jeho strategických záměrů, včetně sovětských velmocenských zájmů. Zároveň fungovaly jako způsob řešení dlouhodobého napětí mezi společnostmi, občany a mocenským monopolem. Významnou funkcí těchto procesů byla likvidace skutečných i domnělých odpůrců režimu a potlačení kritiky oficiální politiky. Politické procesy zároveň plnily významnou ideologickou funkci, neboť měly především poskytovat důkazy o správnosti oficiální politiky a současně zastírat skutečné příčiny neúspěchů.⁴⁵

Soudnictví bylo určeno jako propagace systému a politické strany. Především mělo sloužit jako výchovný až donucovací prostředek společnosti. Závažným nedostatkem při objektivním posuzování případů bylo, že soudci a prokurátoři se řídili pouze protokoly, které byly dodané vyšetřujícími orgány, a tím pádem chyběl důkazní materiál, který měl vliv na samotné vedení procesu.⁴⁶

2.5 Politické a justiční orgány

Na organizaci a realizaci politických procesů se zásadním způsobem podílely instituce komunistické strany. Klíčovou roli sehrávaly zejména politický sekretariát, Ústřední výbor KSČ a Komise stranické kontroly. Nejvyšší stranické orgány určovaly oficiální politickou linii a zároveň způsob její realizace. Rozhodující postavení měla mocenská skupina tvořená členy vrcholného vedení strany, která přímo zasahovala do přípravy tzv. monstrprocesů. Tato skupina schvalovala jejich konání, určovala politickou koncepci obžaloby i rozsudky, které se následně stávaly pro soudní orgány závaznými. V letech

⁴⁴ SCHELLE, TAUCHEN, *Encyklopedie českých právních dějin, VIII. Svazek Procesy* (do roku 1949), s. 766.

⁴⁵ ČAPKA, LUNEROVÁ, s. 129.

⁴⁶ SCHELLE, TAUCHEN, *Encyklopedie českých právních dějin, VIII. Svazek Procesy* (do roku 1949), s. 776.

1948–1954 tuto mocenskou strukturu tvořili především členové politického a organizačního sekretariátu ÚV KSČ. Do roku 1954 rozhodoval politický sekretariát zpravidla na základě ústních zpráv ministrů národní bezpečnosti, spravedlnosti či informací, zatímco od roku 1954 začal ministr spravedlnosti předkládat konkrétní návrhy na realizaci jednotlivých případů. Mezi klíčové představitele této mocenské skupiny patřili Klement Gottwald, Rudolf Slánský, Antonín Zápotocký, Viliam Široký, Karol Bacílek, Václav Kopecký, Zdeněk Fierlinger či Alexej Čepička. O otázkách souvisejících s politickými procesy rozhodoval často přímo Klement Gottwald, případně po konzultaci s politickým sekretariátem ÚV KSČ, přičemž byl průběžně informován o stavu vyšetřování jednotlivých případů. V letech 1949–1951 se na přípravě politických procesů angažovaly také bezpečnostní komise komunistické strany, jejichž členy byli ministři spravedlnosti a národní bezpečnosti, velitel Státní bezpečnost, náměstek ministra obrany a vedoucí příslušných oddělení ÚV KSČ. Na krajské úrovni působily tzv. bezpečnostní pětky. Krajská komise se nazývala jako bezpečnostní pětka, která je zmíněna již výše. Kromě bezpečnostních komisí vznikaly i příležitostné komise, které zajišťovaly konkrétní úkoly spojené s průběhem procesů, například přípravu obžaloby či organizaci účastníků soudního přelíčení. Státní bezpečnost zaujímala v tomto systému mimořádné postavení, neboť byla považována za nejdůležitější prvek k udržení komunistické moci. Stranické vedení ji chápalo jako nezbytný nástroj kontroly společnosti. Státní bezpečnost shromažďovala tzv. závadové poznatky o funkcionářích na všech stupních. Poměry ve Státní bezpečnosti byly velice bojechtivé. Mezi příslušníky panovalo vzájemné nepřátelství, podezírání, nedůvěra, intriky a nenávisť. Jejím úkolem bylo nejen vyšetřování obžalovaných, ale i jejich příprava k soudnímu přelíčení. K tomu sloužily tzv. udržovací výslechy, jejichž cílem bylo zajistit, aby výpovědi obviněných odpovídaly předem připraveným vyšetřovacím protokolům. Součástí této fáze byla rovněž výběr a příprava svědků, jejichž výpovědi byly často předem připravovány tak, aby odpovídaly požadované verzi.⁴⁷

Vedle politických orgánů působily v rámci politických procesů také orgány justice, které sehrávaly významnou roli zejména v jejich závěrečné fázi. Jednalo se především o státní prokuraturu, státní soud, Nejvyšší soud, krajské a okresní soudy, prokuratury a útvary ministerstva spravedlnosti. Tyto instituce však ve skutečnosti vystupovaly spíše

⁴⁷ KAPLAN, PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, s. 167–194.

v podřízeném postavení vůči Státní bezpečnost, která měla zásadní vliv na přípravu i průběh jednotlivých případů. Justiční orgány plnily především úlohu, která jim byla předem určena politickým vedením. Jejich činnost spočívala zejména ve vynášení předem schválených rozsudků a legitimizaci nezákonných postupů. Významným aspektem byla orientace na výchovu právníků z dělnických řad prostřednictvím tzv. právnické školy pracujících. Absolventi těchto institucí následně tvořili významnou část justičního aparátu. Nelze však opomenout, že někteří pracovníci justice se ne vždy striktně drželi pokynů bezpečnostních složek a v určitých případech projevovali vlastní iniciativu, například zmírňováním navrhovaných trestů. Aktivní roli sehrávalo rovněž ministerstvo spravedlnosti, zejména pod vedením Alexeje Čepičky a jeho náměstka Karla Klose, kteří pravidelně podávaly zprávy komunistické straně o činnosti soudů, zejména v první polovině padesátých let. Státní soud realizoval celkem 135 veřejných procesů, přičemž ministerstvo spravedlnosti mezi nejvýznamnější řadilo například případy Babice, Plocek a spol., Pospíšek a spol. a mnoho dalších.⁴⁸

2.6 Praktiky a sovětsí poradci

Bohumil Doubek, který byl zatčen v roce 1955 ve své výpovědi popsal jaké metody, vedla při šetření Hlavní správa vyšetřování StB. Jednalo se zejména o použití fyzického násilí, pravidelného nočního buzení, dlouhodobé výslechy 12-16 hodin denně, týrání hladem, lékařská péče naprosto minimální. Tyto praktiky byly v rozporu s tehdejšími zákony. Po zatčení musela oběť napsat podrobný životopis, na který se pak vyšetřovatelé ptali, zejména na pasáže, které je zaujaly, především kontakty na jiné osoby či instituce. Pracovní doba vyšetřovatelů činila nejprve od 8 do 16 a ve večerní době od 20 do 24 hodin. Poté co odešli sovětsí poradci Nikolaj Makarov a Michail Lichačov, doba se stanovila od 8 do 23 hodin, kdy podle této doby vyšetřovali Vladimír Bojarskij a Pavel Galkin. Vyšetřování byli vystaveny jak fyzickému nátlaku, tak i psychickému v podobě naprosté izolace od ostatních. Nutno říci, že veškeré výslechy a ostatní činnosti byly zrealizovány až po konzultaci se sovětskými poradci, kteří na dané procesy dohlíželi a měli je plně v režii. Zavedení otázkových protokolů provedli právě oni, kdy otázky byly kladeny podle předem připraveného scénáře, a na závěr šetření byl požadováno, aby vyšetřovaný daný protokol podepsal. Velkou úlohu v procesech hrál zejména

⁴⁸ Tamtéž, s. 195–198.

antisemitismus, který se snažil obžalovaného zobrazit v tom nejhorším světle. U Židů to bylo jednodušší, jelikož panovaly jisté předsudky, které po válce přežívaly. Zejména v procesu s Rudolfem Slánským byly tyto předsudky využity, ze 14 obžalovaných 11 bylo židovského původu, kde spojení mezi Židy a penězi bylo jasně zdůrazněno.⁴⁹ Otázkové a výslechové protokoly byly koncipovány tak, aby se daný obviněný přiznal a označil další spoluobviněné. Tyto protokoly byly vloženy do spisů, jako výsledek výslechu orgány státní bezpečnosti. Krátce před zahájením soudního projednávání se sepsaly závěrečné protokoly, které se museli obžalovaní naučit nazpaměť, přičemž probíhaly udržovací výslechy, které měly obviněné trénovat, aby před soudem říkali přesně to, co se požadovalo.⁵⁰

2.6.1 Obecné podmínky ve vyšetřovací vazbě StB v porovnání s mezinárodními pravidly

Ke sjednocení režimu ve vyšetřovacích věznicích Státní bezpečnosti došlo dne 1. února 1952, kdy vstoupil v platnost Prozatímní řád vyšetřovacích věznic Sboru národní bezpečnosti, schválený ministrem národní bezpečnosti Ladislavem Kopřivou. Na základě tohoto předpisu byly vytvářeny nové domácí řády jednotlivých vyšetřovacích věznic Státní bezpečnosti, které se v mnoha ohledech výrazně odchylovaly od mezinárodně uznávaných standardů zacházení s vězni, tzv. Souboru pravidel.⁵¹

V oblasti ubytování stanovoval příslušný soubor pravidel, že vězni mají být umístováni buď jednotlivě, nebo ve skupinách na základě vhodného sdružování. Současně bylo požadováno dodržování obecně platných hygienických norem pro hromadné ubytování, zejména pokud jde o velikost ubytovací plochy, osvětlení, vytápění a ventilaci. Sanitární zařízení měla být udržována v čistotě a kdykoli přístupná. V praxi však byli ve věznicích Státní bezpečnosti vězni umístováni do samovazby, přičemž společné umístění bylo realizováno pouze na základě rozhodnutí velitele vyšetřovacího oddělení. Konstrukce cel přitom odpovídala především bezpečnostním požadavkům, mezi něž patřila uzamykatelná okna, pevně připevněný nábytek, sklápěcí lůžka upevněná

⁴⁹ SCHELLE, TAUCHEN, *Encyklopedie českých právních dějin, VIII. Svazek Procesy* (do roku 1949), s. 769–774.

⁵⁰ Tamtéž, s. 777.

⁵¹ KÝR, Aleš, *Výkon vyšetřovací vazby a trestu smrti v případě „Slánský a spol.“*. In: PERNES, Jiří, FOITZIK, Jan (ed.), *Politické procesy v Československu po roce 1945 a „případ Slánský“*, Brno 2005, s. 377–378.

ke stěně či ústřední topení opatřené ochrannými kryty. Z hlediska hygieny soubor pravidel umožňoval teplou koupel nejméně jedenkrát týdně, zajištění přístupu k vodě, poskytování základních toaletních potřeb a možnosti péče o vlasy a vousy. Nicméně ve věznicích StB nebyla tato pravidla vždy dodržována v plném rozsahu. Koupel byla zajišťována zpravidla při přijetí do vazby a následně bývala nařizována před propuštěním z věznice, totéž se týkalo i stříhání a holení. Toaletní potřeby mohli mít vyšetřovaní buď přímo na cele nebo uložené ve schránce před vstupem.⁵²

V oblasti stravování stanovoval příslušný soubor pravidel důraz především na dostatečnou nutriční hodnotu stravy, nezbytnou pro zachování síly a zdraví vězňů. Strava měla být vydávána v pravidelných časových intervalech a pitná voda měla být dostupná bez omezení. V praxi však byli vyšetřovaní ve věznicích Státní bezpečnosti zpravidla odkázáni na standardní vězeňskou stravu. Pouze na základě návrhu lékaře mohla být poskytována dietní strava. Na základě písemného pokynu velitele bylo možné zajistit i jiný druh stravy než běžnou vězeňskou, a to za úhradu z vlastních prostředků vyšetřovaného.⁵³

V oblasti zdravotnictví stanovoval příslušný soubor pravidel zajištění dostupnosti preventivní i odborné péče, včetně psychiatrické, přičemž zvláštní důraz byl kladen na odpovídající péči o těhotné ženy. Součástí těchto opatření byla povinnost provedení vstupní lékařské prohlídky v co nejkratší době po přijetí do vězeňského zařízení. Vězni měli mít rovněž možnost požádat o lékařské vyšetření. Nicméně ve věznicích Státní bezpečnosti musel každý nově přijatý vyšetřovaný absolvovat vstupní lékařskou prohlídku, zpravidla za přítomnosti strážného. Lékař přitom identifikoval vyšetřovaného pouze na základě přiděleného vězeňského čísla. O zdravotním stavu byl veden zdravotní list, do něhož byly zaznamenávány veškeré úkony a který byl následně zakládán do osobního spisu. Náklady spojené s poskytovanou zdravotní péčí financovalo vězeňské zařízení. Každá věznice měla být vybavena základními prostředky první pomoci, včetně příruční lékárničky. Podávání léčiv zajišťoval pověřený vězeňský pracovník, který byl zároveň povinen dohlížet na jejich bezprostřední užití v přítomnosti podávané osoby, neboť ukládání léků na celách nebylo dovoleno. O každém podání léčiv měl být pořízen stručný záznam.⁵⁴

⁵² Tamtéž, s. 378.

⁵³ Tamtéž, s. 379.

⁵⁴ Tamtéž, s. 379–380.

Příslušný soubor pravidel stanovoval využívání donucovací prostředků, jako byla pouta, řetězy či želízka, které neměli být využívány ke kázeňským prostředkům. Použití pout nebo svěrací kazajky bylo přípustné pouze jako krajní opatření, za účelem zabránění sebepoškození, ohrožení jiných osob či poškozování majetku vězněm. Konkrétní podmínky a způsoby jejich použití měly být upraveny pokyny Ústřední vězeňské služby. Věznice Státní bezpečnosti však umožňovala vůči vyšetřovaným použít přiměřeného fyzického donucení za účelem překonání jejich odporu. Každý takový zákrok měl být řádně zaznamenán a oznámen příslušnému veliteli. K použití pout mohlo dojít na základě rozhodnutí velitele směny, zejména v případech pokusu o sebevraždu, násilného chování vůči vězeňským orgánům, poškozování zařízení cely nebo pokusu o útěk.⁵⁵

Vyšetřovaným ve věznicích StB byly při přijetí do vazby odebrány osobní věci a finanční prostředky, přičemž jejich výše byla evidována v seznamu osobních věcí. Současně byl veden peněžní list, do něhož byly zaznamenávány částky vynaložené na nákupy, a tyto záznamy byly stvrzovány podpisem vyšetřovaného. Při propuštění z vazby měly být osobní věci vráceny. Používání vlastních knih, případně literatury dle vlastního výběru, nebylo umožněno. Stejně tak byl vyloučen náboženský život v podmínkách vazby. Vyšetřovaným nebylo zpravidla dovoleno přijímat ani odesílat osobní dopisy, ani přijímat návštěvy příbuzných. Výjimky z těchto omezení mohl povolit pouze velitel vyšetřovacího oddělení, který současně vykonával dohled nad průběhem těchto povolených návštěv.⁵⁶

Vězeňský personál měl být vybírán s ohledem na bezúhonnost, lidskost a vhodnost pro práci s vězni. Podle souboru pravidel měli absolvovat odbornou přípravu prostřednictvím nástupních kurzů zakončených zkouškou. Personál nesměl nosit zbraně mezi vězni. Nicméně ve věznicích StB vykonával službu vězeňský personál složený z funkcionářů a strážního mužstva. Příprava pro výkon služby zahrnovala politickou, vojenskou, tělesnou a služební přípravu. Povinnost personálu bylo docházet na průběžná politická školení.⁵⁷

Řada obětí podala svědectví o fyzických a psychických praktikách, které uplatňovala Státní bezpečnost v letech 1948–1955. Mezi používané metody patřilo zejména bití, tlučení hlavou o zeď, smýkání po zemi či nepřetržité výslechy. Zadrženým

⁵⁵ Tamtéž, s. 381.

⁵⁶ Tamtéž, s. 382.

⁵⁷ Tamtéž, s. 384.

bylo rovněž nařizováno setrvávat přes den ve stoje na cele, což vedlo k otokům končetin a halucinacím. Vyčerpání obviněných bylo až do takové míry, že někteří jedinci museli být k výslechům převázeni, neboť nemohli pomalu ani stát. Psychický nátlak se projevoval ve formách vyhrožování smrtí či tvrzení, že se jich vlastní rodina zřekla a podobně.⁵⁸

2.7 Důsledky procesů

Nutno zdůraznit, že důsledky politických procesů nejsou spojovány pouze se samotnými oběťmi, ale zásadním způsobem dopadaly i na jejich rodiny a přátelé. Tyto procesy ovlivnily celou společnost, a to zejména v oblasti hospodářství, kultury, politiky a práva. Výrazně narušily mezilidské vztahy a negativně se promítly do morálního stavu celé společnosti. Představitelé komunistické strany současně usilovali o to, aby velké politické procesy byly doprovázeny rezolucemi přijímanými na veřejných schůzích. Tyto rezoluce zpravidla požadovaly vysoké tresty, nejčastěji trest smrti, přičemž soudci těmto požadavkům ve většině případů vyhověli. Nedílnou součástí byly rovněž nenávistné kampaně namířené proti obviněným, které probíhaly ještě před vynesením rozsudku. Oběti politických procesů byly poznamenány dlouhodobě, často po zbytek svého života. Osoby, které si trest odpykaly nebo byly amnestovány, je společnost vnímala s nedůvěrou a mnohdy čelily sociálnímu vyloučení. Jejich návrat do běžného života byl značně komplikovaný, neboť státní orgány a komunistické instituce na ně nadále pohlížely jako na viníky. Proces tzv. „očisty“ byl obvykle dlouhodobý a ani po propuštění z výkonu trestu nepřestávaly být tyto osoby pod dohledem Státní bezpečnost, která kontrolovala jejich místo pobytu, pracovní zařazení i osobní kontakty. Postupem času začaly skutečnosti o politických procesech vycházet najevo, což vedlo k výraznému morálnímu otřesu ve společnosti. V rámci komunistické strany se prohlubovala krize důvěry v její vedení i dosavadní politiku. Společnost požadovala nápravu a zásadní změny, což se postupně promítalo do myšlenkového posunu směrem k reformnímu proudu ve společnosti. Mentalita obyvatel v Československu procházela výraznou proměnou. Atmosféra strachu vedla k tomu, že se značná část společnosti uzavírala do vlastních rodin a rezignovala na zájem o veřejné, zejména politické dění.⁵⁹

⁵⁸ KAPLAN, PALEČEK, Komunistický režim a politické procesy v Československu, s. 189.

⁵⁹ Tamtéž, s. 211–212.

3 Z pohledu legislativy

Soudní systém Československé republiky mezi lety 1945–1948 navázal na prvorepublikový justiční systém, nicméně panoval názor, že dosavadní právní normy nevyhovují svým obsahem ani charakterem zločinům spáchaných na českém a slovenském území v letech 1938–1945. Formou prezidentského dekretu byla přijata norma, která zákonně vymezila způsob potrestání těchto zločinů. Konkrétně šlo o Dekret prezidenta republiky č. 16/1945 Sb., o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech, ze dne 19. června 1945. Mimořádné lidové soudy měly sídlo v krajských soudech a skládaly se z 5 členného senátu, složeného ze soudce z povolání a 4 soudců z lidu.⁶⁰

3.1 Ústava 1948

Dne 9. května 1948 byla na slavnostním zasedání Ústavodárného Národního shromáždění ve Vladislavském sále Pražského hradu přijata nová Ústava. Přestože se na tomto dokumentu pracovalo již od roku 1946, finální podobu dostala během tříměsíční práce po únoru 1948. Podstatou nové ústavy byl princip jednotné lidové moci, zlidovění místních soudů a správy, a především změnit hospodářský systém tak, aby sloužil všem lidem ve společnosti. Ústavní soud i Nejvyšší správní soud v tomto dokumentu nebyl obsažen, zatímco Národní shromáždění bylo formálně nejvyšším orgánem ve státě.⁶¹

Až do přijetí Ústavy 9. května 1948 byla soudní moc chápána jako nezávislá složka státní moci, přičemž soudci vykonávali svou funkci nezávisle a byli vázáni výhradně zákonem. Změna nastala až s přijetím této ústavy, jejíž článek jedenáct stanovil, že soudci vykonávají svůj úřad nezávisle a jsou vázáni pouze právním řádem lidové demokracie. V důsledku této úpravy došlo k oslabení faktické nezávislosti soudní moci a soudy se postupně staly institucemi podřízenými politickému vedení státu, respektive komunistické strany. Významnou negativní roli v tomto systému sehrála Státní prokuratura, která se každý týden scházela a projednávala významné politické procesy. Státní prokuratura byla institucionálně podřízena ministerstvu spravedlnosti a

⁶⁰ BURSÍK, PAŽOUT, PORTMANN, VILÍMEK, s. 97.

⁶¹ Tamtéž, s. 11–12.

předkládala mu pravidelné shrnutí, ve kterých podávala stručný souhrn případu s popisem provinění a návrhem na výši trestu.⁶²

3.2 Zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky a zákon č. 232/1948 Sb., o státním soudu

Jelikož vedení KSČ se domnívalo, že zákon na ochranu republiky č. 50/1923 Sb., je již zastaralý, začalo se pracovat na novém zákoně, který by v podstatě upravoval vyšší sazby trestů než dosavadní zákon. Od února do října 1948 byla na základě tohoto zákona odsouzeno za politicky motivované činy 5187 osob.⁶³ V roce 1948 se na ministerstvu spravedlnosti usadil Alexej Čepička a začalo se pracovat na podobě zákona na ochranu republiky, který měl přispět k efektivnějšímu postihu odpůrců nového režimu.⁶⁴ Tento zákon byl přijat 6. října 1948, dělil se do pěti hlav, přičemž každá definovala jednotlivé trestní činy. Byl znovu zaveden pojem velezrada a u všech skutkových podstat byla zvýšena trestní sazba. První hlava pojednávala o již zmíněné velezradě, sdružování proti státu, pobuřování proti republice a hanobení republiky. Nutno podotknout, že každý pokus rozvrátit nebo zničit demokratické lidové uspořádání byla brána jako velezrada. Trestným se dokonce stalo i usilování o změnu režimu pokojnými prostředky i přesto, že ústava z roku 1948 toto jednání připouštěla. Druhá hlava zakotvila zločiny proti vnější bezpečnosti státu – vyzvědačství, nedbalé uchovávání státního tajemství, ohrožení obrany republiky, válečné škůdnictví, vyzvědačství proti spojenci, válečná zrada, nedovolené zpravodajství. Třetí hlava naopak pojednávala o zločinech proti vnitřní bezpečnosti státu – útoky na život a tělesné poškození ústavních činitelů, vzbouření, sabotáž, ohrožení na hospodářském plánu. Zločiny proti mezinárodním vztahům republiky byly stanoveny ve čtvrté hlavě, kdy se jednalo o neoprávněné opuštění území republiky, zločin hanobení spojeneckého státu. Poprvé se opuštění republiky stalo trestným činem, stejně tak i neuposlechnutí k návratu. Poslední hlava obsahoval společná a závěrečná ustanovení, ukládání trestů, konfiskaci, propadnutí majetku a mnoho dalšího.⁶⁵ Byl zřízen Státní soud a Státní prokuratura, přičemž do jejich kompetencí spadaly pouze zločiny, za které hrozil trest smrti nebo odnětí svobody nad deset let, kdy se postupovalo právě podle tohoto

⁶² Tamtéž, s. 99–100.

⁶³ SCHELLE, TAUCHEN, *Encyklopedie českých právních dějin, VIII. Svazek Procesy* (do roku 1949), s. 764.

⁶⁴ BURSÍK, PAŽOUT, PORTMANN, VILÍMEK, s. 98.

⁶⁵ SLUŠNÝ, Jaromír, *Procesy*, Praha 2021, s. 284–286.

zákona. Případně i na návrh prokurátora se mohly tyto zločiny projednat před Státním soudem.⁶⁶

Vedle tohoto zákona se začal vytvářet i zákon o Státním soudu. Na ministerstvu spravedlnosti byl vytvořen návrh vládního usnesení k osnově zákona o Státním soudu a jako návrh byl předložen Národnímu shromáždění. Tím byl 6. října 1948 schválen zákon č. 232/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky, společně se zákonem č. 232/1948 Sb., o Státním soudu a Státní prokuratuře. K nově zřízenému Státnímu soudu byl Jiří Solnař přidělen výnosem ministerstva spravedlnosti v roce 1948, o rok později povýšil a stal se předsedou Státního soudu.⁶⁷ Tímto zákonem byl zřízen Státní soud sídlící v Praze, s pobočkami v Brně a Bratislavě, který jako jediný měl právo a povinnost se zabývat nejnebezpečnějšími trestnými činy, konat řízení a rozhodovat o trestu a jeho výši. Velice zajímavé bylo, že státní prokurátor nemusel svůj návrh k Státnímu soudu nijak zdůvodňovat. Státní prokuraturu tvořili státní prokurátoři a státní víceprokurátoři. Senáty Státního soudu byly pětičlenné, tvořil je předseda, dva soudci z povolání a dva soudci z lidu. Státním prokurátorem byl jmenován dr. František Grospič, od dubna 1949 pak dr. Bohumil Ziegler. Mezi další prokurátory, kteří se zapojili do politických procesů padesátých let, patřili zejména J. Urválek, A. Mikyska, R. Viska, L. Brožová, E. Eichler. Předsedou Státního soudu v tomto období se stal dr. Hugo Richter a další soudci byli například S. Bartoš, K. Trudák, J. Novák a další.⁶⁸ V Československu Státní soud v letech 1948–1952 odsoudil 27 000 lidí, Státní soud v Praze odsoudil za téže léta 10 000 osob, Státní soud v Brně 4 600 osob a Státní soud v Bratislavě 3037 osob, nicméně uváděná data se v jednotlivých odborných publikacích liší.⁶⁹

3.3 Zákon č. 86/1950Sb., trestní zákon

Podle zákona na ochranu lidově demokratické republiky a trestního zákona č. 86/1950 Sb., bylo v letech 1948–1954 odsouzeno okolo 45 000 osob.⁷⁰ Tento trestní zákon vzešel v platnost 12. července 1950. V jeho pojetí jsou nepřátelé nejen kriminalisté, ale především političtí odpůrci daného režimu, což je vyjádřeno již v prvním paragrafu

⁶⁶ Zákon č. 232/1948 Sb., o státním soudu, ze dne 6. října 1948. In: *Sbírka zákonů republiky Československé*, roč. 1948, částka 85, s. 1473–1480.

⁶⁷ BURSÍK, PAŽOUT, PORTMANN, VILÍMEK, s. 98–99.

⁶⁸ SLUŠNÝ, s. 286–287.

⁶⁹ SCHELLE, TAUCHEN, *Encyklopedie českých právních dějin, VIII. Svazek Procesy* (do roku 1949), s. 765.

⁷⁰ BURSÍK, PAŽOUT, PORTMANN, VILÍMEK, s. 17.

tohoto zákona.⁷¹ V hlavě první je uvedeno, že ochrana republiky a hospodářského zřízení převyšovala nad ochranou základních hodnot dotýkajících se lidského jedince. Trestné činy proti republice se dělily do pěti oddílů, z nichž nejvýznamnější byly trestné činy velezrady, sabotáže, vyzvědačství, ohrožení zájmu republiky v cizině, válečné škůdnictví, válečná zrada, násilí a vražda na ústavním činiteli, ohrožení hospodářského a služebního tajemství hanobení republiky, hanobení spojeneckého státu, nepřátelské jednání proti republice.⁷² Trest smrti představoval nejvyšší trest a týkal se velezrady dle § 78 odst. 3 tohoto zákona, válečného škůdnictví § 99 odst. 3, sabotáže § 85 odst. 3, vyzvědačství § 86 odst. 2, vyzvědačství proti spojenci § 87 a válečné zrady § 101 odst. 3.⁷³

3.4 Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním

Zákon o trestním řízení soudním č. 87/1950 Sb., byl vytvořen 12. července 1950 a nabyl účinnosti 1. srpna 1950. Upravoval zejména stádia trestního stíhání a vyzdvihl funkci prokurátora.⁷⁴ Hlavním účelem nového procesního předpisu byla výchova občanů k ostražitosti vůči „nepřátelům pracujícího lidu“ a jiným narušitelům socialistického řádu. Z trestního řízení byla fakticky eliminována zásada presumpce nevinny a absentoval institut formálního sdělení obvinění. K zahájení stíhání fakticky postačovalo pouhé podezření.⁷⁵

Struktura trestního řádu zahrnovala přípravné řízení, hlavní líčení a systém řádných i mimořádných opravných prostředků. Po vzoru sovětské právní úpravy byla dominantní role v procesu svěřena prokuratuře, která vykonávala dozor nad orgány národní bezpečnosti a fakticky převzala pravomoci dřívějšího vyšetřujícího soudce, včetně rozhodování o vazbě či domovních prohlídkách. Trestní právo se tak stalo nástrojem prosazování politiky režimu, pro nějž byla typická nepřiměřená represe a omezená možnost alternativních trestů. Zpravidla nešlo uložit jiný trest než odnětí svobody. V přípravném řízení se pak setkáváme s vynuceným doznáním, u nichž zcela absentoval účinný dozor prokuratury nad zákonností postupu. Právo jako celek bylo vnímáno jako

⁷¹SCHELLE, TAUCHEN, *Encyklopedie českých právních dějin, VIII. Svazek Procesy* (do roku 1949), s. 765.

⁷²SLUŠNÝ, s. 218–288.

⁷³*Zákon č. 86/1950 Sb., Trestní zákon* [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1950-86>, [cit. 2026-02-25].

⁷⁴SLUŠNÝ, Jaromír, *Procesy*, Praha 2021, s. 288.

⁷⁵BLÁHOVÁ, BLÁŽEK, BOŠTÍK, STARÁ, s. 28.

instrument řízení společnosti, přičemž judikatura opakovaně zdůrazňovala nadřazenost kolektivního zájmu nad individuálními právy. Soudy často z třídního původu obviněných dovozovaly závěry o jejich zavinění ve vztahu k jednání, které jim bylo kladeno za vinu.⁷⁶

⁷⁶ Tamtéž, s. 28–31.

4 Vybrané politické procesy

4.1 Proces s JUDr. Miladou Horákovou a „záškodnickým centrem“

Milada Králová se narodila 25. prosince 1901 v Královských Vinohradech v rodině obchodního zástupce Čeňka Krále a jeho ženy Anny. Její dva sourozenci zemřeli v roce 1914 na spálu a pro dvanáctiletou Miladu to byla velká ztráta, která ji ovlivnila v budoucí činnosti. V roce 1916 se narodila sestra Věra, se kterou měla Milada silné pouto a po smrti jejich matky se o ní starala. Vlivem pozdějších událostí se sestra stala vychovatelkou Miladiny dcery Jany. Středoškolská studia dokončila v roce 1921 maturitou na dívčím reálném gymnáziu ve Slezské ulici a následně byla přijata na právnickou fakultu Univerzity Karlovy, kterou úspěšně dokončila. Po dokončení studií se provdala za ekonoma a novináře Bohuslava Horáka, kvůli kterému konvertovala k Českobratrské evangelické církvi.⁷⁷ V létě 1933 přichází další rodinná rána, kdy na rakovinu umírá Miladina matka. V prosinci téhož roku se manželům Horákovým narodila dcera Jana.⁷⁸

Již od dob studií byla členkou Československého červeného kříže a začala pronikat do nově vzniklé Ženské národní rady, vedené novinářkou a později senátorkou Františkou Plamínkovou. Od roku 1927 Milada pracovala v Ústředním sociálním úřadu hlavního města Prahy, pod vedením Petra Zenkla a o dva roky později se stala členkou Národně socialistické strany. V době nacistické okupace se zapojila do boje v rámci Politického ústředí a Petičního výboru Věrní zůstaneme, přičemž v roce 1940 byla gestapem zatčena a odsouzena na osm let. Její manžel dostal pět let vězení. V období třetí republiky se angažovala v založení Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých, kdy se stala jeho předsedkyní. Byla spoluzakladatelkou a předsedkyní přípravného výboru Rady československých žen, členkou Rady Mezinárodní demokratické federace žen. Byla členkou nejméně šestnácti různých spolků a organizací. V reakci na komunistický převrat se mandátu dne 10. března 1948 sama vzdala a brzy byla zbavena akčními výbory všech veřejných funkcí, které zastávala.⁷⁹

⁷⁷ SYNEK, Jan, *Mám klid ve svém svědomí. Milada Horáková ve střetu s komunistickým režimem*, Praha 2020, s. 14–17.

⁷⁸ ANTÝŽ, Jan, *Jdu s hlavou vztyčenou. Příběh rodiny Milady Horákové*, Praha 2020, s. 57.

⁷⁹ SYNEK, s. 15–22.

Kromě snahy o koordinaci nekomunistických stran se Milada Horáková angažovala také ve vlastní straně národněsocialistické. Tato strana se vzápětí přejmenovala na Československou stranu socialistickou, v jejímž čele byli poslanci Emanuel Šlechta a Alois Neuman.⁸⁰ V květnu se její debaty o politice s jejími známými rozšířily natolik, že začala vznikat neformální skupina tzv. politická Šestka. Do této skupiny patřil právník a politik JUDr. Josef Nestával, strojní inženýr a bývalý osobní tajemník Huberta Ripky Ing. Karel Šobr, právník a bývalý tajemník národněsocialistického klubu JUDr. Josef Čupera, právník a politik František Račanský, národněsocialistický odborář, bývalý tajemník František Dlouhý a JUDr. Milada Horáková. Skupina, která projednávala novinky, diskutovala o dění ve světě i doma se sešla celkem desetkrát. Politická Šestka nebyla od ostatních složek izolována, ale udržovala styky i s dalšími členy České strany národně sociální, což později vedlo k zatčení daných členů.⁸¹ Významnou aktivitou této skupiny, kterou organizovala zejména Milada Horáková, byla komunikace s exilem, konkrétně zasílání zpráv o domácí situaci do zahraničí, zejména Zenklovi a Ripkovi.⁸² O činnosti této skupiny získaly bezpečnostní orgány informace zejména z výpovědi Jaromíra Kopeckého a Václava Sýkory, který se jedné schůzky sám účastnil. V dokumentech bezpečnostních orgánů se hovoří o ilegálním výboru ČSNS, případně o Direktoriu.⁸³ V září 1948 se Milada Horáková účastnila ve Víně schůzky národních socialistů, lidovců a sociálních demokratů, kde se především diskutovalo o politické situaci v zemi. Přes rozdílné názory k dalším schůzkám nedošlo, přesto toto setkání později Státní bezpečnost označila za „záškodnické spiknutí proti republice“.⁸⁴ Počátkem června byla Milada povolána do služby a přidělena na Ústřední národní výbor k referátu pro školství, vědy a umění, kde pracovala do doby zatčení.⁸⁵

4.1.1 Miladino zatčení

Nelze opomenout, že Milada Horáková otevřeně vyjadřovala nesouhlas s politikou komunistické strany, a to jak ve svých projevech, tak v publikační činnosti. Ještě před vítězným únorem se snažila poukázat na rostoucí vliv Sovětského svazu ve vnitřních

⁸⁰ Tamtéž, s. 80.

⁸¹ SLUŠNÝ, s. 292–296.

⁸² ANTÝŽ, s. 150.

⁸³ SYNEK, s. 88–89.

⁸⁴ FORMÁNKOVÁ, Pavlína, KOURA, Petr, *Žádáme trest smrti. Propagandistická kampaň provázející proces s Miladou Horákovou a spol.*, Praha 2008, s. 136.

⁸⁵ SYNEK, s. 22.

záležitostech Československa, které se ukázaly namísto, když v červenci 1947 byli českoslovenští představitelé donuceni na nátlak Moskvy odmítnout účast na Marshallově plánu. Dále vystupovala na půdě parlamentu při chůzi Národního shromáždění, kde kritizovala zemědělskou politiku KSČ a odmítala změny v bezpečnostní politice státu. Podle některých ukazatelů byla činnost doktorky práv monitorována bezpečnostními orgány již od roku 1946, přičemž je takový paradox, že ještě ve dnech únorového převratu někteří komunisté vnímali Horákovou jako potencionální spolupracovnici. Vychází to zejména ze zpráv ministra spravedlnosti Alexeje Čepičky, který byl členem komise a hledal mezi ostatními stranami otevřené a skryté spojence. Nicméně Horáková v únorových dnech měla odmítavý postoj k přijetí demisí nekomunistických ministrů a poté, co prezident Beneš tyto demise přijal a následně se utvořila komunistická politika s nedemokratickými prvky a následně dne 10. března 1948 bylo nalezeno tělo mrtvého Jana Masaryka, který byl Miladin přítel, se téhož dne rozhodla rezignovat na svůj poslanecký mandát, jakožto protest na tyto události.⁸⁶

Doktorka Horáková byla ještě před svým zatčením několikrát varována, že jí spolu s rodinou hrozí nebezpečí a byla jim od nejbližších nabídnuta pomoc k útěku. Nicméně Milada cítila povinnost zůstat a plnit zde svůj úkol, a hlavně měla zde i svého otce, kterého nedokázala opustit. Ani jeden z manželů nebyli přesvědčeni, že by únik pro ně byl skutečným řešením.⁸⁷

Dne 27. září 1949 byla Milada Horáková zatčena ve své kanceláři v Praze příslušníky Státní bezpečnosti Praha, kdy jí nebyl sdělen důvod zatčení. Současně probíhala domovní prohlídka v jejím bytě, během níž se Bohuslavovi Horákovi podařilo z domu uprchnout. V bytě nebyl nalezen žádný usvědčující materiál, který by dokazoval Miladinu protistátní činnost.⁸⁸ Byl sepsán protokol o zatčení JUDr. Milady Horákové, který obsahoval osobní údaje včetně popisu vlastních věcí, doličných věcí a co měla zatčená u sebe. Mezi vlastní věci patřila mimo jiné jedna černá peněženka s obsahem 896. 50 Kčs, jedna rtěnka, jedna pudřenka, svazek klíčů, dva hřebeny, jedna lžice na boty, krabička léků zn. Polyglandin, kterou jí doporučil lékař na zlepšení metabolismu, jeden kapesní nůž s pouzdem, jedno zrcátko, lístky do závodní kuchyně na oběd a mnoho dalšího. Za doličnou věc byly označeny hodinky značky neznámé, různé písemnosti a

⁸⁶ Tamtéž, s. 38–60

⁸⁷ ANTÝŽ, s. 167–198.

⁸⁸ SLUŠNÝ, s. 297–298.

kvitance na 3060 Kčs. Dále nechyběl ani popis zatčené „*výška 164 cm, váha 74 kg, barva očí modrá, barva vlasů prošedivělá, zuby vadné*“. Nechyběl ani popis, co měla Milada na sobě v daný den zatčení a informaci, že bude vzata do věznice číslo 145 na Pankráci.⁸⁹

4.1.2 Výsledky a svědek Jaromír Kopecký

Od 27. září do 8. listopadu 1949 se výsledky s Horákovou stále vracely ke stejným bodům bez značných výsledků. Státní bezpečnost byla přesvědčena, že činila kroky proti republice, ale neuměla jí usvědčit. Ze začátku ji oslovili, aby sepsala svůj životopis a činnosti, aby měli základní informace a podnět k zahájení vyšetřování. Na počátku své výpovědi uvedla Milada Horáková informace o svém životě, kdy byla referentem zastavena a vyzvána, aby se vyjádřila, zda zná tajemníka bývalého prezidenta Edvarda Beneše, dr. Václava Sýkoru. Uvedla, že jej zná, zároveň ve své výpovědi zdůraznila, že s ním žádné informace o poměrech v Československu po únoru 1948 nesdílela a nikdy prostřednictvím dr. Račanského neodeslala žádné zprávy namířené proti republice, a že tak nečinil ani on sám. Současně uvedla, že dr. Sýkora nikdy nepředložil k přečtení žádný program k vytvoření ilegální skupiny. Se svojí výpovědí byla Milada Horáková spokojená, nicméně druhý den jí byla přečtena výpověď dr. Sýkory, který uvedl odlišná stanoviska. Doktorka Horáková obhájila své předchozí tvrzení a odkazovala na zachování zásad prvního československého prezidenta Tomáše Garriguea Masaryka, přičemž uváděla i Edvarda Beneše. Uvědomovala si, že stojí proti tvrzení a litovala dr. Sýkoru, čím si musel zřejmě projít, aby ho přinutili, takto vypovídat.⁹⁰

Nejsou k dispozici informace o tom, který z představitelů Státní bezpečnosti záznam výslechu studoval, nicméně pozornost byla věnována Haně Benešové. V listopadu se na toto téma uskutečnil další výslech, kdy Milada Horáková uvedla, že s paní Benešovou udržovala úzký vztah a že jejich rozhovory se převážně týkaly otázek soukromé povahy. Hovořily převážně o sociálních otázkách a tématech souvisejících s postavením žen. Výslech byl delší, ale dosud nic co by mohli vyšetřovatelé Bezpečnosti zachytit a použít v šetření.⁹¹

Až po nástupu Karla Švába, který převzal daný úkol, se začala situace zlepšovat. Ten si byl daného stavu vědom, a proto již v říjnu adresoval Gottwaldovi: „*Z dosavadních*

⁸⁹ IVANOV, Miroslav, *Milada Horáková. Justiční vražda*, Praha 2018, s. 183–184.

⁹⁰ Tamtéž, s. 191–195.

⁹¹ Tamtéž, s. 197–198.

výslechu je zřejmé, že pomocí těchto osob se nám asi nepodaří učinit zvláště velké pokroky v odhalování vážnějších škůdců.“⁹² Za krutým systémem otázek následně stojí Lichačev s Makarovem, kteří zavedli systém, kdy otázky nejprve kladl vyšetřovatel, později soudece a obžalovaný pouze odpovídal. Pokud se dané odpovědi vyslýchaný nenaučil nebo v nich dělal chyby, byl bit.⁹³

Po výslechu tajemníka Sýkory následoval zaměstnanec ministerstva zahraničních věcí Jaromír Kopecký, který čelil výraznému nátlaku ze strany vyšetřujících složek. Bylo mu vyhrožováno pomstou vůči jeho manželce v případě, že nebude „správně“ odpovídat na dané otázky. Současně byl podroben krutým výslechovým metodám, jejichž důsledkem bylo, že nejprve nastínil skutečnosti, které mu byly známy, a následně uváděl i informace, jež odpovídaly očekáváním vyšetřovatelů.⁹⁴ Kopecký ve své výpovědi uvedl, že od roku 1946 společně s Horákovou spolupracovali v zahraničně politické komisi národně socialistické strany. Dále konstatoval, že předsedkyní této komise se stala dr. Horáková a která ji podle jeho tvrzení formovala jako nástroj prosazování prozápadní orientace. Uvedl rovněž, že v rámci činnosti komise byla projednávána různá usnesení směřující k potlačení vlivu komunistů na zahraniční politiku Československa a snaha k oslabení vlivu Sovětského svazu. Současně poukázal na existenci důvěrných neveřejných schůzek, které se měly konat v kabinetu dr. Ripky za účasti Horákové a dalších členů komise. Obžalovaná Milada Horáková se vůči těmto tvrzením vymezila následovně: *„Tato komise byl pouze pomocný orgán strany, který nevytvořil definitivního stanoviska. Svědek Kopecký měl často výklady, v nichž nám vysvětloval zahraniční politiku tak, abychom zahraničně vytvořili protiváhu proti SSSR. Pokud jde o komunisty, je nesmysl, že bychom chtěli vyloučit komunisty z vlivu na zahraniční naši politiku. Jinak trvám na svém, pokud svědek mluví něco jiného, není to pravda.“*⁹⁵

Kopecký dále uvedl, že národně socialistická strana po únoru 1948 pokračovala v aktivitách namířených proti Komunistické straně Československa, přičemž měla vytvořit ilegální ústřední výbor vycházející z vedení kolem Petra Zenkla. Mezi jeho údajné členy zařazoval například Františku Zemínovou, dr. Josefa Nestávala, dr. Miladu Horákovou, poslance Vandrovce a další bývalé představitele strany. Dále popisoval navázání

⁹² Tamtéž, s. 198.

⁹³ SLUŠNÝ, s. 300.

⁹⁴ IVANOV, s. 200.

⁹⁵ Národní archiv Praha (dále NA), fond Státní soud Praha, sp. zn. OrI/VII 65/50, dokument s názvem *Hlavní přelíčení – svědek Jan Kopecký*, s. 193–195.

špionážního spojení do švýcarského Bernu a uváděl jména osob, které měly být do těchto aktivit zapojeny.⁹⁶

Z hlediska struktury jeho výpovědi je patrné, že Miladu Horákovou zpočátku zmiňuje pouze okrajově, následně se věnuje charakteristice jednotlivých dalších osob a k její osobě se vrací až v samotné závěrečné části. Je přitom nutné zdůraznit, že Kopecký se v době výslechů nacházel ve výrazně zhoršeném psychickém i fyzickém stavu, který byl důsledkem násilného zacházení. Jeho výpovědi proto nelze považovat za věrohodné, neboť byly zjevně ovlivněny nátlakem a snahou vyhovět požadavkům vyšetřovatelů.⁹⁷

Kopecký vypověděl, že Milada Horáková měla nadále pokračovat ve své činnosti, udržovat kontakty se zpravodajskými orgány amerického a britského velvyslanectví v Praze a dokonce mít možnost zajistit fotografování tajných spisů ministerstva vnitra. Takto konstruovaný výpovědní materiál následně posloužil jako základ pro přípravu politického procesu. Nyní vyšetřující pracovníci obdrželi konkrétní pokyny ohledně vedení výslechu Milady Horákové a formulace kladených otázek. Výslech doktorky práv dne 8. listopadu měl specifický charakter, kdy docházelo k opakovanému kladení totožných otázek, později dotazování na jednotlivé osoby zmíněné ve výpovědích, přičemž Horáková nabyla dojmu, že se jednání referentů změnilo. Tímto okamžikem lze uzavřít první fázi výslechů, po nichž byla Milada Horáková převezena z pankrácké věznice do věznice v Ruzyni.⁹⁸

Komunistické výslechy u Milady Horákové nebyly tak fyzicky kruté, jak to poznala již za války na gestapu, ale psychický nátlak byl o dosti horší. Nástrojem mučení se stala Miladina rodina, především dcera Jana. Rodina nesměla Miladu navštívit, dokonce nebyli ani informováni o jejím stavu a situaci, což svědčí vzpomínka její sestry Věry Tůmové z roku 1990, kdy uvedla: „*Nosili jsme sice sestře balíky na Pankrác, ale nikdy je od nás nepřijali. Ani o Vánocích, maximálně jí předali čisté prádlo.*“ Dochovala se i žádost jejího 81 letého, těžce nemocného otce Čenka Krále, který neměl o své dceři žádné informace a prosil o návštěvu, případně jejího dopisu. Žádosti nebylo však vyhověno.⁹⁹

Bývalá novinářka Věra Hložková byla nasazená jako spolupracovnice Státní bezpečnosti na celu k Miladě. Měla podávat informace o jejím zdravotním stavu, jaká stanoviska zaujímá a zároveň jí přesvědčovat, aby souhlasila s vypracovanými zprávami

⁹⁶ IVANOV, s. 201–203.

⁹⁷ Tamtéž, s. 206.

⁹⁸ Tamtéž, s. 200–209.

⁹⁹ ANTÝŽ, s. 204.

z výsledku, předkládanými vyšetřovatelem.¹⁰⁰ Výsledky se dělily do tří fází, z toho první fáze začíná datem zatčení a končí 8. listopadu, druhá fáze je dána zatčením asi 380 lidí, většinou bývalých funkcionářů národně socialistické strany. Na základě projevů zatčených lidí, začíná referent zcela jinak pokládat otázky. Tato fáze trvala do 11. listopadu, kdy nahrazuje následnou fázi, která se uskutečnila 12. listopadu, kdy si referent bere čistý papír a začíná s výsledky zcela od znova, které ukončí až začátkem ledna 1950. Následovali opět otázky, tentokrát zaměřené na setkání ve Víně, kde se měli s jejími spolupracovníky projednávat politické otázky a vytvořit koordinační orgán, sjednocující úsilí tři ilegálních politických stran. Schůzka však nesplnila očekávání a stala se bezpředmětná, ale pro Státní bezpečnost a pak i soud důležitým faktem. Dne 12. ledna 1950 začala čtvrtá fáze, kdy se charakter vyšetřování zcela změní, už to není souvislé vyprávění zatčené, ale byla položena jasná otázka, na kterou měla přijít jasná odpověď. Vyšetřovatel se pokoušel přimět Miladu Horákovou, aby se doznala a označila schůzku ve Víně jako počátek proti režimu. Milada Horáková nejprve uvedená tvrzení odmítala, avšak v důsledku dlouhodobého nátlaku a mnohatýdenními, někdy i nočními výsledky, následně připustila, že iniciovala schůzku ve Víně s cílem vytvořit základnu pro činnost namířenou proti režimu. Doznala se k nepravdivým informacím, bránila své nejbližší spolupracovníky, kdy všechnu vinu svedla na sebe, a to jí předvedlo před soud. Státní prokuratura v Praze zaslala Státnímu soudu v Praze, k rukám předsedovi senátu dne 22. května 1950 obžalobu, kde žaluje JUDr. Miladu Horákovou a dalších dvanáct osob.¹⁰¹

4.1.3 Obžaloba

V obžalobě byla doktorka Horáková vyličena jako významná funkcionářka bývalé strany československých národních socialistů, která ovlivňovala politiku již před únorem 1948 a zúčastnila se tajných porad u bývalého ministra Huberta Ripky, který tlumočil pokyny velvyslanců a jiných reprezentantů západních imperialistických států, zejména velvyslance Dejeana a Steinhardta. Po únoru 1948, kdy pozbyla veřejné funkce, přešla na zločinnou ilegalitu, směřující k rozvratu lidově demokratického zřízení a k obnově kapitalismu. Spolupracovala spolu s obžalovaným Josefem Nestávalem, Zdeňkem Peškou, Vojtěchem Benešem a Vojtěchem Janděčkou. Následně Horáková dojednala

¹⁰⁰ KAPLAN, Karel, *Politický proces s Miladou Horákovou a spol. Komentované dokumenty*, Praha 2019, s. 109.

¹⁰¹ IVANOV, s. 221–254.

schůzku na faře ve Vionoři, kde se dohodli, že pro koordinování ilegálních akcí zůstanou v kontaktu. Obžalovaná měla podle tehdejšího vyšetřování organizovat ilegální vedení národně socialisticky orientované skupiny, která se pravidelně scházela v období od srpna 1948 do září 1949. Dle obžaloby Horáková spolu ve shodě s usvědčujícím materiálem výslovně doznala, že cílem této skupiny bylo vybudovat záškodnickou pátou kolonu při napadení Československa. Dále byla obžalovaná viněna z pokusu napomoci k emigraci Petra Zenkla krátce po únorových událostech roku 1948, přičemž tento pokus nebyl úspěšný. Naopak v případě Huberta Ripky měla být její pomoc při odchodu do zahraničí účinná. Součástí obvinění bylo rovněž udržování kontaktů s osobami v emigraci, konkrétně se Zenklem a Ripkou, ke kterým se později připojila také Růžena Pelantová. V rámci těchto kontaktů měla obžalovaná předávat hospodářské a politické zprávy špionážního obsahu. Podle vyšetřovacích materiálů získávala významné informace od Františka Přeučila, zejména v oblasti zahraničního obchodu Československa se Sovětským svazem. Další předávané informace se měly týkat hospodářských plánů, včetně dvouletého a připravovaného pětiletého plánu, a rovněž situace církve v Československu. Tyto informace měly být dle obžaloby určeny pro zahraniční subjekty.¹⁰²

4.1.4 Hlavní soudní proces v Praze

Jelikož proces proti Miladě Horákové se měl stát vzorem pro pozdější procesy, sovětsští poradci si dali skutečně záležet. Pro dohled, vyšetřování a soudní proces byla vytvořena bezpečnostní komise Ústřední výbor Komunistické strany Československa, jejímž členem byl náměstek ministra spravedlnosti dr. Karel Klos, který přímo řídil přípravy u soudu a sehrál zásadní koordinační roli při přípravě monstrprocesů. Současně byl členem komise K, která rozhodovala o udělení milosti a výši trestů. Na daný proces s Horákovou, stejně tak jako později například u Rudolfa Slánského, byli vybráni „vhodní“ soudci a prokurátoři.¹⁰³

Samotný proces s JUDr. Miladou Horákovou a dalšími dvanácti odsouzenými, který nesl oficiální název „s vedením záškodnického spiknutí proti republice, Horáková a spol., se uskutečnil ve dnech 31. května 1950 – 8. června 1950 v síni Státního soudu v Praze na

¹⁰² Archiv bezpečnostních složek, fond 323, karton 5, (konkrétní složka 4), Dokument s názvem *Obžaloba Státní prokuratury na JUDr. Miladu Horákovou a spol. z 22. 5. 1950*, s. 16–18.

¹⁰³ SLUŠNÝ, s. 301.

Pankráci. Byl zinscenován jako první veřejný monstrproces v tehdejší Československu, kdy ojedinělost případu spočívala v tom, že trest smrti byl poprvé uložen ženě a následně vykonán. Obžaloba obvinila úředníci a bývalou poslankyni JUDr. Miladu Horákovou, úředníka JUDr. Josefa Nestávala, bývalého továrníka JUDr. Jiřího Hejdu, redaktorku a bývalou poslankyni Františku Zemínovou, bývalého nakladatele Františka Přeučila, štabního strážmistra SNB Jana Buchala, důchodkyni a bývalou poslankyni Antonii Kleinerovou, bývalého majitele dolů JUDr. Oldřicha Pecla, bývalého novináře Závíše Kalandru, univerzitního profesora JUDr. Zdeňka Pešku, penzistu a někdejšího ústředního tajemníka sociálnědemokratické stany Vojtěcha Dundra, tajemníka JUDr. Bedřicha Hostičku a bývalého advokáta JUDr. Jiřího Křižíka. Mezi obviněnými byli jednotlivci náležející k různým politickým stranám, kteří již před únorem 1948 reprezentovali protikomunisticky orientovaná křídla.¹⁰⁴ Rozsudky byly předem dané, stejně tak i otázkové protokoly, které se učili obžalovaní předem s vyšetřovateli. Předsedou senátu byl JUDr. Karel Trudák a jeho členy JUDr. Karol Bedrna, JUDr. Otakar Matoušek a soudci z lidu Miloš Kučera a Jan Polanecký. K danému politickému procesu byli jmenováni prokurátoři: JUDr. Josef Urválek, plk. JUDr. Juraj Vieska, JUDr. Jiří Klepák, Antonín Havelka a Ludmila Brožová Polednová. Většina obžalovaných mimo naučených otázek nešla, nicméně Závíš Kalandra pronesl na adresu soudce několik ironických slov a na některé otázky dokonce odpovídal dříve, než mu byly položeny. Na doktorku Horákovou byla nasazená bývalá komunistická novinářka, Věra Hložková, která informovala vyšetřovatele o jejím psychické a zdravotním stavu.¹⁰⁵ Již 31. května 1950 byla jako první vyslýchána Milada Horáková a následující dny pokračovaly výpovědi ostatních dle předepsaného harmonogramu. Poslední osmý den se nesl ve znamení závěrečných řečí, kdy měli obžalovaní právo na poslední slovo. Porovnáme-li, poslední vyjádření Milady Horákové před Státním soudem z magnetofonového záznamu čísl. XXIII. 15,47 – 16, 05 hodin s publikací ministerstva spravedlnosti, dojdeme ke značným rozdílům. V publikaci není záměrně uvedeno plné znění tohoto projevu, přičemž vybrané pasáže byly vymazány a jiné upraveny či doplněny, tak aby jevíly dojem přiznání. Naopak Milada ve své řeči uváděla: „*Slavný státní soude, myslím, že i během vyšetřování u státní bezpečnosti vyšlo najevo, že jedno je jisté, že nebyly nízké a nečestné. My jsme dlouho*

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 282–283.

¹⁰⁵ BLAŽEK, Petr, *Nezapomeňte na mne. JUDr. Milada Horáková a největší politický proces*, Praha 2022, s. 25.

*diskutovali o tom, čemu se říká přesvědčení, protože tak jsem já odůvodňovala pohnutky svých činů. A musím prohlásit, že státní bezpečnost a její orgány v té věci projeví více trpělivosti, aby mě přesvědčovali, než já jsem projevila té trpělivosti po Únoru, abych se přesvědčila, zda různá ta násilí a nespravedlnosti, které jsem já brala také jako pohnutky svého jednání, byla skutečná, anebo jen přechodná a v čem spočívala.*¹⁰⁶

Mimořádná pozornost byla věnována tisku i mediální kampani. Zpočátku byl pořizován zvukový záznam a celý proces se nahrával na filmový pás, ale po argumentacích Milady Horákové, která se mimo scénář pokoušela některé věci upřesnit, jinak pojmenovat nebo dokonce zpochybnit, byla prokurátorem okamžitě zastavena a začaly se vysílat pouze vybrané části daného procesu. Zkreslené či neúplně přepisy výpovědí jednotlivých obžalovaných byly vedeny v šedé knize, která vyšla v 140 000 výtiscích. Stranické komise organizovaly návštěvy soudní síně, kde se vystřídalo 400 lidí, ale především organizovala zasílání tisíce různých rezolucí a usnesení, požadující pro hlavní obviněné trest smrti. Původně i tam, kde se s vyhlášení trestu smrti nepočítalo, se následně těmito událostmi situace změnila.¹⁰⁷ Bylo vydáno více než 6300 rezolucí, které podepisovaly děti ve školách na pokyn učitelů.¹⁰⁸ Především názvy titulků a článků z Rudého práva, které vycházely v tomto období, nám dokreslují obrázek o tom, jakou nenávistí byl celý tento proces doprovázen.¹⁰⁹ Poté, co zazněly závěrečné řeči tento proces skončil dne 8. června 1950 a byly vyneseny rozsudky: čtyři tresty smrti, čtyři tresty doživotního vězení a pět dlouholetých trestů odnětí svobody.¹¹⁰

4.1.5 Snaha o milost a poslední rozloučení

Všichni odsouzení se k trestu smrti odvolali. Žádost o milost nakonec za Miladu Horákovou podepsal její otec Čeněk Král a dcera Jana, jelikož Horáková jí osobně odmítla, i přes naléhání jejího advokáta JUDr. Vladimíra Martina. Nejvyšší soud 24. června 1950 zamítl všechna odvolání. O milost pro odsouzené žádal i Albert Einstein, Eleanor Rooseveltová, Winston Churchill a mnoho dalších známých osobností. V Československu zaslala MUDr. Vlasta Kálalová dopis prezidentu republiky Klementu Gottwaldovi, kde pisatelka zmiňuje, že za války jí nacisté zastřelili muže a dvě děti, takže

¹⁰⁶ KAPLAN, *Politický proces s Miladou Horákovou a spol. Komentované dokumenty*, s. 186–187.

¹⁰⁷ SLUŠNÝ, s. 302–303.

¹⁰⁸ ANTÝŽ, s. 208.

¹⁰⁹ viz příloha č. 1.

¹¹⁰ IVANOV, s. 273–278.

přesně ví, jak se budou cítit příbuzní popravených. Nicméně prezident Gottwald i přesto nikomu milost neudělil.¹¹¹

V předvečer popravý okolo desáté hodiny, navštívila dcera Jana a manželé Tůmovy Miladu v cele. Návštěva trvala pouhých 30 minut, přičemž se nesměli ani obejmout.¹¹² Doktorka Horáková napsala celkem deset dopisů adresovaným svým nejbližším, z toho poslední napsala tři hodiny před popravou a popisuje, jakou radost měla z daného setkání. Popisuje svoji odevzdanost a loučí se, zejména v posledních řádkách dopisu: „*Janičko, miláčku, dceruško. Věro, sestřičko má, Pepičku, táto můj, babinko, holčičky Věro, Aničko, Božko a Ty můj zatoulaný, drahý, jediný, krásný muži. Cítím: stojíte tu se mnou. Teď ještě pevný ruky stisk. – Ptáci už se probouzejí – začíná svítat. Jdu s hlavou vztyčenou – musí se umět i prohrát. To není hanba. I nepřítel nepozbyde úcty, je-li pravý a čestný. V boji se padá, a co je jiného život než boj. Buďte zdraví!*“¹¹³

Dne 8. června 1950 byla Milada Horáková odsouzena k trestu smrti, a i přes protesty ze zahraničí byla 27. června 1950 popravena. Poslední její slova zněla: „*Padám, padám, tento boj jsem prohrála, odcházím čestně. Miluji tuto zem, miluji tento lid, budujte mu blahobyt. Odcházím bez nenávisti k vám. Přeji vám to, přeji vám to...*“¹¹⁴ Její dceři v té době bylo šestnáct let a manželovi se podařilo uprchnout za hranice. O popravě své ženy se dozvěděl z rádia v uprchlickém táboře Valka poblíž Norimberku. Tělo Milady bylo zpopelněno ve strašnickém krematoriu. Tento proces proběhl tajně, rodina nemohla být při pohřbu a urna jim nebyla vydána. Dodnes se nezjistilo, kde byl její popel uložen. Symbolický hrob byl vytvořen v roce 2000 na Vyšehradě.¹¹⁵

Poslední rozloučení s Miladou se konalo v 6 hodin ráno, v zadním prostoru krematoria za přítomnosti dcery Jany a manželů Tůmových, ovšem bez obřadu, květin. Rakev zůstala zavřená a urna s popelem jim nikdy předána nebyla. Miladina sestra Věra na prokuratuře obdržela pouze její oblečení. Později se dozvěděla, že zásrubní a snubní prstýnky a zlaté hodinky dali do Národní banky. Dopisy, které Horáková napsala své rodině a přátelům, zůstali dalších čtyřicet let v komunistickém trezoru. I přes poslední Miladino přání, aby se dopisy dostaly k nejbližším, nebylo vyhověno. Až v roce 1990 byly dopisy předané dceři Janě od tehdejší ministryně spravedlnosti Dagmar Burešové.¹¹⁶

¹¹¹ BLAŽEK, s. 25.

¹¹² ANTÝŽ, s. 211.

¹¹³ BLAŽEK, s. 64.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 48–49.

¹¹⁵ FORMÁNKOVÁ, KOURA, s. 136.

¹¹⁶ ANTÝŽ, s. 212–213.

Rozsudek z června 1950 byl zrušen až v roce 1968. V důsledku událostí k obnově soudního řízení nedošlo a plně rehabilitována byla Milada Horáková až v roce 1990.¹¹⁷

4.2 Proces s JUDr. Zdeňkem Peškou

JUDr. Zdeněk Peška byl právník, politik a vysokoškolský profesor. Absolvoval Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze, studoval též na univerzitách ve Štrasburku, Paříži a Londýně. Již v 21 letech byl jmenován docentem a od roku 1934 se stal řádným profesorem v oboru ústavního práva na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Bratislavě, kde se stal také děkanem. Během studií byl členem mládežnické organizace národně socialistické strany, později přešel k sociálně demokratickému hnutí. Za okupace se zapojil do protinacistického odboje a působil v rámci Politického ústředí. V roce 1939 byl zatčen gestapem a následně odsouzen k patnáctiletému trestu odnětí svobody. Po skončení druhé světové války byl jmenován profesorem na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a současně se angažoval v politickém životě jako poslanec. Podílel se na přípravě nové ústavy a odmítl sloučení své politické strany s komunistickou stranou.¹¹⁸

Je pravděpodobné, že Horáková spolupracovala se Zdeňkem Peškou v mnohem větším rozsahu, než o jakém oba vypovídali. Zcela určitě diskutovali o možné zavedení nových politických stran. Stali se dokonce i iniciátory schůzky ve Vinoři, která skončila neúspěchem.¹¹⁹ Dne 18. listopadu 1948 byl zatčen, jelikož měl srdeční slabost, byl převezen do vězeňské nemocnice, přičemž výslechy pokračovaly až po jeho zotavení. Původně měl být souzen se skupinou Harlas a spol., nakonec byl zařazen jako pravicový sociální demokrat do procesu s Miladou Horákovou a spol.¹²⁰

V rámci obžaloby bylo uvedeno, že zastával stanovisko proti sjednocení dělnické třídy a pracoval proti jejímu společnému postupu. Podle obžaloby rovněž vytvořil ilegální skupinu s cílem vytvořit širokou základnu pro násilný protistátní převrat. Dále mu bylo kladeno za vinu, že vytvořil a spolupracoval při vypracování konceptu štvavých protistátních a protisovětských letáků s výzvami k násilí. Obžaloba rovněž uváděla jeho spolupráci s Miladou Horákovou a navázání kontaktu v létě 1948, prostřednictvím zahraničního diplomata, dr. Táborského, jemuž měly být poslány do zahraničí několik zpráv, kterých mělo být využito k rozvratné propagandě proti Československé republice.

¹¹⁷FORMÁNKOVÁ, KOURA, s. 136.

¹¹⁸BLAŽEK, s. 85.

¹¹⁹SYNEK, s. 76–78.

¹²⁰FORMÁNKOVÁ, KOURA, s. 147–148.

V té době opatřil své protistátní organizaci také vysílačku, která měla sloužit k vojenské špionáži pro západní imperialisty při válečném konfliktu. Součástí obvinění byla také snaha o vybudování širší ilegální organizační struktury napříč jednotlivými regiony Československa, včetně navázání kontaktů na Slovensku.¹²¹

Samotný proces se konal od 31. května do 8. června 1950 a průběh jednání v podstatě odpovídal připravovanému scénáři. JUDr. Zdeněk Peška byl vyslechnut až jako pátý v pořadí dne 5. června 1950. Rozsudek byl vynesen 8. června 1950, kdy všichni obžalovaní včetně Pešky byli uznáni vinnými. Zdeňku Peškovi byl vyměřený trest těžkého žaláře na 25 let a stanovena pokuta ve výši 60 000 Kčs a konfiskován veškerý majetek.¹²² Nutno zdůraznit, že ještě před zahájením samotného procesu, konkrétně dne 26. května 1950, byl konečný rozsudek předem stanoven vedením komunistické strany. Tento dokument byl určený výhradně k rukám dr. Karla Klose, již obsahoval trest odnětí svobody v délce 25 let, který se plně shodoval s rozhodnutím soudu.¹²³

V průběhu hlavního jednání Peška zdůraznil, že se dopustil určitých jednání, která by mu mohla být vytýkána, zejména v souvislosti s jeho nesouhlasem se sloučením sociální demokracie s komunistickou stranou. V důsledku tohoto postoje mu nebyla předložena přihláška do KSČ, což označil za hlavní důvod, proč nevstoupil do strany. Podotýká, že během únorových událostí byl pouhým divákem, přičemž průběh přičítal nesprávnému postupu pravicových politických stran. Dále vypověděl, že vedl rozhovory s Miladou Horákovou o politické situaci, zejména o myšlence vytvoření jednotné socialistické strany. V souvislosti se schůzkou ve Víně uvedl, že byl na toto setkání pozván Vojtěchem Benešem, kdy předmětem jednání byly úvahy o dalším politickém postupu, včetně snahy o vytvoření jednotné socialistické strany. Podle jeho výpovědi se schůzky účastnili Milada Horáková, Nestával, Beneš, Jandečka a on sám, přičemž k dohodě o další spolupráci nedošlo.¹²⁴

Peška dále uvedl, že si změnu politického režimu představoval prostřednictvím budoucí účasti v parlamentních či jiných volbách. Přiznal rovněž, že společně s Františkem Harlasem připravoval a rozšiřoval letáky, které však sám považoval za málo

¹²¹ ABS, fond 323, karton 5, (konkrétní složka 4), *Dokument s názvem obžaloba Státní prokuratury na JUDr. Miladu Horákovou a spol. ze dne 22. 5. 1950*, s. 35–36.

¹²² SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír (ed.), *Encyklopedie českých právních dějin, IX. Svazek Procesy (od roku 1950)*, Plzeň 2017, s. 80–81.

¹²³ BLAŽEK, s. 20.

¹²⁴ NA, fond Státní soud Praha, Orl/VII 65/50, dokument s názvem *Hlavní přelíčení dne 5. června 1950*, s. 138–139.

účinný politický prostředek. Tyto materiály byly podle jeho slov rozesílány Harlasem ve spolupráci s Radou, přičemž Peška přispěl seznamem deseti adres. Později byl vydán i další leták zaměřený na zemědělské otázky, jehož cílem bylo varovat zemědělce, aby se ubírali jiným směrem. Na jedné ze schůzek se Peška s Harlasem dohodli na vytvoření programového dokumentu, který byl následně společně s dalšími letáky rozesílán. Tento program měl být realizován až po případném vystřídání lidově demokratické vlády. Podle jeho výpovědi jej Horáková navštívila celkem dvakrát, přičemž při jedné z návštěv jej upozornila na výskyt letáků pocházejících ze sociálně demokratických kruhů a vyzvala jej, aby zamezil jejich tvorby a šíření. Současně uvedl, že jej Milada Horáková neinformovala o své případné protistátní činnosti ani o existenci spolupracovníků v tomto směru. Uvedl, že o ilegálním výboru národě socialistickém však neměl tušení.¹²⁵

Uvedl, že Milada Horáková ho informovala o možnosti zprostředkování kontaktu do zahraničí prostřednictvím jejího známého, dr. Sýkory, a že právě touto cestou měly být případné materiály odesílány. Podle jeho výpovědi nebylo využíváno žádného jiného spojení. Uvedl rovněž, že dr. Sýkorovi předal dopis, který měl být doručený dr. Táborskému, v němž stručně formuloval své stanovisko k nové československé ústavě. Současně připustil, že uvažoval o zpracování zprávy o poměrech na Karlově univerzitě, k jejímu vypracování však nakonec nedošlo. V oblasti financování uvedl, že náklady na jejich činnost byly hrazeny z vlastních prostředků jednotlivých účastníků, kteří přispívali nepravidelnými částkami, on sám přispěl částkou 1 000 Kčs. Dále zmínil osobu jménem Topinka, který disponoval vysílací stanicí a nabídl mu vysílačku. V hovoru se Topinka zmínil, že vlastní dvě a jednu hodlá předat jiné osobě. Peška uvedl, že o zařízení projevil zájem a převzal zařízení společně s Harlasem, přičemž Topinka za vysílačku nepožadoval žádnou finanční náhradu. K využití tohoto zařízení uvedl, že neexistoval žádný konkrétní plán a že o jejím praktickém využití nebylo jednáno. Současně zdůraznil, že si nebyl vědom případného využití vysílačky ke špionážním účelům a své jednání označil za nerozvážné, přičemž uvedl, že v této oblasti postrádal potřebné znalosti.¹²⁶

Závěrem konstatoval, že jeho záměrem nebylo dosáhnout změny lidově demokratického zřízení násilnou cestou, nýbrž vytvořit politický subjekt, který by

¹²⁵ Tamtéž, s. 140–142.

¹²⁶ Tamtéž, s. 143–156.

postupně získával podporu prostřednictvím voleb. Současně uvedl, že obsah rozesílaných letáků nikdy neobsahoval žádné výzvy k násilí.¹²⁷

Doktor Peška strávil v českých a slovenských věznicích celkem devět let, neboť byl v rámci amnestie dne 10. května 1960 propuštěn. Nicméně plné morální i občanské rehabilitace bylo dosaženo až v roce 1990. Doktorovo odborné a pedagogické působení již nebylo možné v podstatnější míře obnovit. Následně prováděl opisy v Univerzitní knihovně v Praze. Na konci šedesátých let se mu ještě podařilo publikovat několik odborných článků z oblasti ústavního práva. Dne 23. října 1970 zemřel v Praze.¹²⁸

4.3 Rudolf Slánský a „protistátní spiklenecké centrum“

Proces s Rudolfem Slánským a spol. řadíme do nejkrutějších procesů, proběhl koncem listopadu 1952, kdy výsledkem bylo 11 rozsudků smrti. Kolektivy i jednotlivci zasílali rezoluce s přáním o nejpřísnější tresty. Příprava procesu probíhala dva roky, přičemž výslechy byly řízeny sovětskými poradci. Od jara 1951 se výslechy týkaly především Rudolfa Slánského a Bedřicha Gemindera. I přes nedostatek důkazů, výslechy probíhaly nadále. Na zasedání ÚV KSČ byl Slánský zbaven funkce a následně vystoupil Václav Kopecký s projevem, v němž upozorňoval na údajné nebezpečí sionismu a pronikání osob židovského původu do vedoucích funkcí.¹²⁹

Rudolf Slánský se narodil do rodiny vesnického obchodníka dne 31. července 1901 v obci Nezvěstice na Plzeňsku. Po neúspěšném absolvování na gymnáziu, přešel na Obchodní akademii v Plzni. Po úspěšném dokončení studia pokračoval ve studiích na Vysoké škole v Praze, kterou nedokončil.¹³⁰ Stal se jedním ze zakládajících členů Komunistické strany Československa v roce 1921 a již ve 20. letech působil jako placený funkcionář stranického aparátu. Podporoval Gottwaldovu bolševickou frakci a na V. sjezdu KSČ byl v únoru 1929 zvolen do nejvyšších stranických orgánů. Stal se důležitou osobností komunistické strany a v období moskevského exilu spolupracoval s Janem Švermou, s nímž se fakticky podílel na řízení stranické činnosti. Ve druhé polovině 30. let byl obviněn z pravicového oportunistu a následně byl odvolán z funkcí. Nicméně po jeho zvolení poslancem Národního shromáždění opět stanul v čele. Během

¹²⁷ Tamtéž, s. 156.

¹²⁸ SCHELLE, TAUCHEN, *Encyklopedie českých právních dějin, IX. Svazek Procesy* (od roku 1950), s. 81.

¹²⁹ ČAPKA, LUNEROVÁ, s. 130.

¹³⁰ CHADIMA, Jan, *Rudolf Slánský*, Praha 2022, s. 23–31.

druhé světové války pracoval v zahraničním exilovém vedení KSČ a podílel se na vysílání československého rozhlasu. Zúčastnil se Slovenského národního povstání, při němž tragicky zahynul jeho přítel Jan Šverma. Po osvobození Československa výrazně ovlivňoval směřování stranické politiky a podílel se rovněž na represivních a nezákonných praktikách, jak v období před únorem 1948, tak i po něm. Během únorových událostí v rámci strany sehrál významnou roli, přičemž byl v daném období považován za druhého nejmocnějšího představitele. Na počátku 50. let se aktivně angažoval v kampaních zaměřených na odhalování „nepřátel“ uvnitř i vně strany, což se v kontextu následného politického procesu ukázalo jako zásadní pro jeho vlastní osud. V roce 1951 byl zbaven funkce generálního tajemníka KSČ a zastával funkci místopředsedy vlády.¹³¹

V květnu 1950 bylo zřízeno ministerstvo národní bezpečnosti v čele s Ladislavem Kopřivou. Současně působila Komise stranické kontroly, která byla ustanovena již v roce 1948 jako instituce podléhající sekretariátu Ústředního výboru a jejímž úkolem bylo odhalovat a vyšetřovat delikty samotných funkcionářů KSČ. Komise sice byla podřízena Kopřivovi, ale významnou roli zde sehrála Jarmila Taussigová. Zpočátku vyšetřování nebyl Rudolf Slánský považován za hlavního podezřelého, naopak byl po určitou dobu řazen mezi potenciální oběti údajného spiknutí. Prvním zatčeným z okruhu později obviněných se stal Evžen Löbl, který byl zatčen dne 28. listopadu 1948, tedy přibližně tři roky před vynesením rozsudku. Již od dubna 1951 se ve výpovědích zatčených začalo objevovat jméno Rudolfa Slánského, který o mnoha zločinech věděl, nebo k nim vydal příkaz. Tyto výpovědi se vedly v utajovaných zápisech, k nimž Slánský neměl přístup.

132

4.3.1 Protokol o výpovědi s Bedřichem Geminderem

V protokolu o výpovědi sepsaném s Bedřichem Geminderem byl dotazován, z jakých důvodů jej Rudolf Slánský získal ke spolupráci a opíral se o něj v rámci údajné spiklenecké činnosti. Geminder ve své výpovědi uvedl, že Slánský byl jeho blízký člověk již v minulosti. Především věděl o jeho kosmopoliticko-sionistickém zatížení a následné sklony upřednostňovat osobní a kariérní zájmy. Z těchto důvodů měl Slánský podle jeho slov očekávat, že mu bude spolehlivým spolupracovníkem. Následně uvedl, že jej Rudolf

¹³¹ Politické procesy – Rudolf Slánský [online]. Dostupné z: <https://www.politickeprocesy.cz/cs/osoba/slansky-rudolf-2dDRbc>, [cit. 2016-04-02].

¹³² CHADIMA, s. 307–315.

Slánský seznámil s dalšími osobami, které měly tvořit jádro údajného spiknutí a o něž se měl opírat při snaze o získání rozhodujícího vlivu ve straně i ve státě. Bedřich Geminder ve své výpovědi konstatoval, že byl součástí tohoto okruhu, a současně uvedl jména jednotlivých spolupracovníků a jejich nepřátelské role. Zmínil jméno Josefa Franka, s nímž měl spolupracovat na prosazování nepřátelské linie v oblasti znárodněného průmyslu, peněžnictví, zásobování a zemědělství, a dále Ludvíka Frejku, jenž měl působit v oblasti nepřátelského hospodářského plánování. Podle jeho výpovědi se Slánský opíral rovněž o Jarmilu Taussigovou, která měla uplatňovat jeho vliv v rámci úseku disciplinární komise a Komise stranické kontroly. Dále uvedl Bedřicha Hájka-Karpelese, jenž měl prosazovat personální politiku směřující k obsazování významných funkcí osobami označovanými jako straně cizí či nepřátelské. Prostřednictvím buržoazní nacionalistky Marie Švermové si měl Slánský podle této výpovědi zajišťovat vliv v oblasti organizační a kádrové politiky KSČ a prostřednictvím Gustava Bareše-Breitenfelda v oblasti ideologické a politické výchovy členů komunistické strany. Uvedl, že mimo jiné byla tato činnost přenášena i na regionální úroveň prostřednictvím spolupracovníků Švermové, Taussigové a Hájka. Současně zmiňoval i další osoby, které měly být do této činnosti zapojeny, konkrétně Otto Šling, Vítězslav Fuchs, Ervín Polák, Bedřich Reicin, Karel Šváb a další.¹³³

V průběhu výslechu byla zvláštní pozornost věnována otázce předávání zpráv Rudolfa Slánského prostřednictvím Bedřicha Gemindera adresátovi Zilliacusovi. Geminder uvedl, že přesný počet odeslaných zpráv si nepamatuje, odhadoval je však přibližně na šest až deset dopisů, které měly být předávány prostřednictvím československého velvyslanectví v Londýně jistému Kratochvílovi. Podle jeho výpovědi byly tyto dopisy zpravidla uzavřeny v obálkách opatřených červenými nálepkami. Uvedl rovněž, že ve dvou případech Slánský obálky osobně zapečetil přímo před ním, přičemž měl možnost nahlédnout do jejich obsahu. Ten měl podle jeho tvrzení představovat několikastránkové elaboráty špionážního charakteru, obsahující informace o hospodářské a politické situaci v Československu, o poměrech v jednotlivých politických stranách a zejména o taktice Komunistické strany Československa vůči Sociální demokracii a ostatním stranám Národní fronty.¹³⁴

¹³³ NA, fond Státní prokuratura, karton 2, sp. zn. 4 Spt I 157/52, dokument s názvem *Protokol o výpovědi ze dne 14. října 1952*, s. 1–20.

¹³⁴ Tamtéž, s. 30–32.

Dále uvedl, že mu nejsou známy konkrétní okolnosti navázání nepřátelského spojení mezi Rudolf Slánským a ministrem zahraničních věcí Vladimírem Clementisem. Podle jeho výpovědi mu však Slánský sdělil, že Clementis patří mezi jejich spolupracovníky a účastníky spiknutí. Bedřich Geminder dále uvedl, že se na Slánského obrátil s dotazem, jakým způsobem bude další spolupráce s ním probíhat.¹³⁵

V otázce odstranění prezidenta Klement Gottwald uvedl Bedřich, že byl podle jeho tvrzení vnímán jako překážka plánů skupiny. Rudolf Slánský měl proto usilovat o postupné soustředění rozhodování o zásadních státních otázkách do svých rukou, čímž by docházelo k faktické izolaci prezidenta republiky. Podle výpovědi mělo k této izolaci docházet rovněž tím, že byl omezován přístup dalších osob k prezidentovi, a že Slánský svým spolupracovníkům ukládal, aby se s otázkami spadajícími do kompetence prezidenta neobraceli na něj, nýbrž přímo na Slánského. Tímto způsobem mělo být podle uvedeného tvrzení realizováno jeho odstranění z rozhodovacích procesů. K tomu Geminder uvedl: „*O jiných prostředcích odstranění prezidenta nevím.*“ Současně zdůraznil, že Rudolf Slánský s ním nikdy nesdílel žádné myšlenky týkající se případného fyzického odstranění prezidenta.¹³⁶

4.3.2 Zatčení a věznění Rudolfa Slánského

Že se Slánský nachází v obtížné situaci, potvrdila až událost, kdy při svých padesátých narozeninách, které se slavily 31. července 1951, mu nepoblahopřál J. V. Stalin a ani o této události neinformoval nejdůležitější sovětský deník Pravda.¹³⁷

Zatčení Slánského proběhlo v noci na 24. listopad 1951. Lze přitom poukázat na skutečnost, že se obětí represivního mechanismu stal jeden z jeho významných spoluvůrců, který se proměnil ve vězně s číslem 2359/865. Když Slánského zatkli, zprvu si myslel, že šlo o omyl.¹³⁸ V dopise, který mu Ladislav Kopřiva dovolil sepsat 26. listopadu, mimo jiné uvádí: „*Uvědomuji si, že k mému zatčení musely vést nějaké vážné, mně neznámé důvody. Vím také, že zkušenosti učí, že třeba sáhnout k zatčení, je-li tu jen podezření, proto, poněvadž viník se zpravidla na svobodě nepřizná. Ale pokud jde o podezření vůči mně, o podezření z nějakých zločinů vůči straně, musí tu jít o strašný*

¹³⁵ Tamtéž, s. 36.

¹³⁶ Tamtéž, s. 82–83.

¹³⁷ SLUŠNÝ, s. 327.

¹³⁸ CHADIMA, s. 334–335.

*omyl. Nikdy v životě jsem stranu nezrazoval, vědomě jí neškodil, s agenty se nepaktoval.*¹³⁹

Výslechy s Rudolfem Slánským započaly 27. listopadu 1951 a trvaly celý rok. Vyslýchalo ho oddělení 6-A správy vyšetřování Státní bezpečnosti. Na vyšetřování se podíleli vyšetřovatelé Bohumil Doubek, Karel Košťál a Jan Musil. Z Moskvy byli vysláni sovětské poradci Georgij Gromov, Grigorij Morozov a Ivan Černov. Kromě nich se na průběhu vyšetřování podílel také Alexej Besčasov spolu se svými zástupci Jesikovem a Galkinem.¹⁴⁰ Rudolf Slánský znal metody a způsoby vyšetřovatelů. Věděl, že hlavní roli sehraje výslechový plán, který vypracovali sovětské poradci. Sám prohlásil, že ho několikrát podepisoval, aby se schválil takovýto postup. Ve výslechovém plánu byla stanovena témata, kterým měl být výslech směřován a měl trvat 10 – 12 hodin každý den od rána do večera. Všechny výslechové plány i protokoly dostával do rukou také Gottwald. V počáteční fázi vyšetřování přiznával chyby v rozmíst'ování kádrů a ve špatné organizační činnosti, nicméně odmítal přiznat účast na úmyslném spiknutí. Nicméně v důsledku intenzivního psychického nátlaku následně připustil, že svým jednáním straně škodil, byť nikoli záměrně. Dne 31. ledna 1952 se dokonce pokusil o sebevraždu. Pod vlivem pokračujícího nátlaku se vysílený Slánský v červnu a červenci postupně doznal a přijal roli, která mu byla ze strany vyšetřovatelů předem určena. Vyšetřovatelé Slánského rovněž obvinili z vraždy Jana Švermy a za přípravu zavraždit prezidenta Gottwalda. V pozdějších výpovědích nicméně připustil, že v případě Švermy pociťoval určitou odpovědnost za jeho smrt a ve vztahu ke Gottwaldovi připustil, že na smrt spoléhal.¹⁴¹ Po návratu z výslechů na celu pokračoval nátlak vůči vězňům i v dalších formách. K běžně používaným prostředkům patřilo omezování základních potřeb, zejména zákaz přijímání stravy a kouření, zákaz vycházek či odepírání lékařské péče. V případě „neposlušných“ vězňů docházelo rovněž k odebírání osobních pomůcek, jako byly brýle či zubní protézy. Za zvláště represivní opatření byla považována tzv. temnice, jejíž použití nařizoval vyšetřovatel. Jednalo se o prostor sklepního charakteru bez vytápění, lůžka a osvětlení, bez možnosti větrání a přístupu k vodě. K dalším používaným metodám patřila nepřetržitá chůze po cele a systematické narušování spánku, kdy byl

¹³⁹ SLÁNSKÁ, Josefa, *Zpráva o mém muži*, Brno 2018, s. 37–38.

¹⁴⁰ KAPLAN, Karel, *Mám, co jsem si zasloužil. Zpráva o zavraždění Rudolfa Slánského a spol.*, Praha 2022, s. 213.

¹⁴¹ CHADIMA, s. 336–344.

vězeň v pravidelných, přibližně patnáctiminutových intervalech probouzen.¹⁴² Příprava procesu byla uzavřena již v létě 1952, přičemž obviněno bylo celkem čtrnáct osob. Klíčovým předpokladem pro vznesení obvinění byla jistota, že jednotliví obvinění budou u soudu vystupovat v souladu s předem připraveným scénářem. Vzhledem k tomu, že proces byl koncipován mimo jiné s výraznými antisemitskými prvky, bylo jedenáct obviněných vybráno i na základě jejich židovského původu. Obvinění byli nuceni naučit se své výpovědi z paměti podle předem připravených otázkových protokolů a následně byli z jejich obsahu přezkušováni. Ministr Karol Bacílek je na jaře před zahájením procesu ujišťoval, že výše jejich trestů bude záviset na tom, jakým způsobem budou vypovídat.¹⁴³

4.3.3 Žaloba na spiklenecké centrum

V obžalovaném spise státní prokurátor žaluje vedení protistátního spikleneckého centra bývalého generálního tajemníka ÚV–KSČ Rudolfa Slánského, bývalého vedoucího mezinárodního oddělení sekretariátu ÚV–KSČ Bedřicha Gemindera, bývalého přednostu národohospodářského odboru kanceláře presidenta republiky Ludvíka Frejku, bývalého zástupce generálního tajemníka ÚV–KSČ Josefa Franka, bývalého ministra zahraničních věcí Vladimíra Clementise, bývalého náměstka ministra národní obrany Bedřicha Reicina, bývalého náměstka ministra národní bezpečnosti Karla Švába, bývalého náměstka ministra zahraničních věcí Artura Londona, bývalého náměstka ministra zahraničních věcí Vavro Hajdů, bývalého náměstka ministra zahraničního obchodu Evžena Löbla, bývalého náměstka ministra zahraničního obchodu Rudolfa Margolia, bývalého náměstka ministra financí Otta Fischla, bývalého tajemníka krajského výboru KSČ v Brně Otta Šlinga a bývalého redaktora Rudého práva Andréa Simone. Obvinění byla vymezena v širokém měřítku, zahrnovala zejména tvrzení o velezradě a nepřátelské činnosti vůči československému lidu, lidově demokratickému zřízení a socialistickému systému. Dále jim bylo přičítáno maření budování socialismu, poškozování národního hospodářství, provádění špionážní činnosti a spolčení se západními agenturami proti státu. Součástí obžaloby byla rovněž tvrzení o nespolutracování se Sovětským svazem, obnovit kapitalistické zřízení a ohrozit samostatnost a nezávislost republiky a mnoho dalšího. Ministerstvo národní bezpečnosti při šetření zjistilo, že američtí imperialisté se snažili

¹⁴² KAPLAN, *Mám, co jsem si zasloužil. Zpráva o zavraždění Rudolfa Slánského a spol.*, s. 217–218.

¹⁴³ ČAPKA, LUNEROVÁ, s. 130.

dosáhnout všemi prostředky a silami světovlády a svým rozvědkám dali příkaz zakládat v Československu politické spolky, aby prováděly kontrarevoluční převraty a aby lidově demokratická země byla odtržena od Sovětského svazu a navracena tak do rukou imperialismu. Hlavními představiteli agentů západu se stal Edvard Beneš, Petr Zenkl, Hubert Ripka, Bohumil Laušman, Jan Šrámek a Josef Lettrich. Vedle politických spolků vznikl Britský výbor, později Trust Fund, který se stal významnou organizací anglo-amerických výzvědných služeb. Otto Šling k tomu vypověděl: „*Cílem těchto agentur bylo vytvořit si posice v řadách československé emigrace a s poválečnou perspektivou a s pomocí takto vybudovaných posic prosazovat svoje záměry.*“¹⁴⁴

Do čela skupiny, jejímž úkolem bylo zničit lidově demokratické uspořádání, postavili američtí imperialisté Rudolfa Slánského, který byl odhalen jako starý agent buržoasie a podlý zrádce československého lidu. Volba padla na Slánského náhodou, kdy pocházel z vyšších poměrů a navenek vystupoval jako komunist, i přesto že uvnitř zůstal sluhou buržoasie. V roce 1927 se Slánský dostává na cestu trockismu, a jak doznává, nikdy nepřestal být oportunistou. Za války Slánský navazoval špionážní spojení s agentem americko-anglických imperialistů generálem Heliidorem Píkou. Potvrzuje to telegram ze dne 18. září 1944, který jako tajné šifrované hlášení z Moskvy, poslal ministru národní obrany benešovské emigrační vládě v Londýně, generálu Ingrovi.¹⁴⁵

Nicméně Slánský sám ve výpovědi uváděl, že postupně vyvíjí širokou činnost, jejímž cílem bylo rozvrátit Československou republiku, obnovit kapitalismus a přeměnit Československo v kolonii amerických imperialistů, obdobně jako v Jugoslávii. Je rovněž uváděno, že špionážní činnost na území Československa měla být vykonávána také americkými dopisovateli Maurice Hindus a Davidem Schönbrunnem, kteří vystupovali pod krytím novinářské legitimace. V rámci těchto tvrzení byl do údajné zpravodajské sítě řazen i André Simone, jenž měl předávat informace agentům britské Intelligence Service, konkrétně dopisovatelům Alexandru Werthovi a Paulu Willertovi.¹⁴⁶

Komunistická strana Československa vycházela z přesvědčení, že při přípravě dvouletého i pětiletého hospodářského plánu je nezbytné soustředit se především na rozvoj těžkého průmyslu. Právě jeho systematické posilování mělo podle tohoto pojetí vytvořit pevnou a dlouhodobě udržitelnou základnu pro nepřetržitý růst životní úrovně

¹⁴⁴ NA, fond Státní prokuratura, karton 1, sp. zn. 4 Spt I 157/52, dokument s názvem *Žaloba*, s. 1–5.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 6–8.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 21–26.

obyvatelstva. Tento přístup byl prezentován jako jediná správná cesta hospodářského rozvoje, což bylo zdůvodňováno zkušeností Sovětského svazu. O rozvratné činnosti národohospodářské komise Slánský vypovídá takto: „*Nepřátelská činnost této skupiny v NHK se právě tak projevovala v tom, že nepodporovali a naopak zanedbávali rozvoj těžkého průmyslu...*“ Dále Slánský hovořil, že zasahoval spolu se společníky do státního a hospodářského aparátu, dosazoval nové pracovníky a v plánování se snažili o zpomalení rozvoje těžkého průmyslu. Frejka vypovídá, že do plánu schválně nezařadili využití řady důležitých ložisek železných rud i rud barevných kovů a snažili se orientovat na lehký průmysl v rámci importu surovin ve značné míře právě ze západu. Dále škodili například tím, že plánovaly nízké využití stávající výrobní kapacity. Slánský rovněž uvedl: „*Takto naše nepřátelská činnost vedla k tomu, že československé hospodářství ve značné míře bylo odkázáno na dovoz z ciziny a bylo určováno v závislosti na kapitalistických státech. Naše nepřátelská činnost spočívala dále v tom, že byly prováděny různé zbytečné a neúčelné investice.*“¹⁴⁷

Vyšetřováním bylo dále prokázáno, že Rudolf Slánský společně s náměstkem ministra národní obrany Bedřichem Reicinem sabotovali výstavbu armády způsobem, aby nemohla hájit svobodu, samostatnost a nezávislost vlasti. Slánský s těmito věty souhlasil a Reicin vypověděl: „*Mezi orientací, kterou prováděl dr. Beneš jako představitel československé buržoasie a linii, kterou Slánský fakticky prováděl jako hlava spikleneckého centra v ČSR, nebylo prakticky rozdílů. Jejich společným základem bylo maření socialismu v ČSR a sabotáž Košického vládního programu.*“¹⁴⁸

Slánský se dále vyjadřoval, že protistátní spiklenecké centrum mělo silné pozice i v bezpečnostním aparátu, odkud „krylo“ nepřátelskou činnost svých účastníků i jiných protistátních živelů. Dále uváděl, že tuto nepřátelskou činnost prováděl ve spolupráci se svými společníky zvláště s Karlem Švábem. Společně měli likvidovat ty, kteří se je pokoušeli odhalit. Spolu s Geminderem kryli a podporovali záškodnickou činnost trockistické skupiny na ministerstvu zahraničních věcí, v jejímž čele stáli společníci Slánského, London a Hajdů.¹⁴⁹

V souvislosti s osobou prezidenta Klementa Gottwalda byl Rudolf Slánský obviněn z přípravy jeho násilného odstranění a z vytváření podmínek k uskutečnění tohoto

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 29–32.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 58.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 58–62.

záměru. Ve své výpovědi připustil, že uvažoval o možnosti zaujmout vedoucí postavení v rámci Komunistické strany Československa i ve státě. K tomu uvedl: „*Věděl jsem, že Gottwald je překážkou k uskutečnění nepřátelských plánů protistátního centra. Měl jsem na zřeteli, že v případě uchopení moci bude nutno se zbavit Gottwalda.*“ Dále byl Rudolf Slánský obviněn z udržování kontaktů s prezidentovým lékařem dr. Haškovicem, jenž měl v souvislosti s péčí o zdravotní stav Klement Gottwald předávat Slánskému průběžné informace o jeho zdravotním stavu a současně od něj přijímat další pokyny.¹⁵⁰

Po odhalení údajného spiknutí byla většina obviněných osob uvězněna. Podle tehdejších tvrzení se následně američtí imperialisté pokusili zajistit záchranu Rudolf Slánský prostřednictvím své zpravodajské služby ve Frankfurt nad Mohanem, a to organizací jeho útěku z Československa. Realizací této operace měl být pověřen příslušník americké výzvědné služby Kauders spolu s agentkou působící na území Československa Danielou Kaňkovskou, pro vysílání dorozumívacího hesla použili vysílačku „Svobodná Evropa.“ Tento pokus měl být podle oficiální verze zmařen díky včasnému zásahu bezpečnostních orgánů.¹⁵¹

V závěrečné části obžaloby byly shrnuty její hlavní teze a zdůrazněno, že Rudolf Slánský a další obvinění se měli dopustit nejzávažnějších trestných činů proti státu a lidu. Současně bylo konstatováno, že orgány státní bezpečnosti, prezentované jako věrné lidu, vládě, Komunistické straně Československa a prezidentu Klement Gottwald, včas zasáhly a zabránily realizaci údajného spiknutí. V samotném závěru dokumentu byl uveden seznam obžalovaných doplněný o základní identifikační údaje, zejména datum narození, bydliště a zastávané funkce. Dále byla specifikována právní kvalifikace skutků, jichž se měli dopustit, a formulován návrh, aby osoby uvedené v připojeném seznamu byly předvolány jako svědci. Současně bylo navrženo provedení dalších důkazů, především listinného charakteru, které měly být předloženy v průběhu hlavního líčení.¹⁵²

4.3.4 Hlavní den líčení se Slánským

Předsedou senátu byl JUDr. Jaroslav Novák, soudce Nejvyššího vojenského soudu gen. JUDr. Jiří Štella, soudce Státního soudu František Stýblo, soudce z lidu Václav Jareš a soudce z lidu Ing. František Doušek. Hlavním prokurátorem byl JUDr. Josef Urválek,

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 66–67.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 79.

¹⁵² Tamtéž, s. 79–87.

prokurátory JUDr. Václav Aleš, Miloslav Kolaja a František Antl. Obhajobou se zabývali JUDr. Vladimír Bartoš, JUDr. Vojtěch Pošmura, JUDr. Jiří Šťastný, JUDr. Václav Synek a JUDr. Jaromír Růžička. Průběh jednání zapisovaly Miloslava Fenyklová a Olga Grundová.¹⁵³

Dne 20. listopadu 1952 v čase od 13:00 proběhl výslech prvního obviněného, Rudolfa Slánského. Líčení před soudem vedl státní prokurátor dr. Josef Urválek. Na jeho počátku Slánský potvrdil správnost svých osobních údajů a uvedl, že rozumí obžalobě, na jejímž základě předstoupil před státní soud. Nejčastějším slůvkem jeho odpovědí a později i ostatních bylo „ano“. V průběhu výslechu dále uvedl, že se dopustil trestných činů vyzvědačství, sabotáže, velezrady a vojenské zrady. K těmto skutkům se doznal a projevil vůli vypovídat pravdivě a úplně o své činnosti, přičemž zdůraznil, že nebude šetřit ani sebe, ani své spoluobviněné. Zároveň konstatoval, že jako jeden z předních funkcionářů zneužil důvěru, kterou mu svěřila Komunistická strana Československa i československý lid, a přijal odpovědnost mimo jiné i za smrt Jana Švermy. Dále uvedl, že do komunistické strany vstoupil v roce 1921. Ve své výpovědi zároveň konstatoval, že nejednal v souladu s principy komunistického přesvědčení, neplnil své povinnosti čestným způsobem a při výsleších vedených orgány policie a soudy v období první republiky vystupoval oportunisticky. Současně připustil, že zastával názory označované jako trockistické. Dále uvedl, že se postupně stal nepřítelem strany, a to jako agent buržoazie, přičemž podle svých slov nehájil zájmy dělnické třídy. Průběh hlavního líčení probíhal v zásadě v souladu s otázkami a odpověďmi formulovanými již v obžalobě.¹⁵⁴

4.3.5 Vynesení rozsudku a výkon trestu

Státní soud v Praze projednal ve dnech 20. – 27. listopadu 1952 trestní věc vedenou proti představitelům tzv. protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským, a to pro trestné činy velezrady, vyzvědačství, sabotáže a vojenské zrady.¹⁵⁵

V rámci soudního řízení bylo prezentováno, že američtí monopolisté usilují o vyvolání třetí světové války s cílem zničit Sovětský svaz, označovaný za hlavní oporu míru, a rovněž lidově demokratické státy budující socialismus po jeho vzoru a s jeho

¹⁵³ SLUŠNÝ, s. 332.

¹⁵⁴ NA, fond Státní prokuratura, karton 2, sp. zn. 4 Spt I 157/52, dokument s názvem *Rudolf Slánský a spol., 20. listopadu 1952 – první den líčení*, s. 1–3.

¹⁵⁵ NA, fond Státní prokuratura, karton 3, sp. zn. 4 Spt I 157/52, dokument s názvem *Rozsudek ze dne 27. listopadu 1952*, s. 1.

podporou. Dále bylo uváděno, že vládnoucí kruhy Spojených států amerických připravují tento zločin proti lidskosti, prostřednictvím budování nepřátelských agenturních sítí v těchto státech a organizuje špionáž, záškodnictví, teroristické války a vraždy. Součástí této argumentace bylo rovněž tvrzení, že k financování uvedených aktivit schválil americký kongres zákonem ze dne 10. října 1951 částku ve výši 100 milionů. Rozsudek je z hlediska obsahového vyznění v zásadě totožný s obžalobou, avšak vykazuje vyšší míru stručnosti a zkráceného zpracování, přičemž jeho závěry s ní zůstávají v podstatných bodech shodné.¹⁵⁶

Soud dospěl k závěru, že obžalovaní jsou vinni. Podle jeho zjištění se postupně spojili jak mezi sebou navzájem, tak i s dalšími osobami, s cílem narušit a zničit lidově demokratické zřízení a samostatnost republiky. Všem obviněným byl přičten trestný čin velezrady. Na základě § 78 odst. 3 trestního zákona, u všech obžalovaných s výjimkou Karla Švába se zřetelem k ustanovení § 22 odst. 1 trestního zákona, byl k trestu smrti odsouzen Rudolf Slánský, Bedřich Geminder, Ludvík Frejka, Josef Frank, Vladimír Clementis, Bedřich Reicin, Karel Šváb, Rudolf Margolius, Otto Fischl, Otto Šling a André Simone. Obvinění Artur London, Vavro Hajdu a Evžen Löbl byli odsouzeni k trestu odnětí svobody na doživotí. Proti tomuto rozsudku bylo možné podat opravný prostředek ve formě odvolání, a to ve lhůtě tří dnů ode dne doručení jeho písemného vyhotovení obhájcem.¹⁵⁷

Všichni obžalovaní, kromě Slánského požádali prezidenta o milost. Žádostem nebylo vyhověno, následně dne 2. listopadu se odsouzení tuto zprávu dozvěděli od JUDr. Nováka.¹⁵⁸ K výkonu trestu oběšením došlo 3. prosince 1952. Slánský byl popraven jako poslední, konkrétně v 5 hodin a 37 minut. Od zahájení výkonu trestu do okamžiku, kdy lékař konstatoval smrt, uplynulo zpravidla přibližně 10 až 12 minut. Těla popravených byla následně zpopelněna, jejich popel smísen a uložen do společného pytle, který byl poté vysypán na dosud neznámém místě v okolí Prahy. Mezi poslední slova Rudolfa Slánského patří výrok: „*Mám to, co jsem si zasloužil.*“¹⁵⁹

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 1.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 24–28.

¹⁵⁸ ČAPKA, LUNEROVÁ, s. 131.

¹⁵⁹ CHADIMA, s. 375.

4.4 Proces s generálem Heliodorem Píkou

Heliodor Píka se narodil dne 3. července 1897 ve Štítině u Opavy. Po úspěšném absolvování studia na českém gymnáziu v Opavě zahájil studium farmacie, které však nedokončil, neboť dne 15. října 1915 narukoval jako jednorochní dobrovolník k Zeměbraneckému pluku č. 15 v Opavě. V červenci 1917 byl zařazen k prvnímu československému střeleckému pluku, následně působil ve Francii a za působení během první světové války získal Československý válečný kříž a mnoho dalších ocenění. Po vzniku Československa se zapojil do válečných operací o Těšínsko. Dne 31. července 1928 absolvoval vysokou školu válečnou v Paříži a po návratu do vlasti nastoupil dne 30. září na Zemské vojenské velitelství v Praze.¹⁶⁰

Po ustanovení nové vlády Národní fronty v Košicích dne 4. dubna 1945 došlo k zásadním změnám v personálním obsazení armády. Ministrem národní obrany byl jmenován Ludvík Svoboda, dosavadní Píkův podřízený, s nímž se Píka opakovaně dostával do konfliktů. Předsedou vlády se stal Zdeněk Fierlinger, s nímž měl rovněž napjaté vztahy. Z funkce hlavního velitele branné moci byl odvolán Sergej Ingr, přičemž Píka na své pozici prozatím setrval a na základě rozhodnutí prezidenta republiky byl v roce 1945 povýšen do hodnosti divizního generála. V roce 1946 se stal zástupcem náčelníka Hlavního štábu, kde se ve své činnosti věnoval zejména oblasti zpravodajské služby, vojenského školství, přípravě výcvikových plánů, tvorbě vyhlášek a mobilizačních opatření. Po skončení druhé světové války byl zastáncem úzkého spojení se Sovětským svazem, ovšem pouze na důstojných a rovnoprávných základech.¹⁶¹

Jeho odstranění bylo dlouhodobě a uspořádaně připravováno šéfem obranného zpravodajství Bedřichem Reicinem. Největším proviněním generála bylo podle komunistů to, že v období druhé světové války jako vedoucí Československé vojenské mise v Moskvě byl významným představitelem československé vlády, která měla sídlo v Londýně a on se často projevoval jako aktivní stoupenec politické linie Edvarda Beneše, s nímž sdílel otázky týkající se minulého a budoucího vývoje naší zemi. Komunisté již od počátku, kdy Píka zastával funkci plukovníka v Sovětském svazu, jej nenáviděli.

¹⁶⁰ PEJČOCH, Ivo, *Vojenské osoby popravené v období politických procesů v Československu v letech 1948-1955*, Praha 2009, s. 17–18.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 22–23.

Od konce roku 1943 byl obviňován z nepodložených a zcela nekonkrétních obvinění, která mu byla předkládaná, jak komunisty, tak i Zdeňkem Fierlingerem, která odmítl.¹⁶²

Při zahraničních služebních cestách byl odposloucháván skrze telefonní linky, které prováděl většinou sám plukovník Ludvík Klein, a v kanceláři mu byly kontrolovány jeho osobní věci. Bedřich Reicin povolal podplukovníka Bohumila Nýče, aby opatřil materiál, který bude sloužit k jeho zatčení, nicméně ve své výpovědi roku 1952 uvádí, že nenašel žádné materiály, které by dokazovaly protistátní činnost. Nicméně generál Píka jako zkušený zpravodajský důstojník o těchto aktivitách moc dobře věděl. Během únorových událostí Bedřich Reicin spolu s generálem JUDr. Jaroslavem Procházkou připravili seznam šestnácti generálů, kteří mají být dne 25. února 1948 zatčeni. Předseda vlády Klement Gottwald zakázal zatčení podle seznamu, přesto ale souhlasil s propuštěním pětadvaceti generálů, mezi nimi byl i Heliodor Píka.¹⁶³

Dne 8. března byl hospitalizován po těžkém žlučnickém záchvatu v nemocnici, kde byl sledován a střežen Reicinovými agenty. I přes vážný zdravotní stav byl 5. května zatčený a začaly s ním výslechy. Při prvním výslechu odmítal veškerá obvinění, která se týkala jeho působení ve funkci náčelníka Československé vojenské mise v průběhu války, kdy byl obviněn, že stýkání s vysokými představiteli britské tajné služby. Toto tvrzení Píka odmítl s tím, že šlo o oficiální jednání, při kterém podával průběžné hlášení.¹⁶⁴ U výslechů byla přítomna zapisovatelka Ludmila Řičicová a v počáteční fázi je vedl Bedřich Reicin, který však nezjistil žádné zásadní skutečnosti. Byl nahrazen JUDr. Karlem Vašem, který působil jako prokurátor Vrchní vojenské prokuratury Praha a současně zastával funkci náměstka vrchního vojenského prokurátora, který prováděl výslechy až do poloviny listopadu 1948.¹⁶⁵ Výsledné protokoly odmítával generál Píka podepisovat, nicméně uvedl, že výklad Karla Vaše v některých případech podepsal, aby se dostal co nejrychleji před soud a mohl vše pravdivě vysvětlit.¹⁶⁶

Na začátku října 1948 zpracoval Nýč dokument, který dokazoval spolupráci Píky s britskou tajnou službou. Materiál byl zařazen do vyšetřovacích spisů a později se stal klíčovým dokumentem ke zdůvodnění rozsudku smrti. S přijetím nového zákona o

¹⁶² SCHELLE, TAUCHEN, *Encyklopedie českých právních dějin, VIII. Svazek Procesy* (do roku 1949), s. 842.

¹⁶³ Tamtéž, s. 843–844.

¹⁶⁴ PEJČOCH, s. 23–24.

¹⁶⁵ KRIST, Miloslav, *Soumrak svědomí. Příběh generála Píky popraveného roku 1949 v plzeňské věznici*, Plzeň 2009, s. 46–47.

¹⁶⁶ SCHELLE, TAUCHEN, *Encyklopedie českých právních dějin, VIII. Svazek Procesy* (do roku 1949), s. 844–845.

Státním soudu č. 232/1948 Sb., byla vyňata kompetence stíhat a soudit nejtěžší protistátní delikty, a tak již nic nebránilo zpracovat koncept žaloby ve věci generála Heliadora Píky. Žaloba Státní prokuratury byla zpracována Karlem Vašem, podepsána generálem Janem Vaňkem a doručena Státnímu soudu 30. prosince 1948. Počátek hlavního soudního jednání byl stanoven na 26. ledna 1949. Od zatčení do hlavního líčení byla snaha zastavit trestní řízení proti Píkovi celkem dvakrát. Snažil se o to jeho státní zástupce JUDr. Kaizr a to v červnu a červenci 1948 o propuštění Píky z vazby. Jedna žádost podána z důvodu špatného zdravotního stavu, druhá v rámci amnestie, kterou vyhlásil Klement Gottwald. Obě tyto žádosti byly zamítnuty, kdy ministr národní obrany neshledal důvod k udělení. Následně žádost o milost podal jeho bratr Josef a místní národní výbor generálovo rodné obce Štítina. Tyto žádosti opět nebyly přijaty.¹⁶⁷

Samotné hlavní jednání bylo neveřejné bez možnosti obhajoby a svědků, které považovali členové senátu za bezpředmětné, jelikož měli soudní spis, který obsahoval dostatek důkazů o vině. Přelíčení probíhalo ve dnech 26. – 28. ledna 1949.¹⁶⁸ Soud uznal Píku vinným ze sdělování utajovaných skutečností významných pro obranu státu představitelům Intelligence Service. Podle závěrů soudu se měl v období let 1941–1945, ve funkci náčelníka vojenské mise, dopouštět úmyslného zkreslování informací o činnosti velvyslance Zdeňka Fierlingera v Moskvě, o poměrech v jednotkách i o situaci v Sovětském svazu, a tímto jednáním poškozovat zájmy Československé republiky i válečné úsilí SSSR. Dále mu bylo kladeno za vinu, že jako velitel mise údajně kladl překážky v boji za osvobození republiky a oddaloval vyslání parašutistů na její území. Tato obvinění měla být potvrzena rovněž přízvanými znalci, plukovníkem Zadinou a štábním kapitánem Kociánem.¹⁶⁹

Po skončení porady byl vyhlášen rozsudek, ve kterém byl Heliodor Píka odsouzen k trestu smrti provazem. Odsouzený okamžitě podal odvolání na zmatečnou stížnost, která obsahovala 48 stran, nicméně nejvyšší soud v Brně 8. dubna 1949 tyto úkony zamítl. Rodina Píky i samotný generál Píka následně žádali o milost, bohužel marně.¹⁷⁰ Dne 20. června 1949 bylo ve věznicí na Borech v Plzni oznámeno generálovi, že žádosti o milost byly zamítnuty a následujícího dne bude proveden výkon trestu. Následně napsal dopisy na rozloučenou a požádal syna, aby až se situace uklidní, očistil jeho jméno.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 845–846.

¹⁶⁸ KRIST, s. 50–51.

¹⁶⁹ PEJČOCH, s. 24.

¹⁷⁰ VRCHOVSKÝ, Ladislav, *Generál Heliodor Píka a jeho vrazi*, Praha 2020, s. 274–286.

Poslední noc strávil se svým synem Milanem a obhájcem. Podle výpovědí působil velice klidně a vyrovnaně. Poukázal na to, že pouze věrně sloužil svému prezidentovi republiky a že je nevinný.¹⁷¹ Trest smrti byl vykonán 21. června 1949 v 6.10 hodin ráno na nádvoří věznice v Plzni. Na dotaz předsedy senátu uvedl své poslední přání a prohlásil: „*Mým posledním přáním jest, aby národ zůstal sjednocen a aby každý bez rozdílu pracoval na sjednocení národa.*“¹⁷²

4.5 Akce Kameny a proces s manželi Maláčovými

Pro Státní bezpečnost představoval útek přes státní hranice jeden z relativně snadno prokazatelných prostředků osob označovaných za nepřátele režimu. Nejenže se snažila těmto útekům bránit, ale v některých případech je sama aktivně vyvolávala či simulovala, neboť k odsouzení často postačovalo již pouhé podezření z pokusu o nedovolené opuštění republiky, opřené o svědeckou výpověď. Významným příkladem těchto praktik byla tzv. akce Kameny, v jejímž rámci Státní bezpečnost vytvořila fingované prostředí státní hranice se západním Německem. Prostřednictvím příslušníků či agentů byli vybraní jedinci převáděni přes hranici, aby se dopustili nelegálního přechodu. Za hranicí se nacházely falešné objekty imitující prostředí západních institucí, kde je vyslychali příslušníci Státní bezpečnosti převlečení do amerických a německých uniformách. Během výslechů osoby sdělovaly své údaje, včetně svých spolupracovníků. Následně byli převáženi zpět na území Československa, kde byli zatčeni a umístěni do věznic. Tyto operace představovaly z hlediska státní bezpečnosti efektivní nástroj získávání informací a následné uskutečnění trestní odpovědnosti.¹⁷³

Mezi oběti již zmíněné akce patřil Oldřich Bohuslav Maláč, který se narodil 5. srpna 1910 ve Velkých Karlovických, vystudoval právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze a stal se doktorem práv. Jeho profesní život byl velice pestrý, stal se policistou a zpravodajským úředníkem. Během okupace Československa působil v rámci Schmoranzovy tiskové skupiny, přičemž se jednalo o tajnou vojenskou zpravodajskou službu. V roce 1940 se seznámil s paní Ludmilou Lípovou, se kterou se v roce 1945 oženil. V roce 1945 se vrátil do Československa, kde začal působit pod vedením Josefa Bartíka na ministerstvu vnitra v oboru pro politické zpravodajství. Postupný vliv

¹⁷¹ SCHELLE, TAUCHEN, *Encyklopedie českých právních dějin, VIII. Svazek Procesy* (do roku 1949), s. 846–848.

¹⁷² VRCHOVSKÝ, s. 286.

¹⁷³ KAPLAN, PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, s. 119.

komunistické strany a snaha odstranit prozápadně orientované politiky, čekal Oldřicha Maláče karierní sestup a byl přeložen na dovolenou. Vzhledem k těmto okolnostem a obavám o budoucí bezpečnosti se rozhodl společně s manželkou opustit Československo. Netušili, že se na ně chystá tajná past označovaná jako akce Kámen, která spočívala ve vytvoření falešných hranic komunisty, kdy cílem bylo odstranit režim od nepohodlných osob. Na přípravách se podílelo mnoho lidí a k této akci byla vybrána obec Všeruby na Domažlicku. Na přípravách se mimo jiných podílel například přednosta zpravodajské služby Jindřich Veselý a jeho zástupce Bedřich Pokorný.¹⁷⁴

Maláč se rozhodl opustit republiku na základě varování svého přítele a kolegy dr. Karla Zavadila, který jej upozornil na hrozící nebezpečí a bezdůvodné zatčení, jež se mělo týkat jak jeho samotného, tak manželky. Zavadil mu současně nabídl pomoc při zajištění odchodu do zahraničí, konkrétně do Kolumbie, kde měl příslibené pracovní uplatnění v zemědělském sektoru. Adaptaci v nové zemi měla usnadnit přítomnost známých rodiny.¹⁷⁵ Manželka Ludmila zpočátku s odchodem nesouhlasila, a to jak s ohledem na svůj zdravotní stav, tak i z přesvědčení, že k útěku není dostatečný důvod. Po naléhání manžela, který situaci zdramatizoval hrozbou rozvodu, však nakonec s plánem souhlasila. V osudný den měla být společně s rodinou Maláčových převezena přes hranice také rodina Karla Zavadila. Skupina a převaděči se vydali dvěma automobily z Prahy do Plzně, a následně pokračovala do Kdyně, kde byla ve večerních hodinách ubytována v hotelu Bubák. Ve večerních hodinách je vzbudil František Hejný, s pokynem k přípravě na odchod, přičemž převoz měl zajistit Stanislav Liška. Rodina Zavadilových však na poslední chvíli obdržela varování od Josefa Janouška, který celou akci odhalil, a podařilo se jí z hotelu včas uprchnout. Naproti tomu nic netušící rodina Maláčových nastoupila do automobilu společně se Stanislavem Liškou a vydala se na cestu směřující k ilegálnímu překročení státní hranice.¹⁷⁶

Za obcí Všeruby manželé pokračovali pěšky okolo Myslívkého rybníka, přičemž byli již značně tělesně i psychicky vyčerpaní. V okamžiku, kdy se podle sdělení převaděče měli nacházet na údajném „německém“ území, se s nimi Stanislav Liška rozloučil. Po několika krocích narazili na dva muže v uniformách bez označení, patřící k německé

¹⁷⁴ SCHELLE, TAUCHEN, *Encyklopedie českých právních dějin, VIII. Svazek Procesy* (do roku 1949), s. 862–863.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 864.

¹⁷⁶ JANDEČKOVÁ, Václava, *Kámen. Svědectví hlavního aktéra akce „Falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku, Domažlice 2013*, s. 97–98.

finanční hlídce, na jejichž přítomnost převaděč upozornil. Jednalo se přitom o dva Liškovy kolegy ze stanice státní národní bezpečnosti ve Všerubech, štabního strážmistra Václava Strouhala, který se narodil ve Vídni, proto ovládal tak dobře německý jazyk a druhým byl praporčík Václav Šnaidr. Příslušníci následně manželé odvedli do malého domku, na jehož dveřích byl umístěn nápis „*Americká zpravodajská služba*“. Uvnitř se nacházela osoba v americké uniformě a další muž v civilním oděvu, vydávající se za Litevce. Ve skutečnosti šlo o převlečeného Karla Kocinu, který dohlížel na daný průběh operace.¹⁷⁷

Vyčerpaná Ludmila si lehla na připravenou pohovku, zatímco americký úředník zahájil sepisování protokolu nejprve s Oldřichem. Roli amerického důstojníka přesvědčivě sehrál Amon Tomašoff, přezdívaný jako agent Tony, který díky studiu ve Velké Británii a absolvování kurzu v Americe disponoval znalostí anglického jazyka, což přispívalo k věrohodnosti celé situace. Oldřich však postupně nabyl podezření, že se jedná o provokaci. Průběh sepisování protokolu byl neobvykle zdlouhavý, a proto nabídl, že jej sepíše sám, což bylo odmítnuto. Jeho podezření dále posílil fakt, že psací stroj používaný při výslechu obsahoval háčky a čárky, které se v tomto jazyce nevyskytovaly. Jistý americký úředník sdělil, že jedinci, kteří se dozrají, že nespolečovali s komunistickým režimem, mohou být během tří dnů odjet z Německa dále, zatímco v opačném případě budou nuceni setrvat na území Německa po dobu tří měsíců. Tato informace vyvolala u Ludmily obavy, a proto během krátké chvíle soukromí vyzvala svého manžela, aby v protokolu uvedl nepravdivé údaje s cílem urychlit jejich další přesun. Oldřich její žádosti vyhověl a následně byly protokoly dokončeny.¹⁷⁸

Po sepsání protokolů měli být manželé převezeni do hostince, avšak následně byli zadrženi hlídkou Státní národní bezpečnosti a přesunuti zpět do Všerub na místní stanici. Zde byl s nimi sepsán další protokol, tentokrát již v českém jazyce. Následně byli převezeni do vazby v Klatovech a poté do vazební věznice na Karlově náměstí v Praze, kde setrvali přibližně jeden týden, aniž by s nimi byly prováděny výslechy či jim byly poskytnuty bližší informace o jejich zadržení. Současně byla nařízena domovní prohlídka, jejímž cílem bylo nalézt důkazy o údajné spolupráci se západem. Takové skutečnosti však prokázány nebyly, přesto došlo k zabavení jejich majetku, zejména nábytku či doutníků.

¹⁷⁷ SCHELLE, TAUCHEN, *Encyklopedie českých právních dějin, VIII. Svazek Procesy* (do roku 1949), s. 864–865.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 865.

Dne 20. července byli manželé předáni do vazební věznice na Pankráci. Následně na manželé bylo podáno trestní oznámení podle zákona č. 50/1923 Sb., pro údajný pokus o nelegální překročení státní hranice. Tento závěr je však paradoxní, neboť k žádnému skutečnému překročení hranic nedošlo, jelikož celá akce proběhla na území Československa.¹⁷⁹

Hlavní přelíčení s manželi se konalo 3. června 1949 u Státního soudu v Praze. Předsedou senátu byl správce Krajského soudu Heřman Volf, funkci dvou soudců z povolání zajišťovali JUDr. Karel Zvánovec a JUDr. Květoslav Dvořák. Soudci z lidu byli ustanoveni Josef Střeleček a Karel Stropnický. Přiděleným státním prokurátorem pro tento případ byl JUDr. Josef Urválek a Maláčovým obhájcem se stal JUDr. Jiří Mašek.¹⁸⁰ Na návrh státního prokurátora se hlavní líčení konalo neveřejně. Jako důkazní prostředek měla být použita pracovní smlouva s firmou v Kolumbii, která měla dokládat absenci úmyslu poškozovat republiku, avšak tento důkaz nebyl v řízení uplatněn. V průběhu líčení Oldřich Maláč uvedl, že se cítí být vinným v tom smyslu, že měl úmysl ilegálně překročit státní hranice. Zároveň však popřel, že by měl myšlenky za hranicemi navázat kontakty s cizími činiteli. Dále konstatoval, že údaje uvedené ve výslechovém protokolu neodpovídají skutečnosti a že tak učinil ve stavu blížícího se nervovému zhroucení. Rozsudkem byl Oldřich Maláč uznán vinným pokusem o nedovolený přechod hranic za účelem vyzrazení státního tajemství a odsouzen k trestu odnětí svobody v délce trvání patnácti let. Současně mu byl dán vedlejší peněžitý trest ve výši 10 tisíc Kčs, konfiskaci čtvrtiny jmění a ztráty čestných občanských práv na dobu sedmi let. Jeho manželka Ludmila byla s ohledem na svůj zdravotní stav a okolnosti případu, zejména jednání pod nátlakem manžela, zproštěna obžaloby pro nedostatek důkazů, avšak i přesto strávila na návrh státní prokuratury přibližně dalších pět měsíců ve vazbě.¹⁸¹

Oldřich Maláč podal proti rozsudku odvolání k Nejvyššímu soudu, který však zrušil pouze vedlejší trest ve formě peněžitě pokuty. Trest odnětí svobody vykonával postupně ve věznici Bory, dále v Ruzyni, pak následovaly Kartouzy,¹⁸² a nakonec byl v pracovních táborech na Jáchymovsku. Ve svých vzpomínkách označil za nejhorší věznici v Ruzyni, kde musel chodit šestnáct hodin denně a spal na podlaze. Nevyhnul se ani nasazení v

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 865–866.

¹⁸⁰ BLÁHOVÁ, Ivana, BLAŽEK, Lukáš, KUKLÍK, Jan, ŠOUŠA Jiří a kol., *Oběti komunistické spravedlnosti. Právní aspekty politických procesů 50. let 20. století*, Praha 2013, s. 60.

¹⁸¹ SCHELLE, TAUCHEN, *Encyklopedie českých právních dějin, VIII. Svazek Procesy (do roku 1949)*, s. 867.

¹⁸² Jedná se o věznici v bývalém kartuziánském klášteře ve Valdčicích u Jičína.

táborech nucených prací na Jáchymovsku, kde byl vystaven náročným pracovním podmínkám, ale přesto podával vysoké pracovní výkony.¹⁸³

V roce 1955 byl Oldřich Maláč hodnocen jako „napravený“ a jeho manželka Ludmila podala k Nejvyšší soud žádost o milost, která však byla zamítnuta. Nutno podotknout, že oba manželé byli nadále sledováni bezpečnostními složky, jenž tomu svědčí zpráva z roku 1957, ve které se vracela k událostem z jara 1948 a zmíněno, že nyní pracuje jako pomocný dělník na stavbě v Praze.¹⁸⁴ Ke zmírnění jeho postavení došlo až dne 7. června 1961, kdy mu prezident Antonín Zápotocký udělil amnestii, na jejímž základě mu byl prominut vedlejší trest spočívající ve ztrátě čestných občanských práv. V roce 1963 bylo následně Krajským soudem v Praze zastaveno trestní stíhání. Z původně uloženého patnáctiletého trestu odnětí svobody si tak odpykal přibližně osm a půl roku. Po propuštění se spolu s manželkou stáhli do ústraní, kde žili v podnájmu v malém bytě. Lze si jen obtížně představit jeho návrat do společnosti, která jej neprávem odsoudila za čin, jehož se nedopustil. Další vývoj osudů rodiny Maláčových je doložen z let 1966-1968, kdy se Oldřich Maláč postupně vrátil ke své původní profesi právníka. V období Pražského jara se definitivně rozhodli opustit Československo. Manželé se usadili v Kanadě, kde žili po zbytek svého života. Na základě opakovaných žádostí o odčinění křivd způsobených komunistickým režimem byl Oldřich rehabilitován v listopadu 1990, zatímco Ludmila Maláčová se rehabilitace dočkala až v dubnu 1993.¹⁸⁵

5 Propaganda

Komunistická propaganda v oblasti vnitřní politiky využívala zejména vzpomínek na hospodářskou krizi a s ní spojenou nezaměstnanost v období první republiky. Současně opakovaně zdůrazňovala, že v socialistickém Československu má každý občan nárok na pracovní uplatnění, a proto nezaměstnanost neexistuje. Důraz byl kladen rovněž na rozsah sociálního a zdravotního zabezpečení, včetně bezplatné lékařské péče, bezplatného vzdělávání a státní podpory rodin. Tyto ideologické teze byly přejímány ze sovětského modelu a následně včleněny do československých podmínkách. V počáteční fázi měly tyto argumenty značný ohlas zejména mezi nižšími pracujícími vrstvami, kterým nový

¹⁸³ Tamtéž, s. 866–868.

¹⁸⁴ JANDEČKOVÁ, Václava, *Akce „Kámen“ – Všeruby 1948*. In: Paměť a dějiny. Pro totalitu, 2013, 02, s. 89.

¹⁸⁵ SCHELLE, TAUCHEN, *Encyklopedie českých právních dějin, VIII. Svazek Procesy (do roku 1949)*, s. 868–869.

režim přinesl určité zlepšení životní úrovně a možnost sociálního vzestupu. Komunistická strana se tak po roce 1948 opírala o relativně širokou podporu části obyvatelstva, přičemž mnozí lidé vnímali nastolený státní socialismus jako naději na zásadní společenskou změnu a nový začátek.¹⁸⁶

Ve dnech 10. – 11. dubna 1948 se konal sjezd národní kultury, na němž vystoupili Václav Kopecký, Zdeněk Nejedlý a Ladislav Štol. Výsledkem tohoto sjezdu byla výzva k budování nové socialistické kultury odpovídající ideologickým požadavkům režimu. Po komunistickém převratu byl zakázán Syndikát českých spisovatelů a následně byl nahrazen Svazem československých spisovatelů, jehož předsedou se stal Jan Drda.¹⁸⁷

Postupně docházelo k pronikání komunistické propagandy do všech oblastí kulturního života, přičemž dosavadní nezávislé umělecké a kulturní spolky byly nahrazovány centrálními institucemi. Cílem této politiky bylo zejména přesvědčit obyvatele, že komunistická strana je pro naši zemi ta nejlepší, o které snil celý národ odjakživa.¹⁸⁸

K realizaci politických procesů byla nezbytná rozsáhlá propagační kampaň, jejímž cílem bylo zajistit prezentaci jak na domácí, tak i mezinárodní úrovni. Do této činnosti se zapojili ideologové, propagandisté, novináři a spisovatelé, převážně z řad komunistů. Tyto skupiny systematicky informovaly o probíhajících procesech prostřednictvím rozhlasu, publikovaly nenávistné články zaměřené proti obžalovaným a podílely se na formování veřejného mínění. Do propagace byli zapojeni také soudci, kteří vystupovali často na veřejných schůzích a interpretovali význam procesů. Do kampaně se rovněž zapojili i básníci, karikaturisté a filmoví reportéři. Organizátoři a iniciátoři této kampaně vedli společnost směrem k nenávisti, nepřátelství a hodnotám, z nichž vycházel strach. Významná část tehdejšího obyvatelstva v důsledku intenzivní propagandy považovala politické procesy jako oprávněné a oceňovala skutečné zločince, a především byli vděční za záchranu režimu před jeho „nepřáteli“. Tato propagandistická kampaň výrazně ovlivnila velkou část společnosti, která této ideologii věřila, nebo ji alespoň neodmítala.¹⁸⁹

¹⁸⁶ RYCHLÍK, Jan, *Komunistická propaganda v Československu 1945–1989 z tematického hlediska*. In: PAŽOUT, Jan (ed.), *Informační boj o Československo / v Československu (1945–1989)*, Praha 2014, s. 24.

¹⁸⁷ ČAPKA, LUNEROVÁ, s. 133–135.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 133–139.

¹⁸⁹ KAPLAN, PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy*, s. 207–208.

Pokud oficiální propaganda operovala s pojmem „lid“, nelze předpokládat, že by s tímto pojetím byla spojena demokratická forma vládnutí. Ve vztahu mezi státem a stranou byl stát prezentován jako mocenský nástroj pracujícího lidu, jehož fungování však fakticky kontrolovala komunistická strana, nikoli pracující lid. To mělo za následek, že právě strana určovala a dohlížela na směřování státní politiky.¹⁹⁰

Významnou roli při šíření informací o dění ve společnosti sehrával tisk, zejména deník, který představoval jeden z hlavních zdrojů informací své doby. Čtení tisku se tak stalo běžnou součástí každodenního života obyvatelstva. O této skutečnosti svědčí například výpověď B. Křížkové z Orlové, která uvedla: „*Nejsem sice členkou KSČ, ale jsem plně oddána socialistickému zřízení, mám ráda svou vlast i sovětské přátele. Nepřečíst si Rudé právo, připadala bych si ošizená.*“¹⁹¹

Propaganda komunistického režimu se výrazně promítla i do filmové tvorby. Již v srpnu 1945 došlo ke znárodnění československé kinematografie, která byla po únoru 1948 využívána komunistickou stranou, jako nástroj šíření stranické ideologie. Filmoví tvůrci se v tomto období dělili do několika skupin. První skupinu tvořili umělci, kteří se s novými podmínkami nesmířili a odmítali se na nové tvorbě podílet. Druhou skupinu představovali tvůrci, kteří se pod tlakem režimu přizpůsobili a vytvářeli díla odpovídající požadovanému ideologickému zadání, s nadějí na vlastní budoucí tvorbu. Třetí skupinu tvořili umělci, kteří aktivně spolupracovali se stranou, z nichž část věřila komunistickým myšlenkám a zbylá část komunistickou ideologii propagovala i přesto, že si uvědomovala její zločinnost. Pro filmovou produkci tohoto období bylo charakteristické zaměření na dělnické prostředí, zobrazování života lidí na vesnici, budovatelské zaměření a proces kolektivizace v zemědělství. Oblibu si získaly také komediálně laděné filmy, například film *Dovolená s Andělem*. Kinematografie po únoru se zaměřila na únorové události, jako byl film *Občan Brych* nebo známý seriál *Třicet případů majora Zemana*.¹⁹²

Propagandistická kampaň doprovázející proces s Miladou Horákovou byla systematicky a s předstihem připravována a postupně nabyla značného rozsahu. Klíčová porada představitelů režimu se uskutečnila dne 24. března 1950 na ústředním sekretariátu KSČ za účasti zástupců ministerstva vnitra i ministerstva spravedlnosti, včetně Karla Klose, Alfréda Dresslera a Alexeje Čepičky. Na tomto jednání byla kriticky hodnocena

¹⁹⁰ FIDELIUS, Petr, *Řeč komunistické moci*, Praha 2016, s. 69.

¹⁹¹ Tamtéž, s. 47.

¹⁹² ČAPKA, LUNEROVÁ, s. 138–139.

dosavadní filmová produkce zachycující politické procesy a bylo požadováno její výraznější zapojení do propagandisticko-výchovné činnosti, zejména prostřednictvím celovečerních filmů, které měly působit přesvědčivě na dosud nerozhodnou část společnosti. Zpracování filmu mělo být živé, nicméně Gustav Bareš, jeden z hlavních komunistických propagandistů, apeloval na opatrnost při natáčení procesů, aby nepůsobily naopak lítostivě a společnost obžalované spíše nelitovala. I z tohoto důvodu film o procesu s Miladou Horákovou právě nebyl veřejně promítán. Ministr Čepička rovněž navrhoval vydávání publikací o sovětských procesech s trockisty, ty však byly nakonec určeny pouze pro potřeby aparátu komunistické strany. V rámci uvedené porady byla ustavena komise, jejímž úkolem bylo zajistit co nejširší propagandisticko-výchovné využití procesů vedených proti tzv. „reakci“.¹⁹³

Další významné jednání proběhlo dne 3. května 1950 za účasti Václava Noska, Osvalda Závodského, Josefa Pavla, Karla Švába, Štefana Raise a Karla Klose. Na této poradě bylo rozhodnuto, že propagandistická kampaň bude cíleně zaměřena především na dělnické vrstvy, venkovské obyvatelstvo a mládež. Současně bylo dohodnuto, že kampaň bude zahájena úvodníkem publikovaným v deníku Rudé právo v neděli před zahájením procesu. Přípravou konkrétní podoby kampaně byl pověřen Karel Klos, který její podobu konzultoval s Gustavem Barešem.

Dále byla vytvořena zvláštní komise, jejímž úkolem bylo připravovat podklady pro novináře a scénáře pro filmové zpracování. Dne 25. května 1950 se na ministerstvu spravedlnosti konala porada, na níž Karel Klos seznámil zástupce filmu, tisku a rozhlasu s požadavky kladenými na jejich činnost v souvislosti s procesem. Na propagandistickém zajištění procesu se podílelo více specializovaných orgánů, mimo jiné tisková komise, výpisková komise a komise pro přípravu publikace o procesu. V závěru porady bylo rozhodnuto, že samotná obžaloba bude zveřejněna až v den zahájení soudního řízení. Poslední přípravná porada se pravděpodobně uskutečnila dne 27. května 1950 na ministerstvu spravedlnosti, tedy čtyři dny před zahájením hlavního líčení. Na tomto jednání byla projednávána zejména otázka výběru veřejnosti přítomné u soudu, dále pak struktura výslechů jednotlivých obžalovaných, včetně vymezení okruhů skutečností, které měly být při soudním jednání zdůrazněny, potlačeny či zcela vyloučeny z veřejné prezentace.¹⁹⁴

¹⁹³ FORMÁNKOVÁ, KOURA, s. 27–35.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 36–51.

Rezoluce představovaly specifický typ dokumentů, které byly nejčastěji sepisovány pracovními kolektivy, jednotlivci i občany z různých regionů a byly charakterizovat jako nenávislně formulované projevy, odporující základním principům humanity i právního státu. V jejich obsahu se opakovaně objevovala označení jako „rozvratníci“, „přísluhovači reakce“, „agenti západních imperialistů“, „zrůdy naší společnosti“ či „spiklenci“. Tyto rezoluce byly zasílány především Státnímu soudu na Pankráci, dále ministerstvu spravedlnosti, ministerstvu vnitra, případně přímo prezidentu Gottwaldovi či předsedovi vlády Antonínu Zápotockému. Následně v průběhu soudních jednání byly pravidelně předkládány v soudní síni, čímž přispívaly k vytváření psychického tlaku na obžalované i svědky. Po skončení procesů se zjistilo, že bylo doručeno více než 6300 rezolucí, přičemž část z nich byla publikována v denním tisku. Je přitom nutné zdůraznit, že značná část signatářů tyto dokumenty podepisovala pod tlakem či ze strachu, nikoli z vlastního přesvědčení. Přesto měla propaganda natolik silný účinek, že značná část společnosti těmto vykonstruovaným obviněním uvěřila. Obsah rezolucí zpravidla směřoval k požadavkům na přísné tresty, často včetně trestu smrti, ačkoli se ojediněle objevovaly i výzvy k jejich zmírnění. Nenávislná kampaň navíc pokračovala i po vynesení rozsudků, kdy vyškolení referenti, stejně jako někteří soudci a prokurátoři, objížděli republiku a ve veřejných vystoupeních líčili průběh procesu a jeho politický význam. Přednášet jezdil Josef Urválek, předseda Státního soudu JUDr. Karel Trudák i Ludmila Brožková, kteří několik hodin po popravě Milady Horákové a spol., dne 27. června 1950 řečnili o procesech na náměstí Prokopa Holého na Žižkově.¹⁹⁵

V souvislosti s generálem Heliodorem Píkou se na titulních stranách denního tisku objevily zprávy oznamující, že „bývalý generál byl odsouzen k trestu smrti“, aniž by byly uvedeny konkrétnější informace o průběhu řízení či důkazech. Druhý den po vydání rozsudku byl v deníku Obrana lidu publikován rozsáhlý materiál, v němž pod novinářským pseudonymem jistého Bartovského, vystupoval Bedřich Reicin a snažil se přesvědčit veřejnost o údajných závažných proviněních Píky. Kromě statečných jedinců, nikdo v Československu neměl odvalu k veřejnému vystoupení na obranu Píky. Jediný veřejný protest byl zaslán prezidentu z Francie generálem Louisem Faucherem, který poukazoval na nespravedlnost rozsudku a nepřiměřenost uloženého trestu. Tento podnět

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 55–66.

však zůstal bez odezvy. Rovněž stížnosti podané obhájci generála Píky byly soudem zamítnuty a uložený trest byl potvrzen jako přiměřený.¹⁹⁶

¹⁹⁶ KRIST, s. 52–53.

Závěr

Téma diplomové práce Vybrané politické procesy v Československu v 50. letech 20. století očima tehdejší legislativy spočívá v zachycení vybraných politických procesů a na objasnění způsobu, jakým způsobem probíhaly v souvislosti s tehdejšími zákony. První politické procesy se začaly formovat během února 1948, kdy docházelo k postihům a represím vůči občanům, zejména prostřednictvím rozsáhlých čistek ve veřejném životě. Tyto kroky byly ze strany komunistického režimu oficiálně označovány jako „*očista veřejného života od nepřátel a reakce*“. Tyto represe se projevovaly zejména majetkovými postihy, propouštění z veřejných funkcí, ztrátu zaměstnání či znemožnění přístupu ke studiu a dalším společenským příležitostem. Po únorovém převratu v roce 1948 se komunistická strana výrazně opírala o politické procesy jako o jeden z klíčových nástrojů k upevnění své moci. Za politické procesy v Československu byly označovány soudní případy, provedené zejména dle zákona na ochranu lidově demokratické republiky, zákona o státním soudu, trestního zákona, trestního řádu.

V obecném vymezení bylo možné politický proces označit jako soudní řízení, v němž rozhodování a konečný výsledek neležely primárně v rukou nezávislých justičních orgánů, nýbrž byly předem určeny či zásadně ovlivňovány politickou mocí. Politické procesy měly v každé diktatuře svou důležitou roli, funkci a poslání. Bez perzekucí a represí, jejímž vrcholem byly tyto politické procesy, by žádná diktatura nemohla existovat. Politické procesy v Československu byly jednou z forem realizace oficiální politiky a nástrojem, o který vládnoucí strana opírala svou moc. Sloužily nejen k likvidaci skutečných, ale i potenciálních odpůrců režimu, ale rovněž k prosazování společenských a politických změn v souladu s ideologickými cíli státu. Jejich prostřednictvím docházelo k formování a stabilizaci režimu, přičemž dopady těchto procesů zasahovaly napříč všemi věkovými i sociálními skupinami obyvatelstva. Typickým znakem politických procesů byla jejich předem připravená struktura. Jednotlivé případy měly zpravidla předem stanovený scénář, včetně rozdělení rolí jednotlivých aktérů. Byla určena nejen politická linie procesu, ale i to, jak má být vedení procesu zaměřeno, jakých paragrafů má být použito, způsob publikace rozsudku a zveřejnění údajů o procesu.

V praxi často docházelo k tomu, že obviněné osoby byly nejprve zatčeny, a teprve následně se vyšetřovací orgány snažily získat či vytvořit usvědčující materiál, který by posloužil jako základ pro formulaci obžaloby. Samotné hlavní líčení pak mnohdy

postrádalo charakter skutečného soudního řízení a mělo spíše formální povahu. Výpovědi obžalovaných vycházely z předem připravených a opakovaně procvičovaných výslechových protokolů, jejichž obsah byl přizpůsoben požadavkům vyšetřovacích orgánů. Rozsudky v těchto procesech bývaly zpravidla předem stanoveny a soudní orgány zde neplnily roli nezávislého rozhodovacího subjektu v dnešním slova smyslu, nýbrž spíše funkci formálního potvrzení již přijatých politických rozhodnutí.

Důležitým prvkem procesů byla jejich „*osvětová*“, propagandistická a výchovná funkce. Prostřednictvím těchto procesů, stejně jako za využití dobových komunikačních prostředků, zejména tisku, rozhlasu, filmových záznamů a také účasti veřejnosti do soudních přelíčení, mělo docházet k informování obyvatelstva o údajných nepřátelích režimu a jejich nepřátelské činnosti.

Nutno podotknout, že Státní bezpečnost byla nadřazená nad justičními orgány a sehrávala klíčovou roli při přípravě a realizaci politických procesů, zejména pak v monstrprocesech. Jedním ze základních principů bylo obviňovat stíhané osoby z nejzávažnějších trestných činů, jako byla vlastizrada, špionáž či spojení s cizí mocí, a tím odůvodnit uložení mimořádně přísných trestů. Významnou úlohu při konstruování těchto procesů sehráli rovněž sovětsí poradci působící při orgánech státní bezpečnosti, kteří do československého prostředí přenášeli vyšetřovací a procesní postupy inspirované sovětskou praxí. Tyto metody byly výrazně uplatněny v procesu JUDr. Milada Horáková a spol.

Zveřejňování procesů bylo pod důslednou kontrolou státní bezpečnosti a ministerstva spravedlnosti, a to včetně posunu „*živého*“ vysílání ze soudní síně pro případ, že by obžalovaní vypovídali jinak než dle připravených scénářů. O rozsudcích se nerozhodovalo u soudu, ale v politických orgánech, jako byly bezpečnostní komise ÚV KSČ, bezpečnostní pětky a politický sekretariát. Justice se tak ocitla v postavení pouhého vykonavatele těchto rozhodnutí, kterým poskytovala formální právní rámec a zdání legality. Tento postup, jenž byl v rozporu s principy právního státu, byl tehdejší ideologií interpretován jako uplatňování vedoucí úlohy strany.

Vybrané politické procesy byly sdělovány a vysvětlovány veřejnosti prostřednictvím různých vzdělávacích, odborových a stranických struktur, zejména ve školách, na schůzích odborových organizací a v rámci stranických setkání. V novinách se denně objevovaly články plné nenávisti k obviněným ještě před jejich odsouzením, následně i po vynesením rozsudku byla znovu připomínána jejich „*škůdcovská*“ činnost.

V průběhu rozsáhlých politických procesů docházelo k výraznému zesílení propagandistické kampaně, jejímž cílem bylo formování a ovlivňování společenského vědomí prostřednictvím jednostranně prezentovaných a často zkreslených informací. Důsledkem této činnosti byly podpisové a petiční akce adresované soudům i stranickému a státnímu vedení, v nichž byl formulován požadavek na co nejpřísnější potrestání obviněných osob. Společenské odsouzení zde nepředstavovalo primárně součást funkce a účel trestu, ale prostředek manipulace se společností.

Osoby, u nichž nebyl vykonán trest smrti, byly i po propuštění z výkonu trestu často nuceny vykonávat méně kvalifikované práce a po zbytek života čelily společenskému odsouzení. Jejich profesní i osobní uplatnění bylo výrazně omezeno a společnost na ně zpravidla nahlížela s nedůvěrou či odmítavě. Například v případě Oldřicha Maláče vedl průběh politického procesu k zásadní změně jeho profesního zařazení, kdy byl nucen opustit právnickou praxi a vykonávat manuální práci na stavbě. Později následovala emigrace, kdy spolu s manželkou odešel do Kanady a začal nový život v zahraničí. Podobně JUDr. Peška, původně právník a odborník na ústavní právo, byl po svém odsouzení přeřazen na pozici zapisovatele v knihovně.

Politické procesy měly významné dopady rovněž na rodinné příslušníky obžalovaných. Rodiny osob, které nebyly přímo zatčeny, však byly i nadále vystaveny značné psychické zátěži, spojené s odloučením od blízkých a omezenými možnostmi kontaktu. Návštěvy byly povolovány pouze výjimečně za přítomnosti příslušníků vyšetřovacích orgánů, což výrazně omezovalo jejich soukromý a důstojný charakter. V případě Milady Horákové nebylo rodinným příslušníkům umožněno ani důstojné rozloučení, přičemž kontakt před vykonáním trestu smrti byl zásadně omezen.

Obžalovaní se zprvu bránili a popírali tvrzení vztahující se k jejich údajné trestné činnosti a bránili se proti vzneseným obviněním. V průběhu vyšetřování, v důsledku dlouhodobého psychického i fyzického vyčerpání, často docházelo k tomu, že se přiznávali i k jednáním, která neodpovídala skutečnosti. Výslechy probíhaly velice nehumánním způsobem, Vyšetřovací metody používané v rámci těchto řízení měly v řadě případů nehumánní charakter. Uplatňovány byly postupy zahrnující fyzické násilí, umístění do samovazby, odpírání potravy, tekutin a spánku, nucení k dlouhodobému stání či chůzi v cele a omezování osobních věcí. Vedle fyzických prostředků nátlaku byly využívány rovněž metody psychického tlaku, včetně vyhrožování postihem rodinných příslušníků, opakovaných a nepřetržitých výslechů či účelového propojování

jednotlivých obvinění do konstruovaných obžalob. Tyto praktiky byly v rozporu se zásadami spravedlivého trestního řízení a představovaly výrazný zásah do základních práv obviněných osob. V kontextu současného demokratického právního státu jsou obdobné postupy zcela nepřijatelné a neslučitelné s principy právní ochrany jednotlivce.

Po roce 1953 bylo možné sledovat postupný ústup politických procesů z veřejného prostoru, kdy již nebyly v takové míře medializovány a jejich charakter se přesouval do méně viditelné roviny. Období let 1957–1969 bylo spojováno s postupnou liberalizací poměrů a snahou o revizi předchozích politických procesů. V této době docházelo k diskusím o změnách právního rámce a byly častěji využívány amnestie a podmíněné propouštění jako prostředky k nápravě některých nezákonností procesů ze zakladatelských časů.

Seznam pramenů a literatury

Nevydané prameny

Archiv bezpečnostních složek, fond 323

Národní archiv Praha, fond Státní prokuratura

Národní archiv Praha, fond Státní soud Praha

Vydané prameny

Program vlády Národní fronty Čechů a Slováků v obrazech, 1945, část V.

Zákon č. 232/1948 Sb., o státním soudu, ze dne 6. října 1948. In: *Sbírka zákonů republiky Československé*, roč. 1948, částka 85.

Odborná literatura

ANTÝŽ, Jan, *Jdu s hlavou vztyčenou. Příběh rodiny Milady Horákové*, Praha 2020.

BLÁHOVÁ, Ivana, BLAŽEK, Lukáš, BOŠTÍK Martin, STARÁ Tereza, *Jménem republiky! Osm případů zvěle komunistické justice*, Praha 2015.

BLÁHOVÁ, Ivana, BLAŽEK, Lukáš, KUKLÍK, Jan, ŠOUŠA Jiří a kol., *Oběti komunistické spravedlnosti. Právní aspekty politických procesů 50. let 20. století*, Praha 2013.

BLAŽEK, Petr, *Nezapomeňte na mne. JUDr. Milada Horáková a největší politický proces*, Praha 2022.

BURSÍK, Tomáš, PAŽOUT, Jaroslav, PORTMANN, Kateřina, VILÍMEK, Tomáš, *Třídní (ne)spravedlnost. Proměny politicky motivované trestněprávní perzekuce v Československu v letech 1948-1989*, Praha 2020.

BURSÍK, Tomáš, PAŽOUT, Jaroslav, *Revize politických procesů a rehabilitace jejich obětí v komunistickém Československu*, Praha 2021.

ČAPKA, František, LUNEROVÁ, Jitka, *1948: Vítězný únor. Cesta k převratu*, Brno 2012.

ČERNÁ, Marie, CUHRA, Jaroslav a kol., *Prověrky a jejich místo v komunistickém vládnutí. Československo 1948-1989*, Praha 2012.

FIDELIUS, Petr, *Řeč komunistické moci*, Praha 2016.

FORMÁNKOVÁ, Pavlína, KOURA, Petr, *Žádáme trest smrti! Propagandistická kampaň provázející proces s Miladou Horákovou a spol.*, Praha 2008.

FRIEDL, Jiří, JEDLIČKOVÁ, Blanka, ŠKERLOVÁ, Jana a kol., *Parlamentní volby 1946 a Československo. Souvislosti, prognózy, fakta, následky*, Praha 2017.

HANZLÍK, František, *Únor 1948. Výsledek nerovného zápasu*, Praha 1997.

CHADIMA, Jan, *Rudolf Slánský*, Praha 2022.

IVANOV, Miroslav, *Milada Horáková. Justiční vražda*, Praha 2018.

JANDEČKOVÁ, Václava, *Akce „Kámen“ – Všeruby 1948*. In: *Paměť a dějiny. Pro totalitu*, 2013, 02.

JANDEČKOVÁ, Václava, *Kámen. Svědectví hlavního aktéra akce „Falešné hranice“ u Všerub na Domažlicku*, Domažlice 2013.

KAPLAN, Karel, *K politickým procesům v Československu 1948-1954. Dokumentace komise ÚV KSČ pro rehabilitaci 1968*, Praha 1994.

KAPLAN, Karel, *Mám, co jsem si zasloužil. Zpráva o zavraždění Rudolfa Slánského a spol.*, Praha 2022.

KAPLAN, Karel, PALEČEK, Pavel, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2001.

KAPLAN, Karel, *Politický proces s Miladou Horákovou a spol. Komentované dokumenty*, Praha 2019.

KAPLAN, Karel, *Únor 1948. Komentované dokumenty*, Praha 2018.

KRIST, Miloslav, *Soumrak svědomí. Příběh generála Píky popraveného roku 1949 v plzeňské věznici*, Plzeň 2009.

KÝR, Aleš, *Výkon vyšetřovací vazby a trestu smrti v případě „Slánský a spol.“*. In: PERNES, Jiří, FOITZIK, Jan (ed.), *Politické procesy v Československu po roce 1945 a „případ Slánský“*, Brno 2005.

LIŠKA, Vladimír, *Causa Edvard Beneš*, Olomouc 2005.

PEJČOCH, Ivo, *Vojenské osoby popravené v období politických procesů v Československu v letech 1948-1955*, Praha 2009.

SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír (eds.), *Encyklopedie českých právních dějin, VIII. Svazek Procesy (do roku 1949)*, Plzeň 2016.

SCHELLE, Karel, TAUCHEN, Jaromír (eds.), *Encyklopedie českých právních dějin, IX. Svazek Procesy (od roku 1950)*, Plzeň 2017.

SLÁNSKÁ, Josefa, *Zpráva o mém muži*, Brno 2018.

SLUŠNÝ, Jaromír, *Procesy*, Praha 2021.

RYCHLÍK, Jan, *Komunistická propaganda v Československu 1945–1989 z tematického hlediska*. In: PAŽOUT, Jan (ed.), *Informační boj o Československo / v Československu (1945–1989)*, Praha 2014.

SYNEK, Jan, *Mám klid ve svém svědomí. Milada Horáková ve střetu s komunistickým režimem*, Praha 2020.

VEBER, Václav, *Osudové únorové dny*, Praha 2008.

VILÍMEK, Tomáš, TŮMA, Oldřich, *Projevy a podoby protirežimní rezistence v komunistickém Československu 1948-1989*, Praha 2018.

VRCHOVSKÝ, Ladislav, *Generál Heliodor Píka a jeho vrazi*, Praha 2020.

Internetové zdroje

Politické procesy, politickeprocesy.cz, Dostupné z:

<https://www.politickeprocesy.cz/cs/osoba/slansky-rudolf-2dDRbc>

Zákon č. 86/1950 Sb., Trestní zákon [online]. Dostupné z:

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1950-86>

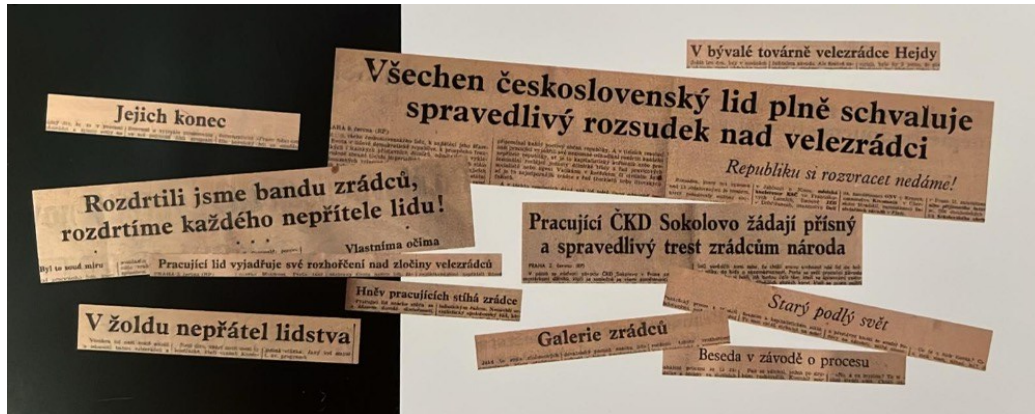
Resumé

The diploma thesis is titled *Selected Political Trials in Czechoslovakia in the 1950s as Seen Through the Lens of Contemporary Legislation*. It examines selected political trials and aims to clarify how they were conducted in accordance with the laws of the time. These were not standard judicial proceedings based on the principles of justice and legality, but rather pre-arranged and controlled trials whose outcomes were generally determined before the actual court proceedings even began. They served not only to eliminate real or perceived opponents of the regime, but also to advance ideological goals and stabilize the political system. The thesis describes how these trials were legally enshrined, particularly in the Law on the Protection of the People's Democratic Republic, the Law on the State Court, and in criminal regulations. The central part of the thesis consists of an analysis of political trials as an instrument of the communist regime's repressive policy. The author explains their causes, which lay both in the international situation and in domestic political efforts to consolidate power. Political trials served not only to eliminate actual or perceived opponents of the regime, but also as a means of propaganda and intimidation of society. The trials also had an "educational" function, as they were intended to shape public opinion through media coverage. The main objective is to analyze the nature, course, and significance of these trials, as well as their broader impact on society, the defendants, and their families. The author also examines the role of the various institutions involved in conducting the trials. The State Security Service played a key role, holding a dominant position over the judicial authorities. The judicial authorities served a largely formal function of confirming decisions made in advance. It was the State Security that prepared the evidence, organized interrogations, and ensured that the defendants' statements conformed to a predetermined script. Soviet advisors also played a significant role, introducing investigative methods based on psychological and physical coercion. These practices were in violation of both contemporary legal norms and international standards. In the fourth chapter of the thesis, the author analyzes specific selected political trials based on archival materials. Among the most significant is the trial of Milada Horáková, which became a symbol of political repression. The thesis also examines the trials of Zdeněk Peška, Rudolf Slánský, General Heliodor Píka, and the case of the Maláč family as part of Operation "Kameny". Through these examples, the author demonstrates the manipulative nature of the judicial proceedings, the use of coercive

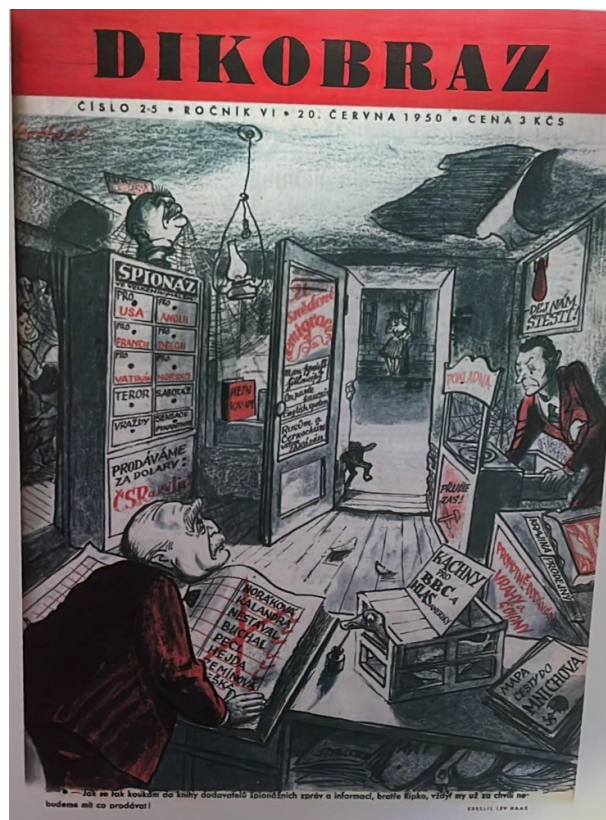
investigative methods, the significance of propaganda, and pre-determined verdicts. The concluding section of the thesis focuses on propaganda, which was an integral part of the political trials. The communist regime used literature and film to influence public opinion. The work concludes that political trials were a key tool of the communist regime, serving to consolidate power, eliminate opposition, and influence public opinion, often in direct violation of fundamental human rights and the principles of fair justice. Following 1953, a gradual retreat of political trials from the public sphere could be observed, followed by efforts to review previous political trials.

Přílohy

1. Titulky z Rudého práva červen 1950.¹⁹⁷

2. Karikatura ze satirického časopisu Dikobraz zobrazuje bývalé předáky národněsocialistické strany Petra Zenkla a Huberta Ripku, jak „odepisují“ ze seznamu svých věrných Miladu Horákovou a další odsouzené.¹⁹⁸

¹⁹⁷ BLAŽEK, s. 25.

¹⁹⁸ FORMÁNKOVÁ, KOURA, s. 85.

3. JUDr. Milada Horáková před Státním soudem v Praze.¹⁹⁹

4. Protokol o zatčení JUDr. Milady Horákové.²⁰⁰

Krážské veřejné ústní bez:
Praha
(pražské ústní bez)
c. j. 4 - 45001/6146/49
5/2 - 0
v Praze dne 27.9.1949.

Zápis o zatčení.

Dnešního dne o 16,30 hod. byl(a) zatčen(a) v Praze I., Bartolomějská 10
pro 231/48 Sb. 1006

JUDr. Milada Horáková

(přezdítky, jména za svobodna u žen) Králová
nar. 25.12.1901 v Praze okres dtto.
přis. do Bělče nad Orlicí, okres Hradec Králové, stát český
stav vdaná národnost česká náč. československé-ěvang.
rodiče Čeněk, matka ros. Anna Velíšková
manželka, děti Jana 16 roků
správník (v mladistvých) poljt. přísl. ve straně socialistické
povolání úřednice ÚVY veřejný poměr
bydliště 14 Praha XVI., Zapova 3

Zatčení provedl 5/2
zadrženo provedl 5/2 v přítomnosti

Zatčený (á) má u sebe: Zlumný lístek síťový na tramvaj č. 12504, nepatriant-
weobí doklady (číslo, datum, třídí vyhotovení):
ský průkaz č. 108551.

veškeré věci: jedna černá peněženka s obsahem 896,50 Kčs, slovy osmsetdevadesát
šestkorun šel. 50/100, jedno pouzdro ze žlutého kovu, jedna rtěnka,
jedna pudřenka, jedna peněženka z hnědé kůže, svazek klíčů, 2 hře-
bony, jedna klíče na koly, jedno srovnávací, jedna pouzdro o plátně
peres, zbraňová jehla zpořívlandin, oděvní líst na text. a obur
č. 30713, jeden kusovník mlč s pouzdrum lístky do výpočetních
na oběd, žlutá kabelka, jedny bílé rukavice, dvě prstýnky, brýle,
další věci: hodinky s nerezovým čísla 679499, různé písemnosti, kvitance na
3060,- Kčs, slovy třítisícšedesátikorun.

Kontrolní otázky právní (zále a úkonová) předví ruky) Přípis:
Praha v ústředí - K. M. S. M. Č. j. 2000
1949, 27. září v Praze - 1006

¹⁹⁹ BLAŽEK, s. 57.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 16.

5. Předem stanovený rozsudek vedením KSČ ještě před zahájením procesu v procesu Milada Horáková a spol.²⁰¹

1, Zkrátit proces o 1 den
2, Přeči: prohodit - kvůli abych' konstituce činnosti; kvůli čili nem
ml - zájem spoliturni: - 392
146

Ministerstvo spravedlnosti V Praze dne 26.V.1950. 1377

Milada Horáková
v Praze. *Zabý
odborníky*

~~Přísně tajné:~~

Výhradně k rukám dr. Karla Klose:

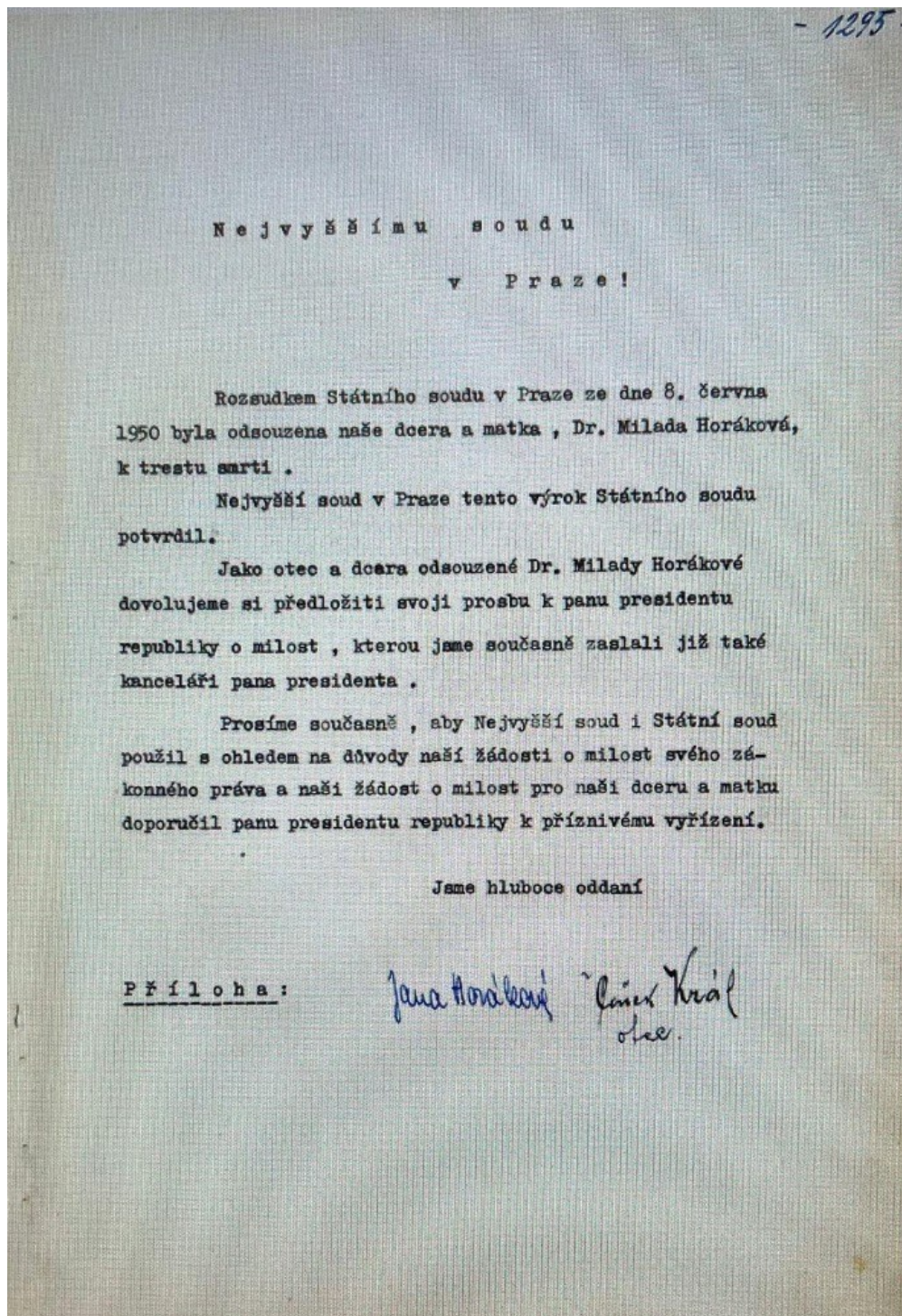
Ministerstvo spravedlnosti - SOBA
STUPEŇ UTAJENÍ ZRUŠEN
dle Instrukce MS č.j. 61/99-SOBA

K příkazu, abychom po prostudování trestní věci „D,,
podali po ryze odborné stránce zhodnocení trestní činnosti
jednotlivých obviněných s hlediska trestních sazeb, podávám
po poradě se všemi intervenujícími prokurátory tuto zprávu:

- 1/ Horáková: - absolutní trest. *(výkon)*
Hlava organizace. Přímé spojení se Zenklem a dalšími agenty.
Špionáž se zprávami, obsahujícími tajemství zvláště důležitá.
- Za okupace v koncentračním táboře, odsouzena k trestu smrti.-
- 2/ Nestával: - absolutní trest. *(s přiměrem)*
Organizační činnost velkého rozsahu, pověřen spolu s Horákovou.
Těžká špionáž / zprávy od Klímy /.
Do konce okupace v koncentračním táboře.
- 3/ Hejda: - absolutní trest. *(doživotí)*
Špionáž, zprávy obsahující tajemství zvláště důležitá, porušení
povinností výslovně uložených.
Vypracování programu na restauraci kapitalismu.
- 4/ Zemínová: - 20 roků
Mimo vlastní organizaci, avšak byla poradkyní některých
spoluobžalovaných z teroristických organizací a jiných osob
v illegalitě. - 68 roků stará -.

²⁰¹ Tamtéž, s. 20.

6. Žádost o milost rodiny Milady Horákové.²⁰²

²⁰² Národní archiv Praha, fond Státní soud Praha, sp. zn. OrI/VII 65/50.

7. Kremace popravené JUDr. Milady Horákové.²⁰³

Karel

KOMUNÁLNÍ PODNIK
POHŘEBNÍ SLUŽBA HLAV. MĚSTA PRAHY

1321

POHŘEBNÍ SLUŽBA - PRAHA I, STAROMĚSTSKÉ NÁMĚSTÍ 30

Titl. Or I/VII *65/50*
S t á t n í s o u d *52*

v P r a z e X I V .

Vaše zpráva. Nade snůška Ž. PRAHA dne 30. června 1950.

v s e c. **kremace popravené JUDr. Milady Horákové.**

Oznamujeme Vám, že kremace
JUDr. Milady Horákové koná se v sobotu dne 1. července 1950 o 6.30 hod.
v krematoriu hlavního města Prahy v Praze XII., Stalinova tř. Rozloučení
bude v kobkách bez výstavy za účasti nejbližších příbuzných.
Současně Vás žádáme o písemné povolení ku kremaci a
k vydání mrtvoly z ústavu pro soudní lékařství.

Trávníček

Záznam kanceláře .
.....

Dnešního dne bylo požádáno velitelství stanice Sboru národní bezpečnost
v Praze XII., / zprávu přijal velitel stanice Josef Steinochr/ ,
aby vyslalo asistenci členů SNB do krematoria hl. města Prahy
komunální podniky, kde bude provedena kremace popravené Milady
Horákové dne 1. července 1950 o 6.30 hod.

v Praze dne 30. června 1950 . *Jelkova*

Vytiskuje

Teléfono 617-51 Účet u Společnosti a zálohy v Praze č. 122.000

²⁰³ Tamtéž.

8. Poslední dopis psaný Miladou Horákovou svým nejbližším.²⁰⁴

27. VI 1950 1,
2 1/2 hod

Mami nejvíce poť,
 ještě nelohel sloz. - Mita pane j ustelo
 seča'ni usmrtuou uleou. Jen kemska mi
 velmi up na toci a to budouci co ty -
 mial srij' zivot za zivot ulej. - Je to
 zmlstui slooa otoknosti, kaji se mila
 uarocit jara - dnas Jane Timose -
 uelilala j' mista na svete vase uaric.
 Ted' oteladi tu spuceni zivotu jase ja.
 Mitoa me, j' uelilala sestrici k moje,
 dusici uaric uleou j' uelilala keo uaric
 uelilala svet se hlan o xci j' uelilala.
 Mitoa me uelilala, a j' uelilala svet
 j' uelilala. Mitoa me uelilala slooa a
 uelilala zatijeni srucleni a j' uelilala
 uelilala. Mitoa me svet uelilala
 j' uelilala a kemska slooa se sper
 uelilala uelilala. Je to bude dicit uelilala
 hoch, uelilala to je uelilala j' uelilala.
 Mitoa me kemska me kemska, chra
 ho, a mli uelilala a j' uelilala j' uelilala.
 Mitoa me se + tiekto j' uelilala chra
 za tebe a stastkae. Teu kemska kemska
 bu uelilala. Budis uelilala svet uelilala uelilala.
 Tak oteladi j' uelilala; Ted' uelilala me

²⁰⁴ BLAŽEK, s. 62.

9. JUDr. Zdeněk Peška před Státním soudem v Praze.²⁰⁵

10. Nařízení o výkonu trestu Zdeňka Pešky.²⁰⁶

Trestní oznámení učiněno
KVSTB Praha A-3385/621540 - 19. PROKURATURA PRAZE
Čís.jedn. Or I /VII 65/50 - 1883-463

TAJNĚ!

Nařízení, aby trest byl vykonán.

Dr. Zdeněk Peška
nar. 9.5.1900

Nastoupení trestu dne: 2.5.1950

rozsudkem ze dne 8. června 1950
§ 12, 16, 3b, § 51, 2e z.š.
proč. 231/48 Sb.
k těžkému žaláři doba
25 roků
zostavením 1/2 letně tvrd. ložem

se zapečetěním vazby
od 11.11.49-19 hod.
do 8.6.50-20.15 hod.

odsouzený má trest ihned
nastoupit, ~~zůstane na jeho místě až do vykonání trestu~~

K výkonu trestu soudu jmenovaný ~~úředník~~ *úředník*
~~zabývá se výkonem trestu~~
~~na základě příkazu od příslušného úřadu.~~

Oznámení učiněno ONV bezp. ref.
v Praze XIV.

Státní soud v Praze XIV,
sest. VII. dne 18.7.1950

Státní prokuratura k č.j. Pol. I 774 /4 50
k nahlédnutí.

Státní soud v Praze XIV,
sest. 12. dne 2.6.VII.50

Státnímu soudu v Praze XIV.

Zpět po záznamu.

Státní prokuratura,
co úřad trestního rejstříka,
v Praze dne 1. srpna 1950

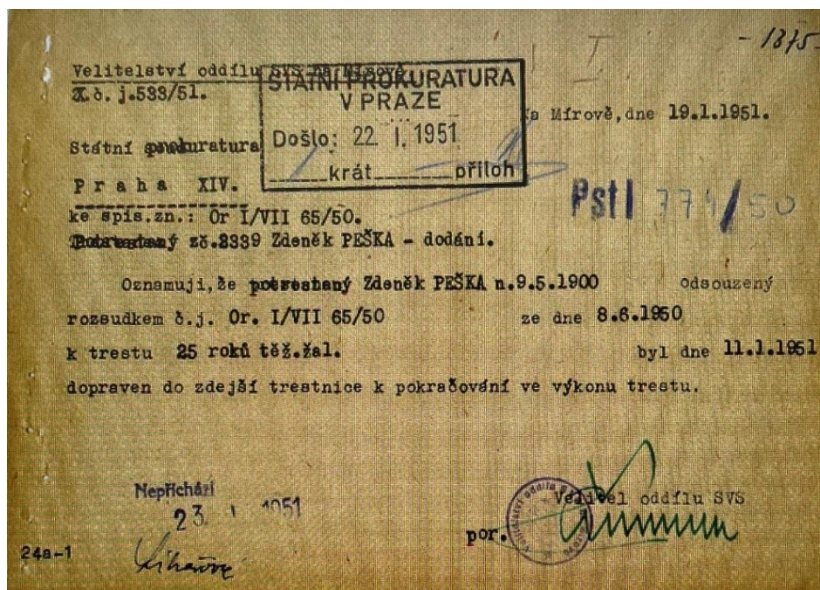
Ministerstvo spravedlnosti - 2028
STUPEŇ UTAJENÍ ZRUŠEN
dle Instrukce MŠ č. 61/50-308A

Trest. řád č. 179 z. - (Nařízení výkonu trestu.)
Státní soud v Praze - 103-48

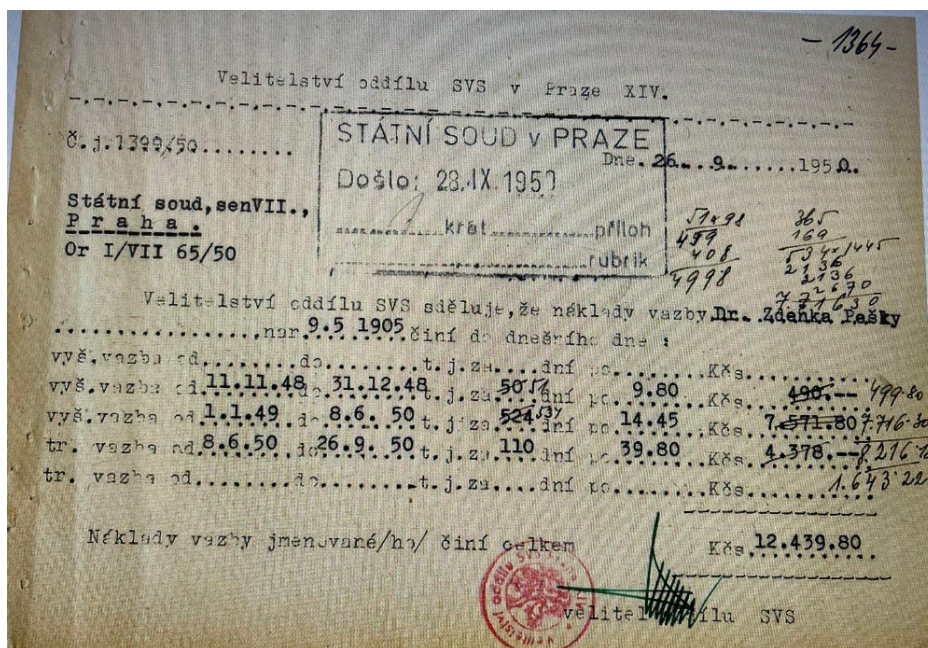
²⁰⁵ BLAŽEK, s. 84.

²⁰⁶ NA, fond Státní soud Praha, sp. zn. OrI/VII 65/50.

11. Oznámení o převozu do trestnice k pokračování ve výkonu trestu Dr. Zdeňka Pešky.²⁰⁷

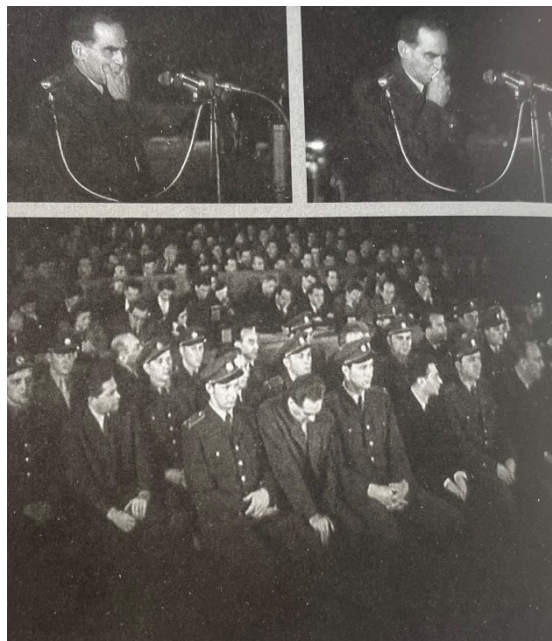
12. Náklady vazby Zdeňka Pešky za určité období.²⁰⁸

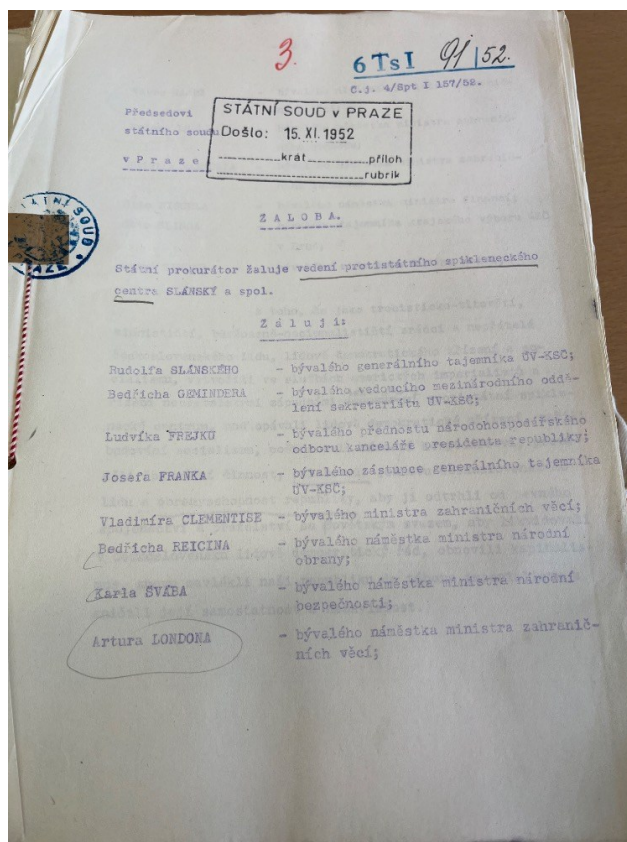
²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ Tamtéž.

13. Rudolf Slánský během procesu.²⁰⁹

14. Žaloba v procesu Rudolfa Slánského a spol.²¹⁰

²⁰⁹ CHADIMA, s. 346.

²¹⁰ NA, fond Státní prokuratura, karton 3, sp. zn. 4 Spt I 157/52.

15. Cena advokátních služeb JUDr. Vladimíra Bartoše ve věci Rudolfa Slánského a Rudolfa Margoliuse.²¹¹

ADVOKÁTNÍ PORADNA II.
 Praha II, Ječná 29.
 tel. 299-27, 330-50, 219-54, 217-53
 advokát JUDr. Vladimír Bartoš
 telefon: 437-50, 374-73, 435-06
 Účet Stát. banka č. 62.13102

6. 12. 1952
 Státnímu soudu v Praze

STÁTNÍ SOUD V PRAZE
 Došlo: 3. XII. 1952

STÁTNÍ SOUD V PRAZE
 Došlo: 16. XII. 1952

Likvidace odebny podle vyhlášky č. 5/51 Ú. 1. k a
 2 krát
 Původně ustanoveného obhájce. 2 krát příloh
 1 rubrik

I. stolice.

Pop. č.	Jméno obviněného	počet dnů	§ 2 vyhl. 5/51	zlo-mok	Odměna	Vydání	Celkem
1.	Slánský Rudolf						
	Margolius Rudolf						
	Příprava celkem 61 hod.				1.600,--		
	hlavní přelíčení 30. XII.				4.000,--		
	" " 21. XII.				2.400,--		
	" " 22. XII.				2.400,--		
	" " 23. XII.				2.400,--		
	" " 24. XII.				2.400,--		
	" " 25. XII.				2.400,--		
	" " 26. XII.				2.400,--		
	" " 27. XII.				2.400,--		
	žádost z milosti				600,--		
					25.400,--		

XXXXXXXXXXXX

Přenos : + 1/3	Celkem :	25.400,--	
S ohledem na obsáhlost přípravy, obsáhlost soudních spisů, za zvláštní závažnost a obtížnost + 300 %		8.466,--	
Hotové výlohy : 5 x takí :		101.598,--	210,--
	Celkem	135.464,--	210,--
	Součet		135.674,--

ADVOKÁTNÍ PORADNA II.
 Praha II, Ječná 29.
 tel. 299-27, 330-50, 219-54, 217-53
 advokát JUDr. Vladimír Bartoš
 telefon: 437-50, 374-73, 435-06
 Účet Stát. banka č. 62.13102

Podpis vedoucího poradny :
 Podpis obhájce :

DVOJMO.

16. Zpráva JUDr. Josefa Urválka o předložení žaloby.²¹²

Státní prokuratura v Praze.
 4. oddělení trestní.

4 SPT I 157/52. v Praze dne 14. listopadu 1952.

Generální prokuratura
 v Praze.
 Věc: Rudolf Slánský a spol. - trestní řízení.

První zpráva.

Předkládám žalobu v trestní věci proti Rudolfu Slánskému a spol., kterou jsme dnes podal státnímu soudu v Praze.

Státní prokurátor :
 v z. J. Urválek

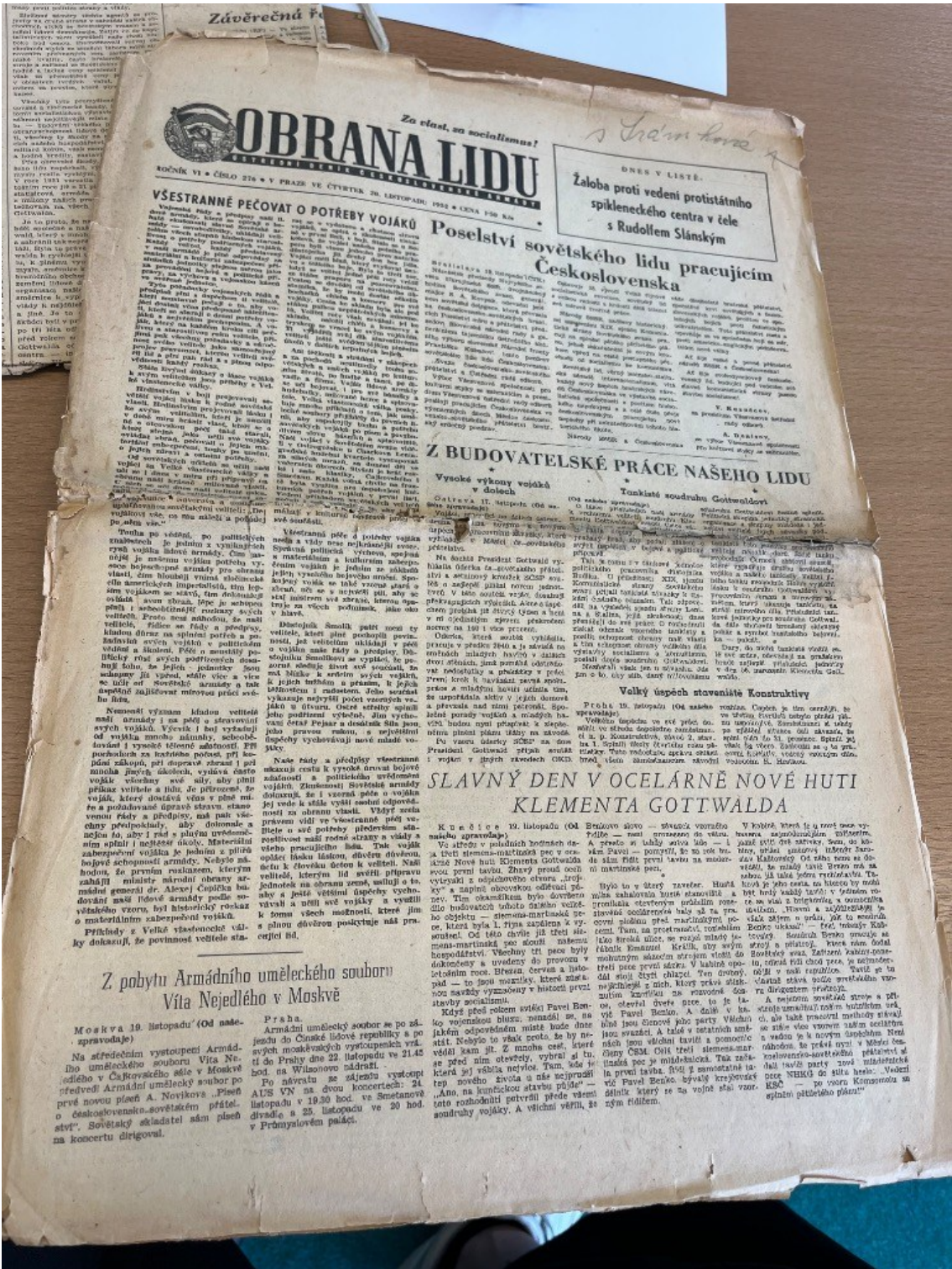
STÁTNÍ ÚSTŘEDNÍ ARCHIV v Praze
 ZRUŠEN STUPĚŇ UTAJENÍ
 Dlevoč: 8/104 - 1038
 Tisk: Alena Nejedlová
 Účet: 10.454
 Podpis: J.

Účtenka srážková
 podle § 157 odst. 3 zákona č. 412/2005 Sb.
 v Praze dne 20. srpna 2024

²¹¹ NA, fond Státní prokuratura, karton 1, sp. zn. 4 Spt I 157/52.

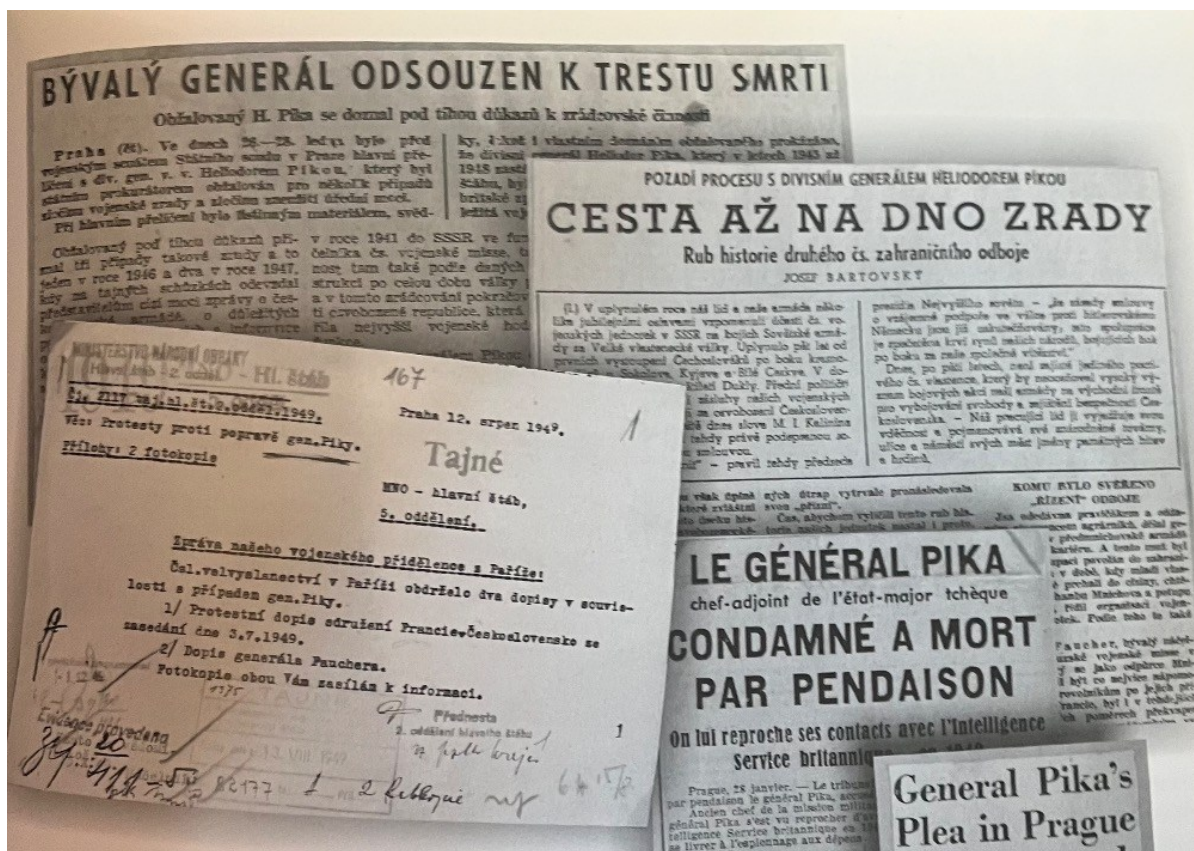
²¹² Tamtéž.

17. Úryvek z Rudého práva ze dne 20. listopadu 1952.²¹³

²¹³ NA, fond Státní prokuratura, karton 3, sp. zn. 4 Spt I 157/52.

21. Tisk ohledně procesu s generálem Heliodorem Píkou.²¹⁷

²¹⁷ KRIST, s. 53.